

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**VIŞNE ÜRETİMİNİN EKONOMİK ANALİZİ VE PAZARLAMA YAPISI:
AFYONKARAHİSAR VE KONYA İLİ ÖRNEĞİ**

Huriye ÖKTEM

**Danışman
Doç. Dr. Mevlüt GÜL**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
ISPARTA - 2018**

© 2018 [Huriye ÖKTEM]

TEZ ONAYI

Huriye ÖKTEM tarafından hazırlanan "**Vişne Üretiminin Ekonomik Analizi ve Pazarlama Yapısı: Afyonkarahisar ve Konya İli Örneği**" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak başarı ile savunulmuştur.

Danışman

Doç. Dr. Mevlüt GÜL
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Bahri KARLI
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Oğuz PARLAKAY
Mustafa Kemal Üniversitesi

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Yasin TUNCER

.....

TAAHHÜTNAME

Bu tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını beyan ederim.

Huriye ÖKTEM

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	3
3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE VIŞNE PİYASASI.....	6
3.1. Dünyada Vişne Üretimi, Dikimi ve Verimi.....	6
3.1.1. Dünya vişne üretim alanı.....	6
3.1.2. Dünya vişne dikim alanı.....	7
3.1.3. Dünyada vişne verimi.....	8
3.1.4. Türkiye'de önemli vişne üreticisi iller.....	9
3.1.5. Türkiye'de önemli vişne üreticisi illerde vişne üretimi gelişimi.....	10
3.1.6. Dünyada ve Türkiye'de vişne üretiminin ihracat içerisindeki payları.....	11
3.1.7. Dünya vişne ithalatı.....	13
3.1.8. Dünya vişne ihracatı.....	14
4. MATERYAL VE YÖNTEM.....	16
4.1. Materyal.....	16
4.2. Yöntem.....	16
4.2.1. Örnek işletme sayısının belirlenmesinde kullanılan yöntem.....	16
4.2.2. Birincil verilerin analizinde kullanılan yöntem.....	18
5. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA.....	28
5.1. Vişne Üretimi Yapan İşletmecilerin Genel Özellikleri.....	28
5.1.1. İşletmecilerin eğitim durumu.....	28
5.1.2. İşletmecilerin yaşı, eğitim durumu, bitkisel üretimle deneyimi ve vişne yetiştiriciliğinde deneyimi.....	30
5.1.3. İşletmecilerin vişne ve diğer tarımsal faaliyetlerle ilgili eğitim alma durumu.....	32
5.1.4. İşletmecilerin kitle iletişim araçlarından bilgisayar ve internete sahiplik durumları.....	33
5.1.5. İşletmecilerin işletmede kayıt tutma yaklaşımları.....	34
5.1.6. İşletmecilerin sosyal güvenceye sahip olma durumları.....	35
5.1.7. İşletmecilerin bazı varlıklara ilişkin sahiplik durumu.....	36
5.1.8. İşletmecilerin borçluluk durumu ve kredi kullanımı.....	37
5.1.9. İşletmecilerin gazete alma durumları.....	39
5.2. İşletme İle İlgili Bilgiler.....	40
5.2.1. İşletmelerde arazi kullanım durumu.....	40
5.2.2. İşletmelerde hayvancılık durumu.....	45
5.2.3. İşletmelerde nüfus yapısı.....	46
5.3. İşletmelerde Vişne Yetiştiriciliğinin Teknik Yapısı.....	48
5.3.1. İşletmelerde vişne bahçelerinde toprak işleme.....	48
5.3.2. İşletmelerde vişne yetiştiriciliğinde gübreleme.....	53

5.3.3. İşletmelerde vişne yetiştiriciliğinde ilaçlama.....	55
5.3.4. İşletmelerde yabancı ot ile mücadele	58
5.3.5. İşletmelerde vişne yetiştiriciliğinde sulama	59
5.4. Vişne Üretimi Yapan İşletmelerde Pazarlama Yapısı	61
5.5. İşletmecilerin Yetiştirdiği Vişne İle İlgili Bilgiler	66
5.5.1. İşletmecilerin yetiştirdiği vişnenin çeşidi.....	66
5.5.2. İşletmecilerin vişne yetiştiricilik sistemi	67
5.5.3. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliğine devam etme eğilimleri.....	68
5.5.4. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliği hakkında bilgi düzeyleri	69
5.5.5. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliğinden memnuniyet durumu	69
5.5.6. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliğinde sözleşmeli üretim yapma durumları	70
5.5.7. İşletmelerin özel danışmana sahip olma durumu	71
5.5.8. İşletmecilerin organik ürün sertifikasına sahip olma durumları	72
5.5.9. İşletmecilerin iyi tarım uygulaması sertifikasına sahip olma durumu.....	72
5.5.10. İşletmelerin vişne sattığı işletmelerin sertifikalarını kullanma durumu	73
5.5.11. İşletmelerin tarım sigortasına sahip olma durumları.....	74
5.5.12. İşletmelerde vişne üretimine ilişkin bilgiler	74
5.5.13. İşletmelerde hasat zamanının tespiti.....	75
5.5.14. İşletmelerde hasat esnasında ürün kaybı.....	75
5.6. İşletmelerde Vişne Maliyeti ve Karlılığı.....	77
5.6.1. İşletmelerde GSH	77
5.6.2. Vişne üretiminde maliyet.....	78
5.6.3. Vişne üretiminde karlılık.....	83
5.7. İşletme Dışı Tarımsal Gelir ve Tarım Dışı Gelir Durumu	85
5.8. İşletmelerde İşgücü Kullanımı.....	87
5.9. İşletmelerde Örgütlülük Durumu.....	88
5.10. İşletmecilerin Vişne Yetiştiriciliğinde Aldığı Destek.....	90
5.11. İşletmelerde Kullanılan Girdilerin Seçimi.....	91
5.12. İşletmecilerin Vişne Yetiştiriciliğinde Karşılaştıkları Sorunlar	92
5.13. Vişne Yetiştiriciliğinin SWOT Analizi.....	93
5.14. Vişne Yetiştiriciliğinde Aracılardan Elde Edilen Bulgular	95
5.15. Faktör Analizi Sonuçları	101
5.16. Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi Sonuçları.....	106
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	115
KAYNAKLAR	123
EKLER	129
EK A. Haritalar	130
EK B. Fotoğraflar	131
ÖZGEÇMİŞ	133

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

VIŞNE ÜRETİMİNİN EKONOMİK ANALİZİ VE PAZARLAMA YAPISI: AFYONKARAHİSAR VE KONYA İLİ ÖRNEĞİ

Huriye ÖKTEM

**Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı**

Danışman: Doç. Dr. Mevlüt GÜL

Afyonkarahisar ve Konya illerinde vişne yetiştiriciliği yapan işletmeleri (Türkiye vişne üretiminin %39.83) hedef kitle alan bu çalışmanın amacı; vişne üretiminin ekonomik ve pazarlama yapısını irdelemek, bölgede vişnenin üretim ve pazarlama sorunlarını ortaya koymak, bölge-Türkiye’de vişne üretimini geliştirmeye yönelik öneriler geliştirmektir.

Çalışmanın ana materyalini, Afyonkarahisar ili Sultandağı ve Çay ilçeleri ile Konya ili Akşehir ve Doğanhisar ilçelerinde vişne üretimi yapan işletmelerden anket yöntemi ile elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. Ayrıca pazarlama kanalında yer alan aracılardan elde edilen verilerden de faydalanılmıştır. Anket uygulanacak örnek sayısının belirlenmesinde tabakalı örnekleme yöntemlerinden Neyman Yöntemi kullanılmıştır. Anakitleyi temsil edecek örnek üretici sayısı 138 olarak hesaplanmıştır.

Vişne üretimi yapan işletmelerin genel yapısal özelliklerinin değerlendirilmesinde; işletmelerin arazi varlığı ve kullanım durumu, işletmecilerin yaşı, eğitim durumu, işgücü kullanımı, GSÜD’leri gibi göstergeler incelenmiştir. Bölgedeki yetiştiricilerin 26.66 dekar olan işletme arazilerinin 25.75 dekarı (%96.56’sı) kendi mülkleridir. Üreticilerin toplam arazilerinin 0.92 dekarını (%3.44’ü) kiralamıştır. Bölgedeki vişne üreticilerinin %36.23’ü ilkökul, %13.77’si ortaokul, %44.20’si lise ve %5.79’si ise üniversite mezunudur. Vişne üreticilerinin 4.16 kişi olan aile nüfusunun, %62.89’u 15-49 yaş grubunda, %13.07’si 7-14 yaş grubunda, %17.60’ı 50 ve daha yukarı yaş grubunda ve %6.45’i 0-6 yaş grubunda yer almaktadır. Üretim nevelerinin GSH içindeki payları incelendiğinde; vişne gayrisafi üretim değeri (GSÜD)’nin payı %48.67 oranında, diğer bitkisel ürünlerin GSÜD payı %41.99, hayvancılık GSÜD payı %8.82, destekleme GSÜD payı %0.31 ve işletme dışı tarımsal gelirin ise toplam GSH içindeki payı %0.21 oranındadır. İşletmeler ortalamasında vişne GSÜD 29214.13 TL, dekara vişne GSÜD ise 3013.12 TL’dir. Vişne GSÜD işletme gruplarında 2820.55 TL ile 3347.01 TL arasında değişim göstermektedir.

İşletmelerde vişne yetiştiriciliğinde etkili olan faktörlerin belirlenmesinde faktör analizi kullanılmıştır. Faktör analizi sonucunda dört temel faktör

belirlenmiştir. Birinci faktör açıklanan varyansın %18.812'sini, ikinci faktör %17.028'ini, üçüncü faktör %14.391'ini ve dördüncü faktör ise varyansın %9.343'ünü açıklamaktadır.

Maliyetler belirlenirken Tek Ürün Bütçe Analiz Yöntemi kullanılmıştır. Vişne üretimi yapan işletmeler ortalamasında üretim maliyetleri 16536.27 TL'dir. Üretim maliyetlerinin %46.73'ünü değişen maliyetler, %53.27'sini sabit maliyetler oluşturmaktadır. Üretim maliyetinde en önemli masraf kalemi değişen maliyetlerdir. İşletmeler ortalamasında birim alana düşen (dekara) üretim maliyetleri 1705.53 TL'dir. Birim alana (dekara) düşen üretim maliyetlerinin 797.01 TL'sini değişen, 908.52 TL'sini sabit maliyetler oluşturmaktadır. İşletmeler ortalamasında vişne üretiminden elde edilen brüt kâr ise 21486.60 TL'dir. Bu değer dekara 2216.11 TL olarak hesaplanmıştır. Nisbi kârın ise işletmeler ortalamasında 1.77 değerinde olduğu saptanmıştır.

Çok boyutlu ölçekleme analizi ile işletmecilerin sosyo-demografik ilişkileri ile ekonomik göstergeleri ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Kruskal's formülüne göre hesaplanan stress değeri 0.29511 olarak hesaplanmıştır. Farklılıklar matrisi incelendiğinde 9. kotta yer alan üretici bilgisi ile 4. kotta yer alan üretici bilgisi (1.217) değeri birbirlerine en benzer algılanan üretici bilgileridir.

Araştırma sahasında ve Türkiye'de vişne üretimini artırmak için öneriler ise; üreticilerin bilinçlendirilmesi, bölgede vişne işleme tesislerinin artırılması, girdi maliyetleri düşürülmesi ve vişneye ürün desteği verilmesi şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: Vişne, faktör analizi, üretim maliyeti, kârlılık.

2018, 134 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

ECONOMIC ANALYSIS AND MARKETING STRUCTURE OF SOUR CHERRY PRODUCTION: A CASE OF AFYONKARAHISAR AND KONYA PROVINCES

Huriye ÖKTEM

**Süleyman Demirel University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics**

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mevlüt GÜL

Sour cherry cultivation by the farmers in Afyonkarahisar and Konya province was chosen as the target audience. The purposes of this study were to analyse the economic structure of the sour cherry production and marketing, to identify production and marketing problems of the region reveals the sour cherry, to develop recommendations for improving the sour cherry producing for region and Turkey.

Primary data was obtained through the survey method from the sour cherry farmers in the Sultandağı and Çay district of Afyonkarahisar province and Akşehir and Doğanhisar district of Konya province. In addition, the data obtained from the stakeholders in the marketing channel were also utilised. Neyman method of stratified sampling method was used to calculate the number of samples. The number of representative farmers to represent the population was calculated as 138.

In assessing the general structural characteristics of sour cherry-producing enterprises; such as land use and employment status, farmers' age, educational status, labour force utilisation, gross production values. The 25.56% (96.56%) of the 26.66 decares of farmlands of the farmers in the region is their own property. The farms hired 0.92 decares (3.44%) of the total land. 36.23% of the sour cherry growers in the region were in primary school, 13.77% in secondary school, 44.20% in high school and 0.72% in associate degree and 5.07% in the university degree. The 62.89% of the family members of 4.16 people were in the 15-49 age group, 13.07% in the 7-14 age group, 17.60% in the 50 and over age group and 6.45% in the 0-6 age group. When production branches examine the shares in gross production income; the share of sour cherry gross production value (GPV) was 48.67%, the share of GPV of other crop products was 41.99%, the share of GPV of livestock was 8.82%, the share of support GPV is 0.31% and the share of non-farm agricultural income in total GPI was 0.21%. Sour cherry GPV was 29214.13 TL and Cherry GPV was 3013.12 TL per decares in farms average. Sour cherry GPV varied between 2820.55 TL and 3347.01 TL per decares in farm groups.

Factor analysis was used to determine the factors that are effective in sour cherry breeding in establishments. Four main factors were identified as the result of factor analysis. The first factor explained 18.812% of the explained variance, 17.028% of the second factor, 14.391% of the third factor and 9.343% of the variance.

Single Product Budget Analysis Method was used when the costs were determined. The production costs in the average of the farms producing sour cherry were 16536.27 TL. The variable costs were 46.73% of production costs and fixed costs were 53.27%. The most important cost of production cost was variable costs. In the average of the farmers, the production costs per unit area were 1705.53 TL. Fixed costs of 908.52 TL, which changed 797.01 TL of production costs falling to the unit area (per decares). The gross profit from the cherry production in the average of the farmers was 21486.60 TL. This value was calculated as 2216.11 TL per decares. The relative profit was found to be 1.77 in farms average.

Multidimensional scaling analysis was used to relate socio-demographic characteristics of farmers to economic indicators. The stress value calculated according to Kruskal's formula was calculated to be 0.29511. When the matrix of differences was examined, the producer information in the 9th elevation and the producer information in the 14th elevation (1.217) were the most similar perceived producer information.

Research areas and Turkey in the field of recommendations to improve the cherry production; to increase the producers' awareness, increase the number of sour cherry processing plants in the region, to provide product support and to reduce input costs.

Keywords: Sour cherry, factor analysis, production costs, profitability.

2018, 134 pages

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında beni yönlendiren, karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmamda yardımcı olan değerli Danışman Hocam Doç. Dr. Mevlüt GÜL'e teşekkürlerimi sunarım.

4768-YL1-16 No`lu Proje ile tezimi maddi olarak destekleyen Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimi Başkanlığı'na teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında beni yalnız bırakmayan ve her konuda destek olan aileme sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

Her konuda benden yardımını esirgemeyen ve çalışmamın her aşamasında bana yardımcı olan Halil PARLAK'a teşekkür ederim.

Huriye ÖKTEM
ISPARTA, 2018

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 3.1. Dünya 2016 yılı vişne üretimi içerisinde önemli üretici ülkelerin payı (%)	7
Şekil 3.2. Türkiye’de 1991-2017 yıllarında vişne üretim miktarları değişimi (ton).....	11
Şekil 3.3. Afyonkarahisar ve Konya illerinde 1991-2017 yıllarında vişne üretim miktarları değişimi (ton).....	11
Şekil 3.4. Vişne ihracatının üretimi içerisindeki payındaki değişimler(%)	13
Şekil 3.5. Önemli vişne ithalatçısı ülkelerin 2013 yılı dünya vişne ithalat değeri içerisindeki payları	14
Şekil 3.6. Önemli vişne ihracatçısı ülkelerin 2013 yılı dünya vişne ihracat değeri içerisindeki payları	15
Şekil 4.1. Faktör analizinin şematik tanımı ve amacı (Kleinbaum vd., 1994; Albayrak, 2006).....	19
Şekil 5.1. Yetiştiricilikle ilgili eğitim alan işletmelerin eğitim aldığı yerler	33
Şekil 5.2. Yetiştiricilikle ilgili eğitim alan işletmelerin eğitim aldığı yıllar	33
Şekil 5.3. Vişne pazarlama kanalı.....	62
Şekil 5.4. Tarım dışı iş yapan işletmecilerin meslek grupları.....	86
Şekil 5.5. Vişne yetiştiriciliğinde dekara makine gücü kullanımı	88
Şekil 5.6. İşletmelerin üye oldukları tarımsal örgüt sayısı	90
Şekil 5.7. Vişne yetiştiriciliğinin SWOT analizi	95
Şekil 5.8. Aracılarda vişne pazarlama marjı.....	96
Şekil 5.9. Vişne aracılık işletmelerinin ortalama faaliyet yılları	97
Şekil 5.10. Vişne araçlarının bağlılık durumları.....	97
Şekil 5.11. Araçların bağlı oldukları tüccar ve firmaların illere oranı	98
Şekil 5.12. Araçların satın aldıkları ortalama vişne miktarı	98
Şekil 5.13. Araçların vişne bedelini ödeme şekilleri	99
Şekil 5.14. Araçların pazar araştırması yapma durumu.....	100
Şekil 5.15. Tüccar ve firmaların araçlara vişne satışındaki ödeme şekli	100
Şekil 5.16. Vişne alım-satımında karşılaştığı sorunlar	101
Şekil 5.17. Scree Plot grafiği.....	102
Şekil 5.18. Değişkenlerde öklit mesafesi modeli.....	110
Şekil 5.19. Değişkenlere göre öklit mesafesi modeli serpilme diyagramı	111
Şekil 5.20. İşletmeler arası öklit mesafesi modeli	113
Şekil 5.21. İşletmelere göre öklit mesafesi modeli serpilme diyagramı	114
Şekil A.1. Konya haritası	130
Şekil A.2. Afyonkarahisar haritası	130
Şekil B.1. Araştırma sahasından fotoğraflar-1	131
Şekil B.2. Araştırma sahasından fotoğraflar-2	131
Şekil B.3. Araştırma sahasından fotoğraflar-3	132

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 3.1. Dünya vişne üretimi (ton)	6
Çizelge 3.2. Dünya vişne dikili alanları (hektar)	8
Çizelge 3.3. Dünya vişne verimi (hg/ha)	9
Çizelge 3.4. Türkiye’de önemli vişne üreticisi iller	9
Çizelge 3.5. Araştırma sahasında vişne üretiminde gelişmeler	10
Çizelge 3.6. Dünya vişne ithalatı.....	14
Çizelge 3.7. Dünya vişne ihracatı	15
Çizelge 4.1. Örnekleme büyüklüğü.....	18
Çizelge 4.2. Vişne üretiminde maliyet unsurları	21
Çizelge 5.1. Görüşülen işletmecilerin eğitim düzeyleri	30
Çizelge 5.2. İşletmecilerin yaşı, eğitim durumu, bitkisel üretimle deneyimi ve vişne yetiştiriciliğinde deneyimi	32
Çizelge 5.3. İşletmelerin yetiştiricilikle ilgili eğitim alma durumu	32
Çizelge 5.4. İşletmelerin bilgisayar ve internet varlığı	34
Çizelge 5.5. İşletmecilerin kayıt tutma durumu	35
Çizelge 5.6. İşletmecilerin sosyal güvenceye sahip olma durumları	36
Çizelge 5.7. İşletmecilerin sosyal güvence türleri	36
Çizelge 5.8. İşletmelerdeki bazı varlıklara sahiplik durumu	37
Çizelge 5.9. İşletmelerin borçluluk durumu.....	37
Çizelge 5.10. İşletmelerin son beş yıllık süreçte borçluluk durumu gelişimi	38
Çizelge 5.11. İşletmecilerin kredi kullanım durumu	38
Çizelge 5.12. İşletmelerin aldıkları kredinin tutarı, aylık taksiti ve vade durumu	39
Çizelge 5.13. İşletmecilerin gazete alma durumları.....	39
Çizelge 5.14. İşletmelerinin ortalama arazi parça sayısı ve büyüklüğü	40
Çizelge 5.15. İşletmelerde toplam arazi mülkiyet yapısı	42
Çizelge 5.16. İşletmelerde arazilerin sulanma durumları.....	43
Çizelge 5.17. İşletmelerde vişne bahçelerinin ortalama parça sayısı ve alanı	44
Çizelge 5.18. İşletmelerde vişne arazilerinin mülkiyet durumu	44
Çizelge 5.19. İşletmelerde vişne arazilerinin sulanma durumu	45
Çizelge 5.20. İşletmelerin hayvancılık yapma durumu	45
Çizelge 5.21. İşletmelerde yapılan hayvancılık tipi.....	46
Çizelge 5.22. İşletmelerin sahip olduğu hayvan varlığı.....	46
Çizelge 5.23. İşletmelerde nüfus yapısı.....	48
Çizelge 5.24. İşletmelerde düzenli toprak işleme durumu	48
Çizelge 5.25. İşletmecilerin vişne bahçelerini budama durumları.....	50
Çizelge 5.26. İşletmecilerin düzenli olarak çapalama yapma durumu	51
Çizelge 5.27. İşletmecilerin yaprak analizi yaptırma durumları.....	51
Çizelge 5.28. İşletmecilerin toprak analizi yaptırma durumları	52
Çizelge 5.29. İşletmelerin toprak analizini yaptırdığı yıllar	53
Çizelge 5.30. İşletmecilerin çiftlik gübresi kullanma durumu	54
Çizelge 5.31. İşletmecilerin gübre kullanımı	54
Çizelge 5.32. Vişne yetiştiriciliğinde ilaçlama takvimi	56
Çizelge 5.33. İşletmelerde ilaçlama makinesi ile uygulama miktarı.....	56
Çizelge 5.34. İşletmelerde yabancı otla mücadelede kimyasal ilaçlama	57
Çizelge 5.35. İşletmelerde kullanılan kimyasal ilacın uygulama dozu	57

Çizelge 5.36. İşletmecilerin ilaçlama esnasında önlem alma durumları.....	58
Çizelge 5.37. İşletmelerde yabancı ota mücadele durumu.....	58
Çizelge 5.38. İşletmelerin yabancı ota karşı mekanik mücadele etme durumları	59
Çizelge 5.39. İşletmelerde sulama sayısı	59
Çizelge 5.40. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliğinde sulama dönemleri.....	60
Çizelge 5.41. İşletmecilerin kullandıkları sulama sistemleri	60
Çizelge 5.42. İşletmecilerin ürünlerini satış kanalı.....	61
Çizelge 5.43. İşletmecilerin ürünlerini pazarladıkları yer	63
Çizelge 5.44. İşletmelerin vişne pazarı ile ilgili bilgi kaynakları	64
Çizelge 5.45. İşletmelerin vişne satış şekli.....	65
Çizelge 5.46. İşletmelerin vişne satışını gerçekleştirdiği aylar.....	65
Çizelge 5.47. İşletmelerde yetiştirilen vişnenin çeşidi	67
Çizelge 5.48. Vişne yetiştiricilik sistemi.....	68
Çizelge 5.49. İşletmecilerin vişne üretimine devam etme eğilimleri	69
Çizelge 5.50. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliği hakkında bilgi düzeyleri.....	69
Çizelge 5.51. İşletmelerin vişne yetiştiriciliğinden memnuniyet durumu.....	70
Çizelge 5.52. İşletmelerin sözleşmeli üretim yapma durumları.....	71
Çizelge 5.53. İşletmelerin özel danışmana sahip olma durumu	72
Çizelge 5.54. İşletmecilerin organik ürün sertifikasına sahip olma durumları ...	72
Çizelge 5.55. İşletmecilerin iyi tarım uygulaması sertifikasına sahip olma durumu.....	73
Çizelge 5.56. İşletmelerin vişne sattığı işletmelerin sertifikalarını kullanma durumu.....	73
Çizelge 5.57. İşletmelerin tarım sigortasına sahip olma durumları	74
Çizelge 5.58. İşletmelerde vişne üretimine ilişkin bilgiler.....	75
Çizelge 5.59. İşletmelerde hasat zamanının tespiti.....	75
Çizelge 5.60. İşletmelerde ürün kaybı oranı	76
Çizelge 5.61. İşletmelerde hasat ve nakliye esnasında ürün kaybı durumu	76
Çizelge 5.62. İşletmelerde GSH	78
Çizelge 5.63. Vişne yetiştiriciliğinde değişen maliyetler	80
Çizelge 5.64. Vişne yetiştiriciliğinde sabit maliyetler	80
Çizelge 5.65. Vişne yetiştiriciliğinde üretim maliyetleri.....	82
Çizelge 5.66. Vişne yetiştiriciliğinde kârlılık göstergeleri.....	85
Çizelge 5.67. İşletme dışı tarımsal gelir ve tarım dışı gelir durumu	86
Çizelge 5.68. Vişne yetiştiriciliğinde dekara işgücü kullanımı.....	87
Çizelge 5.69. Vişne yetiştiriciliğinde dekara işgücü kullanımının yapısı.....	88
Çizelge 5.70. Vişne üreticilerinin tarımsal bir kuruluşa üye olma durumu	89
Çizelge 5.71. İşletmelerin devletten destek alma durumları	91
Çizelge 5.72. İşletmecilerin devletten aldığı destek miktarı	91
Çizelge 5.73. İşletmelerde kullanılan girdilerin seçimi	92
Çizelge 5.74. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliğinde karşılaştıkları sorunlar.....	93
Çizelge 5.75. Aracılarda ürün kaybı.....	99
Çizelge 5.76. KMO testi.....	103
Çizelge 5.77. Özdeğerle faktör sayısının belirlenmesi ve bu faktörlerle açıklanan varyans.....	104
Çizelge 5.78. Değerlendirme ölçeğinin faktör yükleri	105
Çizelge 5.79. Değişkenler arası uzaklık matrisi.....	107
Çizelge 5.80. Değişkenler arası stress değerleri.....	107

Çizelge 5.81. Değişkenler arası uyarıcı koordinatlar	108
Çizelge 5.82. Değişkenler arası farklılıklar matrisi	109
Çizelge 5.83. İşletmeler arası değişkenlerin stress değerleri.....	111
Çizelge 5.84. İşletmeciler arası uyarıcı koordinatlar	112
Çizelge 5.85. İşletmeler arası farklılıklar matrisi.....	113

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ÇBÖ	Çok Boyutlu Ölçekleme
BAĞ-KUR	Bağımsız Çalışanların Sosyal Güvenlik Kurumu
da	Dekar (1000 m ²)
DM	Değişen Maliyet
FAO	Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organization)
GSH	Gayri Safi Hasıla
GSÜD	Gayri Safi Üretim Değeri
ha	Hektar
hg	Hektogram
İTU	İyi Tarım Uygulamaları
KMO	Kaiser-Meyer-Olkin
kg	Kilogram
mm	Milimetre
MEGEP	Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi
MDS	Çok Boyutlu Ölçekleme (Multidimensional Scaling)
Ph	Hidrojenin Gücü (Power of Hydrogen)
RSQ	Stres ve Kare Korelasyon (Stress and Squared Correlation)
SM	Sabit Maliyet
SPSS	Sosyal Bilimlerde İstatistik Paket Programı (Statistical Packages for the Social Sciences)
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SWOT	Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats)
TUIK	Türkiye İstatistik Kurumu
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TL	Türk Lirası
ÜM	Üretim Maliyetleri

1. GİRİŞ

Türkiye’de her bölgede yetiştirmeye uygun olan vişne 4-5 yaşlarında verime geçmektedir. Ekonomik olarak verime geçme yaşları ise 8 ila 10 yıl arasında değişir. Vişne ekonomik olarak 20 ila 25 yıl arasında yaşamaktadır. 8-10 metreye kadar boylanabilir ve çalimsı bir yapısı bulunmaktadır. Vişne ilkbaharda erken çiçek açan vişnenin salkımında 1 ila 6 arasında değişen sayıda çiçek vardır. Vişne ağaçları başka bir dölleyici ağaca gerek duymadan kendilerini dölleyebilmektedir (MEGEB, 2011b).

Bulunduğu bölgeye uyum sağlayan vişne kışın soğuk yazın ise sıcak olan bölgelerde yetiştirmeye uygundur. Vişne kış soğuklarına karşıda dayanıklılık göstermektedir. Kiraza göre daha geç çiçeklendikleri için ilkbahar geç donlarından fazla zarar görmemektedir. Vişne su ihtiyacı çok olmayan bir meyve türüdür yıllık yağışın 400 mm. dolayında olduğu bölgelerde de sulama yapılmadan yetiştirilmektedir (Ağaoğlu vd., 1997).

Türkiye’de genel olarak vişne mahlep (*Prunus mahaleb*) çöğür anaçları üzerine aşılanarak yetiştirilmektedir. Sarı renkli mahlepler en fazla kullanılan anaç türüdür. Sarı mahleplerin kullanılmasındaki amaç ise sarı renkli mahleplerin siyah renkli mahleplere göre aşı uyumsuzluğu azdır. *Prunus avium* tohum anaçları da vişne yetiştiriciliğinde kullanılan anaç türleridir (Özbek, 1978; Akça, 2000).

Vişne taze meyve olarak tüketimi düşüktür. Özellikle sanayi sektöründe ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Meyve suyu, reçel ve dondurulmuş ürün olarak kullanımı oldukça yaygındır. Meyve suyu sektörü için en önemli hammaddelerden biridir. Vişne suyu hem iç piyasada hem de ihracatta yüksek bir talebe sahiptir. Türkiye’de hemen hemen her bölgede vişne yetiştiriciliği yapılmaktadır. Türkiye’de vişne üretimi 181874 tondur. Türkiye’de önemli vişne üreticisi olan illerin başında Afyonkarahisar, Konya ve Kütahya gelmektedir. Afyonkarahisar ili Türkiye vişne üretiminde birinci sırada yer

almaktadır. Afyonkarahisar ilinde toplam 56803 dekar alanda 42273 ton vişne üretimi gerçekleşmiştir. Bu miktar Türkiye toplam vişne üretiminin %23.24'ünü oluşturmaktadır (TÜİK, 2018). Afyonkarahisar'ı yaklaşık %16.59 pay ile Konya ve %14.77 pay ile Kütahya izlemektedir (TÜİK, 2018). Araştırma kapsamına, hem Türkiye vişne üretimi içerisinde önemli katkıları olan, hem de Türkiye vişne üretiminde önemli artışlar gösteren Afyonkarahisar ve Konya illeri alınmıştır.

Türkiye'de üretilen taze vişnenin %0.16'sı ihracata konu olmaktadır. Dolayısıyla taze olarak ihracatı son derece sınırlıdır. Vişne özellikle meyve suyu ve marmelat-reçel sanayisinin önemli bir hammaddesidir. Türkiye'de üretilen vişnenin %37.7'si meyve suyu üretiminde kullanılmaktadır. Meyve suyu üretiminde kullanılan toplam meyve miktarı içindeki payı da %8.9'dur.

Afyonkarahisar ve Konya illerinde vişne yetiştiriciliği yapan işletmeleri hedef kitle alan bu çalışmanın amacı; vişne üretiminin ekonomik ve pazarlama yapısını irdelemek, bölgede vişnenin üretim ve pazarlama sorunlarını ortaya koymak, bölge-Türkiye'de vişne üretimini geliştirmeye yönelik önerilerde bulunmaktır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Özüdoğru (1998), “Meyve Bahçelerinde Değer Bıçme; Ankara İli Çubuk İlçesi Bir Vişne Bahçesi Örneği” adlı çalışmasında, meyve bahçelerinde değer bıçme yöntemlerini incelemiştir. Yazar, bu yöntemlerle örnek olarak seçilen Ankara ili Çubuk ilçesine ait bir vişne bahçesinin değerini bıçmıştır. Meyve bahçelerinin değerinin bıçılmasında pazar değeri yöntemi, maliyet yöntemi ve gelir yöntemi kullanıldığını bildirmiş, bu yöntemlerden gelir yöntemi ve pazar fiyatı yöntemi örnek seçilen vişne bahçesinin değerinin bıçılmasında kullanmıştır. İlçeyi vişne yetiştiriciliği konusunda temsil edecek şekilde 30 işletme gayeli örnekleme yöntemi ile seçmiş ve anket yöntemi ile değer bıçmede kullandığı verileri toplamıştır. Yazar kapitalizasyon faiz oranını %5 olarak bulmuştur.

Akçay vd. (1999), “Tokat Merkez İlçede Yetiştirilen Şeftali, Elma ve Vişnenin Üretim Maliyeti ve kârlılığının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma” isimli araştırmalarında; seçilen ürünlerin üretim maliyeti ve kârlılıklarını belirlemişlerdir. Yazarlar en kârlı ürünün 2.55 nisbi kârlılık oranı ile vişne olduğunu hesaplamışlardır. Araştırmanın sonucuna göre vişnede ağaç başına verim 30.91 kg, dekara verimi ise 1331.3 kg/da olarak bulunmuştur. Araştırmaya göre Tokat ilinde vişne üretimi yapmak kârlıdır.

Fidan (2001), Ankara ili Çubuk ilçesinde vişne üretiminin yoğun olarak yapıldığı köylerden tesadüfi tabakalama yöntemiyle 57 adet vişne yetiştiren işletmeler ile vişne pazarlaması ile uğraşan kuruluşlardan anket yardımı ile topladığı verileri kullanmıştır. Bu verilerden hareketle vişne üretiminin ekonomik ve pazarlama yapısını analiz etmiştir. İncelediği işletmelerin malzeme ve mühimmat, hayvan ve arazi ıslahı sermayelerinin düşük olduğunu bildirmiştir. Vişne işletmelerinde makine kullanım düzeyinin yetersiz olduğunu tespit etmiştir. İşletmelerin, eğimli arazilerde toprak işlemede hayvan işgücünden yararlandığını ifade etmiştir.

Altın (2006), “Tokat İli Merkez İlçede Vişne Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi, Üretim ve Pazarlama Sorunları” adlı

çalışmasında, vişne yetiştiren işletmelerin sosyo-ekonomik yapılarını ortaya koyma ile vişnenin üretim ve pazarlama sorunlarının irdelemeyi amaçlamıştır. İşletmelerde verimin 1473 kg/da, üretim maliyetinin 585.103 TL/da, GSÜD'nin 950.085 TL/da ve net kârın 364.981 TL/da olduğunu hesaplamıştır. Bir kg vişnenin maliyetini 0.396 TL/da, satış fiyatını 0.645 TL/kg olarak tespit etmiştir. Nispi kârın 1.63 olduğunu hesaplamıştır. Yazar, yörede etkili bir pazar sisteminin olmadığını bildirmektedir. Çalışma sahibi üretim ve pazarlama ile ilgili yapılan çalışmalarla üretici gelirlerinin arttırılabileceğini ifade etmiştir. Çalışmada, Tokat ilinde yetiştirilen vişnenin %80-85'inin fabrikalara satıldığı, vişnenin işlenmiş olarak yurt içi ve yurt dışında tüketilmesi için çalışmalar yapılması ve teknolojiler geliştirilmesinin gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca vişnenin taze olarak pazara sunulmasının üreticilerin masraflarını düşüreceğini ve gelirine olumlu olarak yansıtacağını bu nedenle, insan sağlığı için oldukça faydalı bir ürün olan vişnenin sağlık ve beslenmedeki yararlarının bütün tüketicilere ulaştırılabilecek şekilde anlatılması gerektiğini ifade etmiştir. Vişne üretiminin büyük potansiyeli olan Tokat ilinde üreticilerin vişne üretimi yanında diğer tarımsal faaliyetlerle de uğraştığı belirtmiş. Yörede üreticilerin modern tarımın gereklerini kullanarak üretim gerçekleştirmeleri hem üreticiye hem de ülke ekonomisine yarar sağlayacağını ifade etmiştir.

Gül ve Akpınar (2006), "Dünya ve Türkiye Meyve Üretimindeki Gelişmelerin İncelenmesi" adlı çalışmada, meyvecilikte gerçekleşen üretim artışının dünya ortalamasının üzerinde gerçekleştiği belirtilmiştir. Bu çalışmada 1961-2004 yılları arasında Türkiye birincil meyve dikili alanlarında azalma görüldüğü ve buna karşın, verim artışı ile birlikte üretimde de artışın meydana geldiği belirtilmiştir. Çalışmada dünya antepfıstığı ve ceviz üretiminde Türkiye'nin payının azalma gösterdiği ifade edilmiştir. Bu durumun nedeni ise Türkiye'de antepfıstığı, ceviz, badem, kestane gibi sert kabuklu meyvelerde üretim artışının dünya ortalamasının altında olması olarak ifade edilmiştir. Yazarlar, dünya meyve üretim ve ticaretinde gelişen unsurların yakından izlenmesini gereklilik olarak görmektedirler.

Radosavljević (2008), Sırbistan'ın vişne ve ahududu için pazarlama zincirini incelemiştir. Yazar, Sırbistan için taze ve dondurulmuş meyve ticaretinin karmaşık ve parçalı olduğunu, üreticilerin pazarlama kanallarının; çiftçi pazarı, işleme sanayi, ticaret şirketleri ve aracılar şeklinde olduğunu ifade etmiştir. Kalite, üretim, kârlılık ve ihracatı artırmak için, üreticiler, işlemciler, toptancılar ve perakendeciler arasındaki işbirliğini en üst düzeye çıkarılmasının gerekli olduğunu bildirmektedir. Dikey ve yatay olarak entegre meyve pazarlama sisteminin az sayıda aracı kanalları aracılarının olmasını ve doğrudan tüketiciye ulaşılmasını sağlayabilmektedir. Geçmiş yıllarda, Sırbistan'daki meyve üretimi rasyonel olmayan kaynak tahsisi ile karakterize edildiğini, kalitenin düşerken fiyatların arttığını bildirmektedir. Yazar ülkede bütünleşik pazarlama kavramları ile kalite, verim, kârlılık ve rekabet gücünün artırabileceğini ifade etmiştir.

Sredojević vd. (2011), Sırbistan'ın yeni programı çerçevesinde kiraz ve vişne üretiminin yatırımlarının rekabet edebilirliği araştırmışlardır. Beş yıllık (2006-2010 dönemi) program çerçevesinde Sırbistan'da kiraz ve vişne üretim, işleme ve satış durumunu analiz etmişlerdir. Sektörün; arazi parçalanması, düşük teknik bilgi, düşük teknolojik düzeyi, üreticiler arasında yetersiz işbirliği, belirsiz satış fiyatı, standartların yavaş uygulanması gibi sorunlarla karşı karşıya olduğunu ifade etmişlerdir.

Vukoje vd. (2013), Sırbistan'da kuru vişne üretiminin ekonomik etkileri adlı çalışmalarında, Sırbistan Cumhuriyetinde meyve işleme sektörünün öncelikli olarak meyve suları, alkollü içecekler, kompostolar, aromalar, reçel ve marmelat üretimi üzerine odaklanmakta olduğunu bildirmişlerdir. Kurutulmuş meyve üretimi için çok büyük bir potansiyelin olduğunu, çalışmalarında da kuru vişne üretiminin maliyet etkinliğini analiz etmişlerdir. Kuru vişne üretimi maliyet yapısında hammaddenin, yani taze vişnenin (%60.2) en önemli maliyet unsuru olduğunu, bunu %22.7 pay ile işçilik ve %3.5 pay ile enerji maliyetlerinin takip ettiğini saptamışlardır.

3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE VIŞNE PİYASASI

3.1. Dünyada Vişne Üretimi, Dikimi ve Verimi

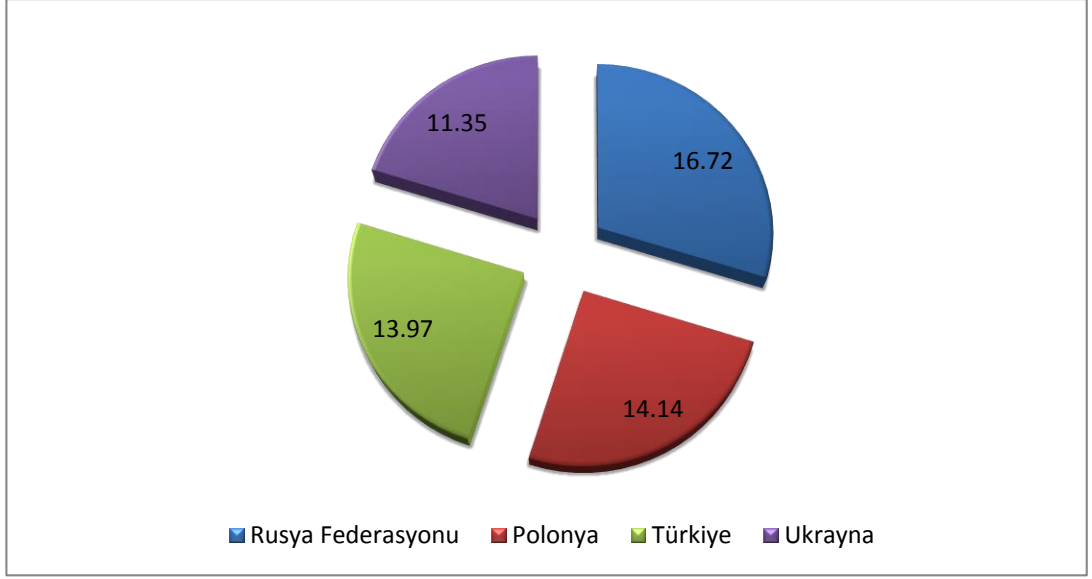
3.1.1. Dünya vişne üretim alanı

Dünya vişne üretimi 2009 yılında yaklaşık 1.34 milyon ton iken 2016 yılında %3 artarak yaklaşık 13.8 milyon tona ulaşmıştır. FAO verilerine göre dünya vişne üretimde söz sahibi ülkeler; Rusya, Polonya, Türkiye, Ukrayna, ABD ve İran'dır. Rusya günümüzde vişne üretiminde lider konumunda olup 2016 yılı dünya vişne üretiminde ilk sırayı %16.72 oranı ile almaktadır. Rusya 2009 yılındaki vişne üretimini 2016 yılında %21 oranında artırmıştır. Dünya vişne üretimi içinde birinci sırada olan Rusya'yı, %14.14 oranı ile Polonya ikinci sırada, %13.97 oranı ile Türkiye üçüncü sırada ve %11.35 oranı ile de Ukrayna dördüncü sırada takip etmektedir (Şekil 3.1 ve Çizelge 3.1). Türkiye vişne üretimi 2009 yılına göre 2016 yılında artış ya da azalış göstermemiştir. 2009 yılına göre 2016 yılında vişne üretimini en fazla artıran ülke %45 oranı ile İran'dır. Bu dönemde üretiminde en fazla azalma yaşanan ülke ise Sırbistan'dır (%23) (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1. Dünya vişne üretimi (ton)

Ülkeler	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	İndeks (2009=100)	Pay(%)
Rusya	190000	165000	193000	183300	200000	198000	192000	230443	121	16.72
Polonya	189220	147238	175049	175391	188224	176545	179360	194817	103	14.14
Türkiye	192705	194989	182234	186443	179752	182577	183500	192500	100	13.97
Ukrayna	115800	154500	172900	172800	200800	182880	192880	156450	135	11.35
ABD	162930	86364	105097	38646	133447	137983	114577	140210	86	10.17
İran	65421	75415	86539	92641	91558	87682	91000	94606	145	6.86
Sırbistan	105353	66224	90596	101860	140747	93905	91744	80596	77	5.85
Macaristan	78752	51870	61735	53420	70410	91840	76792	67794	86	4.92
Dünya	1339856	1130850	1252156	1161333	1386996	1331884	1329443	1378216	103	100.00

Kaynak: FAO, 2018

Şekil 3.1. Dünya 2016 yılı vişne üretimi içerisinde önemli üretici ülkelerin payı (%)

3.1.2. Dünya vişne dikim alanı

Üretim faaliyetleri için ayrılan alanların genişliği üretim miktarı üzerinde belirleyici olan temel unsurdan birisidir. Çalışma kapsamında ele alınan 2009-2016 döneminde dünya vişne dikili alanlarındaki değişim Çizelge 3.2’de verilmiştir. Buna göre 2009 yılına göre dünya vişne dikili alanları %7 azalmış ve 2016 yılında 214396 hektar olmuştur. Dünya vişne dikili alanlarının 41032 hektarı Rusya, 29311 hektarını Polonya ve 22324 hektarını Türkiye oluşturmaktadır. Türkiye vişne dikili alanı 2009 yılına nazaran %3 azalmıştır. Dünya vişne dikili alanında ilk üç sırayı %19.14 payla Rusya, %13.67 payla Polonya ve %10.41 payla Türkiye almaktadır. 2009 yılına göre vişne dikili alanlarında en fazla artış İran, ABD ve Rusya’da gerçekleşmiştir. Türkiye 2016 yılı verilerine göre dünya vişne dikili alanı açısından ilk üçte yer almaktadır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2. Dünya vişne dikili alanları (hektar)

Ülkeler	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	İndeks (2009=100)	Pay (%)
Rusya	35000	35000	35000	35000	35000	36000	35700	41032	117	19.14
Polonya	35464	33019	33982	33731	33667	32070	29587	29311	83	13.67
Türkiye	23006	22335	21891	21779	21709	21703	21276	22324	97	10.41
İran	14133	14448	15063	14986	15497	19943	21000	19325	137	9.01
Ukrayna	20000	20000	20000	20100	20300	19700	20000	19200	96	8.96
ABD	14387	14427	14569	15095	15439	15317	15398	18946	132	8.84
Sırbistan	38000	28000	35000	36000	13990	13990	13990	13990	37	6.53
Macaristan	13522	13536	13388	13250	13990	13580	13062	12135	90	5.66
Dünya	230807	216498	226596	226256	205811	208129	207300	214396	93	100.00

Kaynak: FAO, 2018

3.1.3. Dünyada vişne verimi

2009-2016 döneminde birim alana vişne verimi gelişimi Çizelge 3.3’de verilmiştir. Dünya vişne verimi 2009 döneminde 58051 hg/ha iken 2016 döneminde 64284 hg/ha’a yükselmiştir. Dünyada en fazla birim alana verim sağlayan ülke 721250 hg/ha ile Slovenya’dır. Slovenya’yı sırasıyla Şili, Özbekistan ve Türkiye takip etmektedir. Türkiye dünya vişne verimi açısından 4. sırada yer almaktadır (Çizelge 3.3).

Son yıllarda birim alandan elde edilen verimlerin ortalaması irdelendiğinde verim düzeylerinin yüksek olduğu ülkeler sırasıyla; Slovenya, Şili, Özbekistan ve Türkiye’dir. Çizelge 3.3’te Slovenya 721250 hg/ha en yüksek dünya vişne verimiyle birinci sırada, Şili 103801 hg/ha verimle ikinci sırada, Özbekistan 101178 hg/ha verimle üçüncü sırada yer almaktadır.

Çizelge 3.3. Dünya vişne verimi (hg/ha)

Ülkeler	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	İndeks (2009=100)
Slovenya	293750	240714	276429	157333	673750	772857	622500	721250	246
Şili	96471	87805	93902	119048	92537	88235	94288	103801	108
Özbekistan	84375	90909	90262	92269	98073	96931	99054	101178	120
Türkiye	83763	87302	83246	85607	82801	84125	86247	86230	103
Azerbaycan	74794	58525	61151	71581	75157	74424	81229	82338	110
Ukrayna	57900	77250	86450	85970	98916	92832	96440	81484	141
Almanya	92777	62809	78088	56784	59042	79959	84247	79369	86
ABD	113248	59863	72137	25602	86435	90085	74410	74006	65
Dünya	58051	52234	55259	51328	67392	63993	64131	64284	111

Kaynak: FAO, 2018

3.1.4. Türkiye’de önemli vişne üreticisi iller

Çizelge 3.4’te Türkiye’de iller itibariyle vişne üretim miktarları verilmiştir. Türkiye’de vişne üretimi açısından ilk üç sırada yer alan iller sırasıyla Afyonkarahisar, Konya ve Kütahya’dır. Konya 2015 verilerine göre ikinci sırada 2016 yılı verilerinde 3. sıraya ve 2017 verilerinde ise tekrar ikinci sıraya yükselmiştir. Afyonkarahisar 2017 döneminde üretimde 42273 ton ile Türkiye üretiminin %23.24’ünü karşılamaktadır. Bu üretim miktarı ile birinci sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla Konya 30164 ton ve %16.59 payla ikinci sırada, Kütahya ise 26856 ton ve %14.77 payla üçüncü sırada yer almaktadır. Afyonkarahisar’da ağaç başına ortalama verim 40 kg iken Konya’da 57 kg ve Kütahya’da 25 kg olarak tespit edilmiştir. Afyonkarahisar üretim olarak ilk sırada yer almasına rağmen Konya ağaç başına verimde Afyonkarahisar’ı geçmektedir (Çizelge 3.4).

Çizelge 3.4. Türkiye’de önemli vişne üreticisi iller

İller	Üretim(ton)	Alan(dekar)	Ağaç başına ortalama verim(kg)	Pay (%)
Afyon	42273	56803	40	23.24
Konya	30164	26384	57	16.59
Kütahya	26856	36971	25	14.77
Ankara	11756	25475	23	6.46
Isparta	9336	8236	38	5.13
Antalya	9126	8438	30	5.02
Tokat	7001	5277	30	3.85
Türkiye	181874	215666	32	100.00

Kaynak: TÜİK, 2018

3.1.5. Türkiye’de önemli vişne üreticisi illerde vişne üretimi gelişimi

Çizelge 3.5’te 2017 yılı vişne üreten iki önemli üretici ilin üretimin yoğun olduğu ilçeleri verilmiştir. Afyonkarahisar’ın Sultandağı ilçesinin 2017 yılı vişne üretimi 14175 ton, Çay’da ise 6050 tondur. Sultandağı ilçesindeki vişne üretimi Afyonkarahisar ilinin %33.53’ünü, Çay ilçesi ise %14.31’ini karşılamaktadır. Konya’nın Akşehir ilçesindeki vişne üretimi 18656 ton iken Doğanhisar ilçesinin 6525 tondur. Akşehir, Konya ili vişne üretiminin %61.85’ini, Doğanhisar ise %21.63’ünü karşılamaktadır. Araştırma sahası olarak seçilen iller Türkiye vişne üretiminin %39.83’ünü, hedef kitle olan seçilen ilçeler ise bölge vişne üretiminin %62.68’ini oluşturmaktadır (Çizelge 3.5).

Şekil 3.2 ve 3.3’de Türkiye, Afyonkarahisar ve Konya illerinde 1991-2016 yılları arası vişne üretim miktarları değişimi verilmiştir. Ele alınan dönemde ele alınan illerde ve Türkiye vişne üretiminde önemli artışlar yaşanmıştır. Türkiye vişne üretimi yaklaşık 2 kat artarken, araştırma kapsamına alınan illerde bu artış 2 katı aşabilmektedir.

Çizelge 3.5. Araştırma sahasında vişne üretiminde gelişmeler

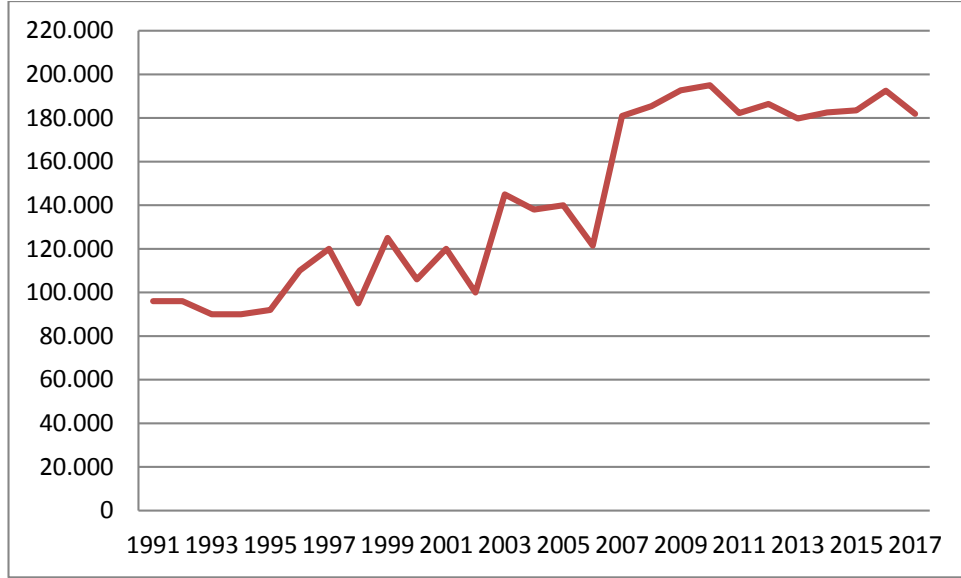
İller	İlçeler	Üretim (ton)	Dikim alanı (dekar)	Ağaç başına ortalama verim (kg)	Üretim içerisindeki payı (%)
Afyonkarahisar	Çay	6050	4800	55	14.31*
	Sultandağı	14175	12300	45	33.53*
Konya	Akşehir	18656	11483	85	61.85*
	Doğanhisar	6525	7000	45	21.63*
Araştırma sahası		45406	35583	58	62.68**
Seçilen iller		72437	83187	49	39.83***
Türkiye		181874	215666	32	100.00

* İller içerisindeki payı

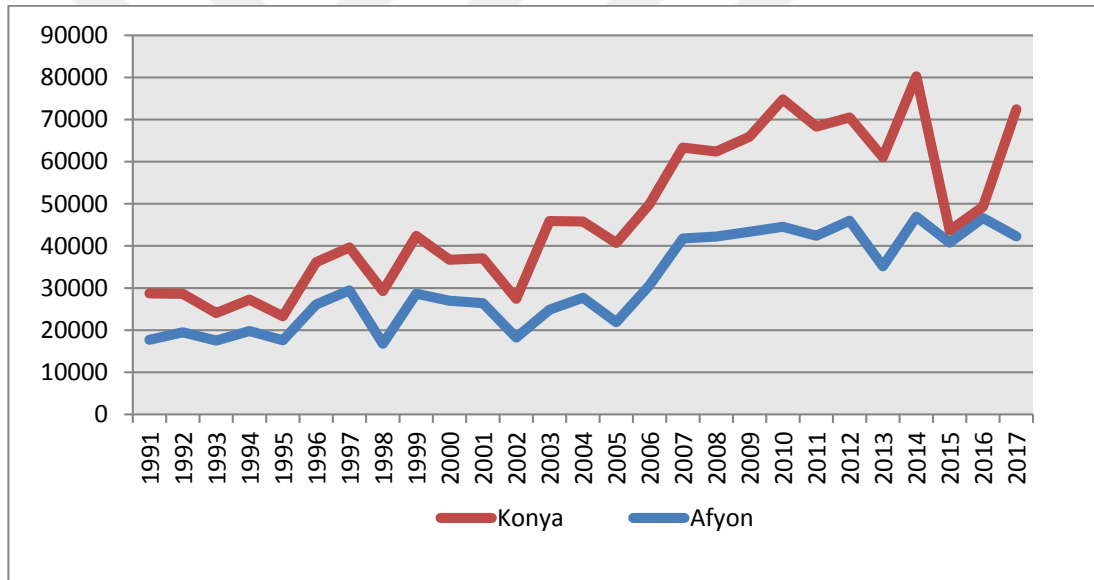
** Araştırma sahasının seçilen iller içerisindeki payı

*** Türkiye içerisindeki payı

Kaynak: TÜİK, 2018

Şekil 3.2. Türkiye’de 1991-2017 yıllarında vişne üretim miktarları değişimi (ton)

Şekil 3.3. Afyonkarahisar ve Konya illerinde 1991-2017 yıllarında vişne üretim miktarları değişimi (ton)

3.1.6. Dünyada ve Türkiye’de vişne üretiminin ihracat içerisindeki payları

Türkiye’de meyvecilik halkın beslenmesinde, meyvecilikle ilgili sanayi kuruluşlarına hammadde temin etmesinde önemli bir yere sahiptir. Diğer yandan ise meyve üretimi dış ticarete konu olması yönünden de önem arz etmektedir. Türkiye’de çeşitli bağ-bahçe ürünlerinin yetişmesi değişik iklim bölgelerinin varlığından kaynaklanmaktadır. Bu durum üretiminde fazla olmasını sağlamaktadır. Türkiye’nin birçok yöresinde meyvecilik tek geçim

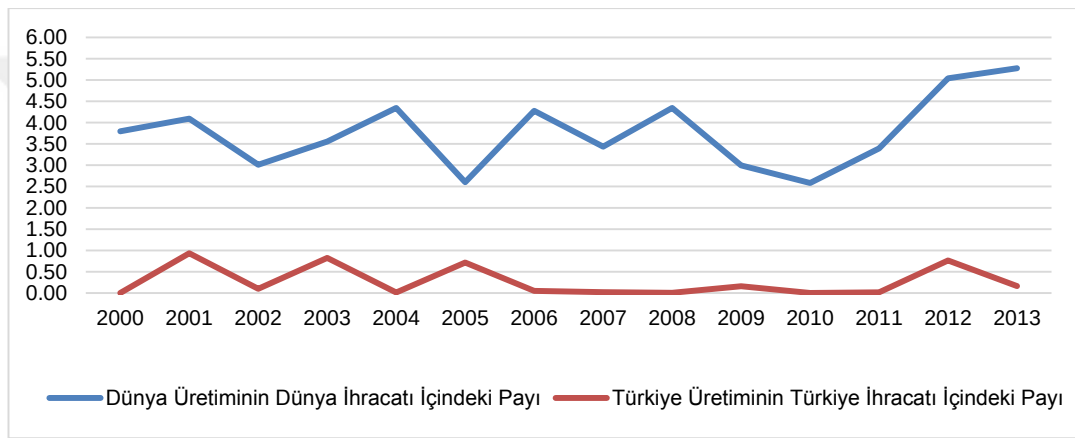
kaynağı durumunda görülmektedir. Birçok meyve türünde olduğu gibi vişnenin de anavatanı Türkiye sınırları içerisinde yer almakta olduğu belirtilmiştir. Vişnenin anavatanı İstanbul ile Hazar Denizi arasında uzanan Kuzey Anadolu dağları olarak bilinmektedir (Özbek, 1978). Gen merkezinin, Türkiye olduğu diğer meyve türlerinde de olduğu gibi vişne meyvesi de ilk Anadolu'da kültüre alınmış bir meyvedir ve buradan Yunanistan'a geçiş yapmıştır (Özbek, 1978). Türkiye'deki vişne üretimi, kiraz üretimine göre daha azdır. Bunun nedeni daha önceki yıllarda vişnenin değerlendirme şeklinin kiraza göre daha sınırlı olması ve sofralık olarak az tüketilmesi olarak söylenebilir. Son yıllarda meyve suyu sanayinin gelişmesi ile vişne meyve suyunun zevkle tüketilmesi, vişne üretiminde önemli artışlara sebep olmuştur (Özçağırın vd., 2005).

Vişne sofrada meyve olarak çok az, sanayi sektöründe ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Meyve suyu, reçel ve dondurulmuş ürün olarak kullanımı çok yaygındır. Meyve suyu sektörü için en önemli hammaddelerden biridir. Vişne suyu hem iç piyasada hem de ihracatta yüksek talebe sahiptir. Türkiye'de hemen her bölgede vişne yetiştiriciliği yapılmaktadır. Önemli vişne üreticisi olan illerin başında Afyonkarahisar, Konya ve Kütahya gelmektedir. Afyonkarahisar ilinde toplam 56803 dekar alanda 42273 ton vişne üretimi gerçekleşmiştir. Bu miktar Türkiye toplam vişne üretiminin %23,24'ünü oluşturmaktadır (TÜİK, 2018). Türkiye'de vişne üretimi 181874 tondur. Afyonkarahisar ili Türkiye vişne üretiminde birinci sırada yer almaktadır. Afyonkarahisar'ı yaklaşık %16.56 pay ile Konya ve %14.77 pay ile Kütahya izlemektedir (TÜİK, 2018). Araştırma kapsamına, hem Türkiye vişne üretimi içerisinde önemli katkıları olan, hem de Türkiye vişne üretiminde önemli artışlar gösteren Afyonkarahisar ve Konya illeri alınmıştır.

Türkiye'de üretilen taze vişnenin %0.16'sı ihracata konu olmaktadır. Dolayısıyla taze olarak ihracatı son derece sınırlıdır. Türkiye'de vişnenin taze olarak kullanımı da oldukça sınırlıdır. Vişne özellikle meyve suyu sanayisi, marmelat-reçel sanayisinin önemli bir hammaddesidir. Türkiye üretilen vişnenin %37.7'si meyve suyu sanayisinde kullanılmaktadır. Meyve suyu sanayinde kullanılan toplam meyve miktarı içindeki payı da %8.9'dur.

Afyonkarahisar ve Konya illerinde vişne yetiştiriciliği yapan işletmeleri hedef kitle alan bu çalışmanın amacı; vişne üretiminin ekonomik ve pazarlama yapısını irdelemek, bölgede vişnenin üretim ve pazarlama sorunlarını ortaya koymak, bölge-Türkiye’de vişne üretimini geliştirmeye yönelik öneriler geliştirmektir.

Dünya vişne üretiminin dünya ihracatı içindeki payı 2013 yılında %5.28’dir. Türkiye de ise toplam vişne üretiminin ihracat içindeki payı %0.16’dır (Şekil 3.4).

Şekil 3.4. Vişne ihracatının üretimi içerisindeki payındaki değişimler(%)

3.1.7. Dünya vişne ithalatı

Ele alınan dönemlerde dünyada belirli ülkelerde vişne ithalat miktarları Çizelge 3.6’da verilmiştir. Dünya vişne ithalatı 2005 döneminde 27702 ton civarı iken 2013 döneminde 71888 tona ulaşmıştır.

Dünya vişne ithalatçısı önemli ülkeler olarak Almanya, Rusya, Avusturya, Polonya ve Belçika sayılabilir.

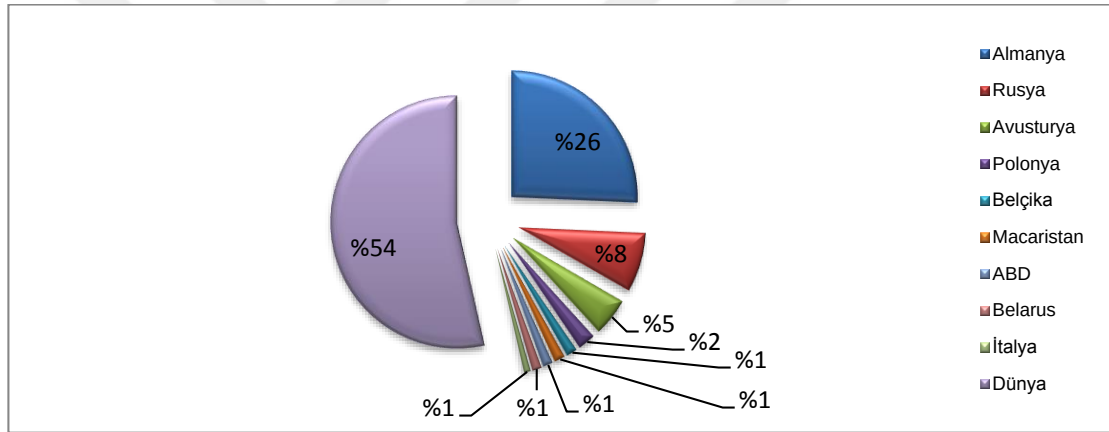
En büyük vişne ithalatçısı ülke olan Almanya’nın 2005 döneminde 14988 ton olan vişne ithalat miktarı 2013 döneminde 34523 tona, Rusya’nın 1127 tondan 10221 tona, Avusturya’nın 1546 tondan 6474 tona yükselmiştir. Polonya’nın ki ise 734 tondan 3059 tona yükselmiştir. Belçika ise 2345 tondan 1888 tona gerilemiştir. Dünya vişne ithalatı 2005 yılı baz alındığında yaklaşık 2.6 kat

artmıştır. Almanya dünya vişne ithalatında da %48.02 pay ile birinci sırada yer almaktadır. Bu ülkeyi Rusya (%14.22), takip etmektedir (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6. Dünya vişne ithalatı

Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	İndeks 2005=100	Pay (%)
Almanya	14988	23470	15606	26397	23530	16425	24339	19042	34523	230	48.02
Rusya	1127	3753	2692	6092	7648	6942	8273	8367	10221	907	14.22
Avusturya	1546	1698	5465	2289	2443	1324	2583	2074	6474	419	9.01
Polonya	734	29	1087	142	970	149	1323	1408	3059	417	4.26
Belçika	2345	4704	1880	3052	2261	1098	1473	1540	1888	81	2.63
Macaristan	858	2462	2894	35	60	1342	1000	19	1868	218	2.60
ABD	2	0	0	0	0	0	0	2006	1734	86700	2.41
Beyaz Rusya	0	0	0	0	0	0	0	537	1582	0	2.20
İtalya	134	587	895	833	1184	241	606	649	1100	821	1.53
Dünya	27702	47551	37284	46423	42917	31463	42802	45999	71888	260	100.0 0

Kaynak: FAO, 2018

Şekil 3.5. Önemli vişne ithalatçısı ülkelerin 2013 yılı dünya vişne ithalat değeri içerisindeki payları

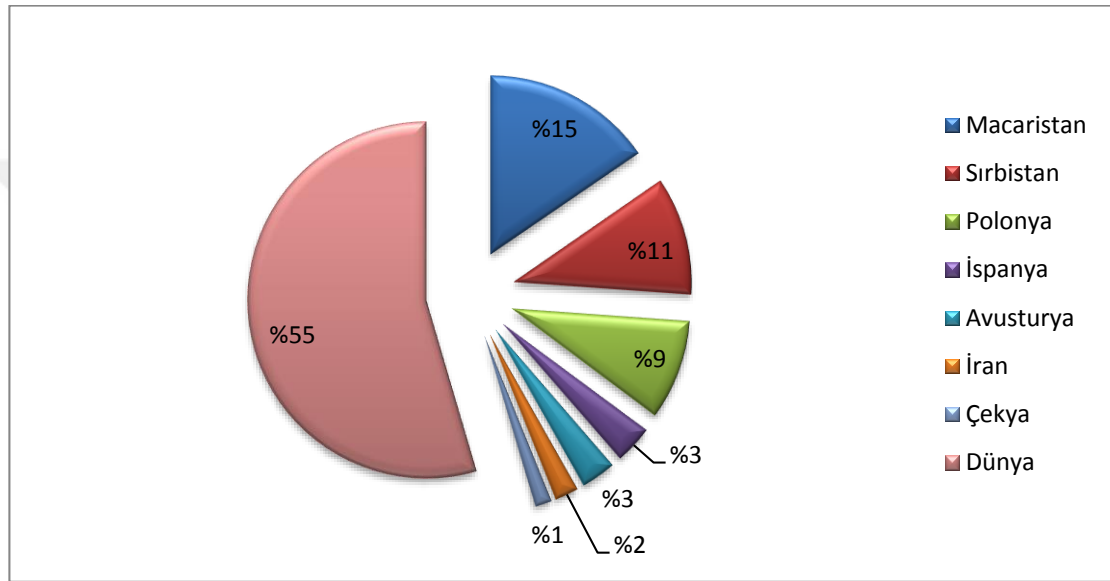
3.1.8. Dünya vişne ihracatı

Dünya vişne ihracatı 2005 döneminde 29979 ton iken 2013 döneminde 71176 tona ulaşmıştır. Dünyada önemli vişne ihracatçısı ülkeler olarak Macaristan, Sırbistan, Polonya, İspanya, Avusturya, İran ve Çekya sayılabilir. Dünya vişne ihracatında en yüksek hacme sahip ülke Macaristan'dır. Dünya vişne ihracatında Macaristan'ın payı %28.29'dur. Ele alınan dönemde dünya vişne ihracatı içerisindeki payı artış göstermiştir. Macaristan'ı Sırbistan %19.59 payla ikinci, Polonya %16.57 payla üçüncü ve İspanya %6.36 payla dördüncü sırada yer almaktadır (Çizelge 3.7).

Çizelge 3.7. Dünya vişne ihracatı

Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	İndeks 2005=100	Pay (%)
Macaristan	9636	16001	10340	24562	20218	19660	22161	15734	20133	209	28.29
Sırbistan	0	6119	13027	4586	0	0	0	5306	13941	0	19.59
Polonya	1761	9438	4678	13363	10406	4697	5920	9744	11793	670	16.57
İspanya	462	358	1592	405	819	170	1842	3385	4529	980	6.36
Avusturya	0	0	0	0	0	5	2813	1404	4125	0	5.80
İran	1009	60	37	11	304	5	2843	2813	2813	279	3.95
Çekya	4290	4627	4410	3575	2941	1929	3360	1539	1951	45	2.74
Dünya	29979	46102	41555	54917	41503	30689	44204	58093	71176	237	100.00

Kaynak: FAO, 2018

Şekil 3.6. Önemli vişne ihracatçısı ülkelerin 2013 yılı dünya vişne ihracat değeri içerisindeki payları

4. MATERYAL VE YÖNTEM

4.1. Materyal

Bu çalışmanın ana materyalini, Afyonkarahisar ili Sultandağı ve Çay ilçeleri ile Konya ili Akşehir ve Doğanhisar ilçelerinde vişne üretimi yapan işletmelerden anket yöntemi ile elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. Ayrıca pazarlama kanalında yer alan aracılardan elde edilen verilerden faydalanılmıştır. Bunun yanı sıra çalışma konusu ile ilgili çeşitli bilgi sahibi kişi ve kuruluşlar tarafından yapılan benzer çalışmalardan, raporlardan ve istatistiklerden de yararlanılmıştır. Ayrıca ikincil veriler FAO, TÜİK vb. kurum ve kuruluşlardan temin edilmiştir. Anket verileri 2016 yılı üretim dönemine aittir.

4.2. Yöntem

4.2.1. Örnek işletme sayısının belirlenmesinde kullanılan yöntem

Araştırmada kullanılan verilerin temin edildiği işletmelerin ana kitlesini vişne üretim faaliyetinin yoğun olarak yapıldığı Afyonkarahisar ve Konya illerinde vişne üretiminin yoğun olarak yapıldığı Sultandağı, Çay, Akşehir ve Doğanhisar ilçelerinin köylerdeki, vişne üreticisi işletmeler oluşturmıştır. Anket yapılacak işletmeler tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir.

Anket uygulanacak örnek sayıyı belirleyebilmek için tabakalı örnekleme yöntemlerinden Neyman Yöntemi kullanılmıştır (Yamane, 2001). Örnek sayısı aşağıda verilen 1 nolu eşitlik yardımıyla hesaplanmıştır. 1 nolu eşitlik kullanılarak ana kitleyi temsil edecek örnek sayısı 138 olarak hesaplanmıştır. Vişne üretiminde bulunan işletmeler, vişne dikili alan büyüklüğü dikkate alınarak, frekans dağılımına göre dört tabakaya ayrılmıştır.

$$n = \frac{(\sum Nh Sh)^2}{N^2 D^2 + \sum Nh Sh^2} \quad (1)$$

Formülde;

n = Örnek hacmi,

N = Ana kitledeki toplam birim sayısı,

N_h = h. tabakadaki birim sayısı,

S_h = h. tabakanın standart sapması,

S_h^2 = h tabakanın varyansını gösterir.

$D^2 = d^2 / z^2$,

d^2 = Ana kitle ortalamasından izin verilen hata miktarı (vişne dikili alan ortalamasından %5 sapma),

z^2 = İzin verilen güvenlik sınırının dağılım tablosundaki değeridir. Araştırmada %95 güven sınırı öngörülmüştür.

Örnek sayısının tabakalara dağıtımında eşitlik 2 kullanılmıştır (Çiçek ve Erkan, 1996).

$$n_h = \frac{N_h S_h}{\sum N_h S_h} * n \quad (2)$$

Formülde;

n_h : her tabakaya seçilen örnek sayısını,

n : toplam örnek sayısını ifade etmektedir.

2016 yılı vişne üretimi dikkate alınarak 138 işletme örneği (Çizelge 4.1); Afyonkarahisar'dan 81 işletme, Konya ilinden ise 57 işletme olarak hesaplanmıştır.

Çalışmada ayrıca vişne pazarlama kanalından alınan verilerle pazarlama marjları hesaplanmıştır. Bu kapsamda araştırma sahasında faaliyet gösteren 5 komisyoncu, 5 tüccar, 5 fabrika, 5 perakendeciden anket yöntemi ile veriler temin edilmiştir.

Ayrıca tesis maliyetinin hesaplanabilmesi için araştırma sahasında 5 adet yeni vişne bahçe tesisi gerçekleştiren işletmelerden veri temin edilmiştir.

Çizelge 4.1. Örnekleme büyüklüğü

Gruplar	Vişne dikili alan alt ve üst limitleri (da)	N	Standart sapma	Varyans	Ortalama vişne dikili alan büyüklüğü (da)	N
I	1.00-4.99	2674	1.13	1.28	2.50	65
II	5.00-9.99	939	1.41	1.99	6.83	29
III	10.00-14.99	276	1.39	1.95	11.85	10
IV	15.00 +	191	8.13	66.16	21.82	34
Toplam		4080	5.08	25.78	5.04	138

4.2.2. Birincil verilerin analizinde kullanılan yöntem

Bu araştırmadaki birincil veriler vişne üretiminin yoğun olarak yapıldığı Afyonkarahisar ve Konya illerinde vişne yetiştiren üreticilerle yüz yüze yapılan anketlerle temin edilmiştir.

4.2.2.1. İşletmelerde vişne yetiştiriciliğinde etkili olan faktörlerin belirlenmesinde kullanılan yöntem

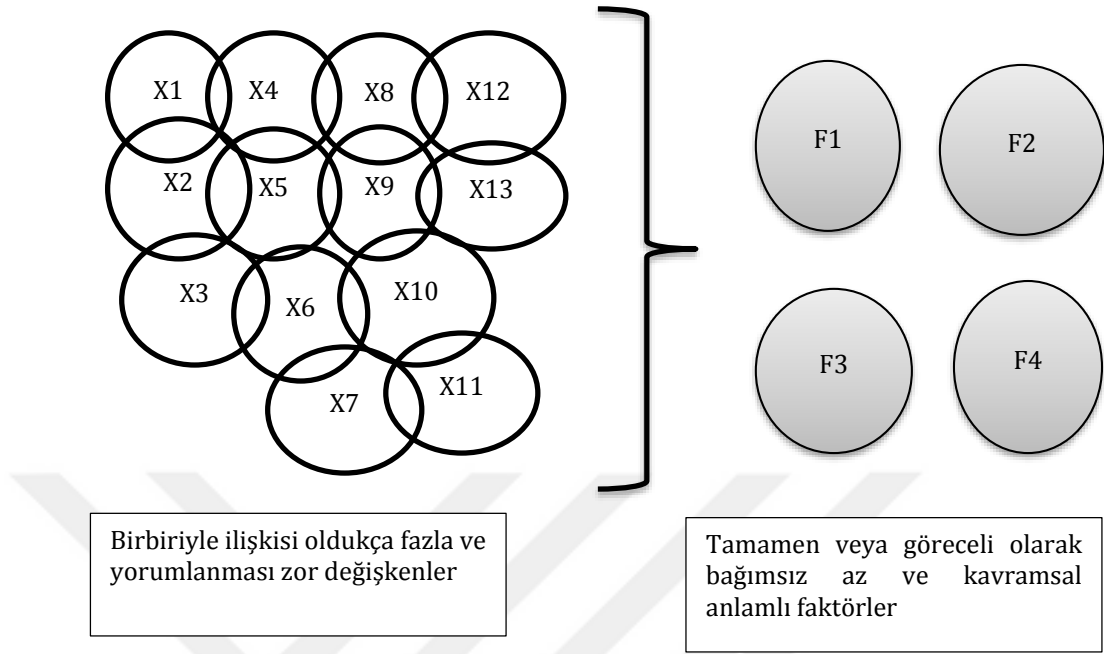
İşletmelerde vişne yetiştiriciliğinde etkili olan faktörlerin belirlenmesinde faktör analizi kullanılmıştır. Birbirleriyle ilişki içerisinde olan veri yapılarını birbirinden bağımsız ve daha az sayıda yeni veri yapılarına dönüştürmek için faktör analizi kullanılır. Faktör analizi bir oluşumu, nedeni açıkladıkları varsayılan değişkenleri gruplayarak ortak faktörleri ortaya koymaya çalışır (Özdamar ve Dinçer, 1987).

Faktör analizi, çok sayıdaki değişkenlerin kendi aralarındaki ilişkilere dayanarak, değişkenlerin daha anlamlı, kolay, anlaşılır ve özet olarak yorumlana bilen çok boyutlu bir yöntemdir (Mulaik, 1978).

Faktör analizinin iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki değişken sayısını azaltmaktır. İkinci önemli amaç ise değişkenler arasındaki ilişkilerden yararlanıp yeni yapıları ortaya çıkarmaktır (Şekil 5.17).

Faktör analizi, psikologlar tarafından geliştirilmiş olsa da Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler, İşletmecilik, Ekonomi, Sosyoloji, Psikoloji, Şehircilik, Kimya, Fizik, Biyoloji, Meteoroloji, Jeoloji, Tıp, Doğa Bilimleri gibi dallarda da

kullanılmaya başlanmıştır. Şu an ise her bilim dalında kullanılmaktadır (Norusis, 1994).

Şekil 4.1. Faktör analizinin şematik tanımı ve amacı (Kleinbaum vd., 1994; Albayrak, 2006)

Faktör analizi dört temel aşamadan oluşmaktadır (Özdamar, 1996):

- 1- İlk aşamada, bütün değişkenler için korelasyon matrisi hesaplanmaktadır.
- 2- İkinci aşamada ise faktör sayıları belirlenir. Daha sonra seçilen modelin veriye ne kadar uyumlu olduğu tespit edilir.
- 3- Üçüncü aşama ise rotasyondur. Bu aşamada faktörleri dönüştürerek daha iyi yorumlanabilir hale getirilmeye çalışılır.
- 4- Dördüncü aşamada her olay için her faktörün skoru hesaplanmakta ve söz konusu skorlar değişik analizler için de kullanılması mümkündür.

Faktör analizi ile yapılan değerlendirmeler sonrası bir faktör matrisi elde edilmektedir. Bu matris bir katsayılar tablosu olup değişkenlerle faktörler arasındaki ilişkinin gücünü ve yönünü göstermektedir. Matristeki değerler faktör gücünü gösterir ve yükler korelasyon katsayıları gibi -1 ve +1 arasında değer almaktadır. Yüklerin yorumlanması korelasyon katsayısının

yorumlanmasıyla aynıdır ve faktör analizi sonucu değişken sayı kadar faktör türetilmektedir (Tatlídil, 1996).

Faktör analizinin matematiksel modeli i değişkenine göre aşağıda verilmektedir.

$$X_i = A_{i1}F_1 + A_{i2}F_2 + \dots + A_{ij}F_k + U$$

Bu eşitlikte;

F:genel faktörler

U:Unique faktör

A: k adet faktörü birleştiren sabittir. Unique faktörlerin birbirleriyle ve genel faktörlerle korelasyonlarının bulunmadığı kabul edilmektedir (Gül, 1995).

Faktörler gözlenene değişkenlerden çıkarılır ve onların doğrusal bileşenleri olarak tahmin edilmektedirler. J'inci faktör olan F_j'nin genel tahmin eşiği ise aşağıdaki şekildedir.

$$F_j \sum W_{ji} X_i = W_{j1}X_1 + W_{j2}X_2 + \dots + W_{jp}X_p$$

W_i, skor sayılarını ve p, değişken sayısını göstermektedir.

Scree testinde diyagramda, x eksenine faktörler, y eksenine özdeğerler yazılmaktadır. Daha sonra yazılan bu özdeğerlerin grafiği incelenmiştir. Düşey çizginin yataylaştığı yere kadar olan faktörler çözüme dâhil edilmektedir ve bu şekilde faktör sayısı belirlenmektedir (Karagöz ve Kösterelioğlu, 2008).

4.2.2.2. Vişne üretiminin ekonomik yapısını irdelemede kullanılan yöntemler

Üretim Maliyetleri ve kârlılık Göstergeleri

Vişne üretimi yapan işletmelerin genel yapısal özelliklerinin değerlendirilmesinde; işletmelerin arazi varlığı ve kullanım durumu, işletmecilerin yaşı, eğitim durumu, işgücü kullanımı, GSÜD'leri gibi göstergeler incelenmiştir.

Maliyetler belirlenirken, öncelikle işletmelerin varlıkları tespit edilmiş, işletmelerdeki masraf kalemleri belirlenmiştir. Maliyetlerin belirlenmesinde tek ürün bütçe analiz yöntemi kullanılmıştır.

İşletmelerde masraflar değişen maliyetler ve sabit maliyetler olarak ele alınmaktadır. Vişne işletmelerindeki değişen maliyetler; geçici işgücü masrafları, makine gücü masrafları, materyal masrafları, döner sermaye faizi, diğer değişen masraflar olarak ele alınmıştır. İşletmelerin sabit masrafları ise; genel idari giderleri, amortisman, çıplak arazi değeri karşılığı, tesis dönemi faizi, daimi-aile işgücü masrafları şeklinde alınmıştır.

Vişne yetiştiriciliği yapan işletmelerde vişne üretim maliyetleri; değişen ve sabit maliyetler olarak iki ana kategoride incelenmiştir. Bu maliyetler Çizelge 4.2’de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Vişne üretiminde maliyet unsurları

Değişen Maliyet	Sabit Maliyet
Geçici işçilik	Tesis masrafları faizi (%5)
Makine kira karşılığı	Tesis amortismanı
Zirai mücadele	Daimi-Aile işgücü ücretleri
Sulama	Çıplak arazi değeri kıymeti (%5)
Gübreleme	Genel idare giderleri (DM’nin %3’ü)
Nakliye ve pazarlama	
Döner sermaye faizi (DM’nin %5’i)	

Aile işgücü ücret karşılığının hesaplanmasında araştırma bölgesindeki ortalama işgücü ücret düzeyleri esas alınmıştır.

Yapılan çalışmada kısmi bütçe analizi yapılmış ve üreticilerin kendi makinelerini kullanmaları durumunda, birim makine kirası fiyatları esas alınmıştır. Araştırmada toplam değişken masrafların %3’ü genel idare giderleri olarak alınmıştır. Döner sermaye faizi, değişen masraflara T.C. Ziraat Bankasının bitkisel üretim kredilerine uyguladığı güncel faiz oranının yarısı olarak hesaplanmıştır. Çıplak arazi değerinin faizi, araştırma bölgesindeki çıplak arazi değerinin %5’i alınarak hesaplanmıştır.

Üretim maliyetleri içerisinde yer alan işçilik masrafları, çalışmanın yapıldığı yörede geçerli olan işgücü ücretleri esas alınarak belirlenmiştir. Çalışma

sahasındaki işletmelerde girdi kullanımının analizi yapılırken fiilen kullanılan kimyasal gübre, ilaç, su için ödenen bedeller esas alınmıştır.

Çok yıllık bitkilerde tesis masrafları bitkinin verime yatıncaya kadar farklı yıllarda yapılmış olan işlere harcanan giderlerin toplamıdır. Tesis sermayesi faizi, toplam tesis masrafları yarı değerine %5 faiz uygulanarak hesaplanmaktadır. Çok yıllık bitkilerde tesis masraflarının tamamı bir yıl içinde yapılmamaktadır. Yapılan masraflardan bazıları ilk yıl yapılırken bazıları ise birkaç yıl içerisinde yapılmaktadır. Bazı masraflar ise verim alana kadar her yıl yapılmaktadır. Tesis masrafları amortisman payı tesis masrafları toplamının bahçenin ekonomik ömrüne bölünmesiyle bulunmaktadır. Bu değer in üretim döneminde maliyetlere eklenmesi ile üretim maliyetler elde edilmektedir (Açıl ve Demirci, 1984). Çalışmada vişne tesis dönemi 4 yıl, ekonomik ömrü 24 yıl alınmıştır (Akçay vd., 1999).

Üreticiler genellikle ellerindeki sınırlı sermaye ile üretim faaliyetini sürdürmeye çalışmaktadır. Üreticiler için önemli olan bir diğer faktör ise hangi üründen ne kadar, kimler için ve nasıl üretileceğidir. Alınacak bu kararların sağlıklı ve etkin bir şekilde gerçekleşebilmesi için üreticilerin üretimini yaptığı ürünlerin üretim masraflarını ve elde edilecek net kârı bilmesi gerekmektedir (Özkan vd., 2002).

Vişne üretim faaliyetinde maliyet, bir dekara ortalama üretim girdileri kullanım düzeyleri gösterebilecek şekilde düzenlenerek, elde edilen verilerden hareketle yapılacak hesaplamalardan sonra vişne üretim maliyeti, satış fiyatı, mutlak kâr, brüt kâr ve nisbi kâr gibi ekonomik göstergelere değinilmiştir.

Gayrisafi üretim değeri (GSÜD); işletmelerin yapmış olduğu tarımsal faaliyetler sonucu elde ettikleri bitkisel ve hayvansal ürün miktarının üretici eline geçen fiyatlarla çarpılması sonucu bulunan değere, bitki ve hayvan sermayesindeki prodüktif artışların eklenmesiyle bulunmaktadır (Erkuş vd., 2005).

Gayrisafi hasıla (GSH), gayrisafi üretim değerine işletme dışı tarımsal gelir ve ikamet edilen binaların kira karşılığının eklenmesi ile bulunmaktadır (Açıl ve Demirci, 1984).

Vişnede birim alana brüt, mutlak ve nisbi kârların hesaplanmasında;

Brüt Kâr = Gayrisafi üretim değeri - Değişken masraflar

Mutlak (Net) Kâr = Gayrisafi üretim değeri - Üretim masrafları

Nisbi(Oransal) Kâr = Gayrisafi üretim değeri / Üretim masrafları

formülleri kullanılmıştır (Erkuş, 1979; Açıl ve Demirci, 1984; Rehber, 1993; Erkuş vd., 1995; Kırıl vd., 1999).

4.2.2.3. Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi

Çok boyutlu ölçekleme analizini, psikolojiden pazar araştırmalarına, tarımdan sağlık araştırmalarına, asayişten ekonomik çalışmalara kadar birçok alanda kullanılmakta olan çok değişkenli istatistik analiz yöntemi olarak tanımlamak mümkündür. Olabildiğince az boyutla nesnelerin yapısını orijinal şekle yakın bir biçimde ortaya koymak çok boyutlu ölçekleme analizinin amacıdır denebilir (Tatlıdil, 2002).

Çok boyutlu ölçekleme analizi ile işletmecilerin sosyo-demografik ilişkileri ile nisbi kâr ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.

Çok değişkenli ölçekleme analizlerinden biri olan çok boyutlu ölçekleme analizi (Multidimensional Scaling, MDS), kişisel tercihler, tutumlar, eğilimler, inançlar, beklentiler gibi davranışsal verilerin analizinde kullanılan bir yöntemdir (Kurtuluş, 1998). Tüketicilerin çeşitli uyarıcılar ile ilgili tercihlerini ve algılarını göreceli olarak ölçen ve bunları temsil eden çok değişkenli istatistiksel yöntemler sınıfına çok boyutlu ölçekleme analizi denmektedir (Churchill ve Lacobucci, 2002).

Çok değişkenli istatistik yöntemlerinden olan Çok Boyutlu Ölçekleme (ÇBÖ) analizi verilerin yapılarını görsel olarak ortaya koyan modellerin elde edilebildiği istatistiksel işlemler olarak tanımlanmaktadır (Kurt, 1992). Çok boyutlu ölçekleme analizi boyut indirgeme yöntemi olduğu kadar verinin bağlılık yapısının incelenmesi ve hipotez testlerinin kullanılmasında yardımcı olan bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Alan, 2008). ÇBÖ analizini başka bir

ifadeyle açıklamak istenirse boyut indirgeme tekniği olarak ta ifade etmek mümkünüdür.

Az boyutta ki nesnelerin yapısını (uzaklık değerlerini kullanarak) orijinal şekle yakın bir biçimde ortaya koymak çok boyutlu ölçekleme analizinin amacıdır (Tatlídil, 2002). Kurt (1992) çok boyutlu ölçekleme analizini; ‘olayların daha rahat anlanabilmesi için verilerin çok boyutlu uzayda ilişki yapısını ve uzaydaki konumlarını en iyi biçimde ortaya koyan analitik yerleşim düzenini vermektedir’ şeklinde tanımlamaktadır. Özdamar (1999)’a göre tanımlı ise, nesneler arasında oluşan ilişkilerin ne olduğu bilmediği ve aralarındaki uzaklıkların hesaplanabilir olduğu durumlarda bu uzaklıklardan faydalanılarak nesneler arasındaki ilişkileri ortaya koymaya yarayan çok değişkenli istatistik bir yöntemdir.

ÇBÖ analizi, birimler arasındaki uzaklıkları en az hata ile temsil edecek bir gösterim uzaklıklarını uygun regresyon yöntemiyle belirlenmesini sağlamaktadır (Demirbilekliler, 2010).

ÇBÖ analizinde kullanılan veriler çok değişkenli verilerden oluşur. Değişken sayısı p ve gözlem(ölçüm) sayısı n olmak üzere birçok değişkenli veri

$$X = \begin{bmatrix} X_{11} & X_{12} & \dots & X_{1n} \\ X_{21} & X_{22} & \dots & X_{2n} \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots \\ X_{p1} & X_{p2} & \dots & X_{pn} \end{bmatrix} = [X_1 X_2 \dots X_n]_{p \times n}$$

matrisi ile gösterilmektedir (Özdamar, 2004). Oluşan bu matrise veri matrisi adı verilmektedir.

Burada $j = 1, 2, \dots, p$; $i = 1, 2, \dots, n$ için $j i x$: j – nci değişken üzerinde i – nci gözlem sonucudur. Böylelikle X_i , $1 \leq i \leq n$ vektörü de i -nci gözlem vektörü olarak adlandırılmaktadır. Veri matrisinde bulunan değişkenler nicel, ikili, frekans, isimsel ve sıralı değişkenler olabileceği gibi farklı ölçüm birimlerine de sahip olabilmektedir. Oluşan bu durum ÇBÖ analizi sonuçlarını önemli derecede

etkileyeceği için oluşan sonuçlar gerçek durumu yansıtmayabilmektedir. Ortaya çıkan olumsuzluğu gidermek için skor değerlere veya standart değerlere dönüştürülmesi önerilmektedir (Özdamar, 2004).

ÇBÖ veri setinde yer alan i. ve k. nesneler veya birimler arasındaki uzaklık ölçüsünü S_{ik} ile gösterilmek şartı ile bu uzaklıkların geometrik uzayda gösterilmesini elde etmeyi sağlamaktadır. m boyutlu bir Öklid evreninde, i. ve k. noktalar arası uzaklığı,

$$S_{ik} = \sqrt{\sum_{a=1}^m (X_{ia} - X_{ja})^2}$$

Formülü ile hesaplanan mesafe olacaktır.

Gerçek uzaklık (d_{ik}) ile gözlenen uzaklıklar (S_{ik}) arasındaki ilişki uygun bir dönüşüm yapılmaktadır. Ortaya konulan bu ilişkiler Shepard diyagramı yardımı ile grafiksel olarak gösterilmektedir. Shepard diyagramında gözlenen uzaklıklar y ekseninde ve fark (disparities) değerleri ise x ekseninde yer alarak dağılım grafiği oluşturulmaktadır (Özdamar, 2004).

Stres ölçüsü gerçek uzaklıklar ile gösterim uzaklıkları arasındaki uyumluluğu belirleyen bir ölçüdür. Stres ölçüsü aşağıdaki eşitlik ile elde edilmektedir.

$$S(\hat{X}) = \text{enküçük} \left(\frac{\sum_{i < k} (d_{ik} - \hat{d}_{ik})^2}{\sum_{i < k} \hat{d}_{ik}^2} \right)^2$$

Yukarıdaki eşitlikte yer alan, d_{ik} , $\hat{d}_{ik}$ gerçek uzaklıkların tahmini değerini vermektedir. Stres değerleri yorumlanması için Kruksall-Shepard'ın geliştirmiş olduğu tolerans oranlarından yararlanılmaktadır. Bahsedilen tolerans oranları şu şekildedir (Yiğit, 2007).

$S \geq 0.20$	Kötü uyum
$0.10 \leq S < 0.20$	Orta uyum
$0.05 \leq S < 0.10$	İyi uyum
$0.025 \leq S < 0.05$	Mükemmel uyum
$0.005 \leq S < 0.025$	Tam uyum

ÇBÖ analizinde, çok boyutlu (p boyutlu) gerçek şekil ile indirgenmiş (k-boyutlu) uzayda kestirilen şekil arasındaki farklılığın bir ifadesi olan stress değeri hesaplanmaktadır. Aşağıdaki denklemde metrik olmayan ölçekleme için stress değeri gösterilmektedir (Alpar, 2011).

$$Stress = \sqrt{\frac{\sum \sum (d_{ij} - \hat{d}_{ij})^2}{\sum (d_{ij})^2}}$$

Çok boyutlu ölçekleme analizinde 0'a eşit olan stress değeri mükemmel uyumu göstermektedir. Stress değerinin 1'e eşit olması ise tam uyumsuzluğu göstermektedir. Kruskal 0.05 stress değerinin iyi olduğunu ifade ederken, 0.20 stress değerinin zayıf bir uyumu gösterdiğini belirtmektedir. Birim ya da nesne sayısı arttıkça ve boyut sayısı azaldıkça stress değerinin aratabileceği ifade edilmektedir (Mead, 1997). Stres değeri denilen değerin sıfıra yaklaşması arzu edilmektedir (Ersöz, 2009).

Yüksek stress değeri yüksek uyumsuzluğu gösterirken düşük stress değeri düşük uyumsuzluğu göstermektedir. Herhangi bir düzenleme için boyut sayısı bir artırıldığında ve bu artıştan sonraki her bir artışta stress ölçüsünde çok az bir azalış sağlamaktadır. Bu yüzden boyut sayısı küçük olan çözüm alınmaktadır (Harman, 1970).

4.2.2.4. Vişne üretiminin pazarlama yapısını irdelemede kullanılan yöntem

Pazarlama, üreticinin ürünleri hangi kalite ve miktarda üreteceği ile başlayan ve daha sonra elde edilen ürünün pazara hazırlanması, standardizasyonu, depolama ve nakliyat işlemlerinden sonra tüketiciye ulaşıncaya kadar geçen süreçteki faaliyetlerin tümü olarak tanımlanabilir (Aydemir, 2006).

Vişne üretiminde ürün hasat şekli ve satışı birbirleriyle ilişkilidir. Ürün dalında iken yapılan satışlarda üretici hasat işleminde bulunmazken, işletmeci hasat işlemini kendileri yapmışsa ürün ya tarlada ya da dışarıda kilo ile satılır.

Vişne üretiminde pazarlama kanalı; Üretici-->Tüccar-->Komisyoncu-->Perakendeci-->Tüketici şeklinde olabilmektedir. Bu noktada üreticiler ile yapılan görüşme neticesinde bu kanal belirlenmiştir.

Araştırmanın yapılacağı bölgede yetiştirilen vişnenin pazarlanmasında oluşan sorunlar anket yöntemi uygulanarak belirlenmiştir.

4.2.2.5. Pazarlama Marjı

Tüketicilerin satın aldıkları ürüne ödeyecekleri fiyat ile üreticilerin ürettikleri ham maddeler için elde ettikleri fiyat arasındaki fark pazarlama maliyeti veya pazarlama marjı olarak tanımlanmaktadır (Şapaloğlu, 2015).

Pazarlama marjlarının hesaplanmasında değişik yöntemler bulunmaktadır. Toptan marjlar ve perakende marjların hesaplanması en yaygın olan hesaplama yöntemlerindendir. Toptan marjlar, toptancı ve üretici arasında oluşan fiyat farkından meydana gelmektedir. Perakendecinin toptancıya ödediği fiyat toptan fiyatları oluşturmaktadır. Perakendeci ve toptancı arasında oluşan fiyat farkına Perakende marjı denilmektedir ve tüketicinin perakendeciye ödediği fiyat perakende fiyatları oluşturmaktadır (Amir ve Knipscheer, 1989).

Pazarlama marjının düşmesiyle üretici gelirinde artma, tüketicinin yaptığı harcamada düşme; pazarlama marjının artmasıyla üretici gelirinde azalma ve tüketicinin yaptığı harcamalarda artma meydana gelmekte olduğu söylenebilir (Anonim, 2004).

Bu çalışmada vişne pazarlama kanalından (20 komisyoncu-tüccar, 2 fabrika) alınan verilerle pazarlama marjları hesaplanmıştır.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Çalışmanın yapıldığı araştırma alanı, Afyonkarahisar ve Konya illerinin Sultandağı, Çay, Akşehir ve Doğanhisar ilçelerini kapsamaktadır. Araştırma alanında vişne üretim faaliyetinde bulunan işletmecilerin çeşitli sosyo-demografik özellikleri ile ekonomik yapıları işletme genişlik grupları itibariyle incelenmeye çalışılmıştır.

5.1. Vişne Üretimi Yapan İşletmecilerin Genel Özellikleri

5.1.1. İşletmecilerin eğitim durumu

Yapılan çalışmaya göre bölgedeki vişne üreticilerinin %36.23'ü ilkokul, %13.77'si ortaokul, %44.20'si lise ve %5.79 üniversite mezunudur. İşletme grupları büyüdükçe üniversite mezunu düzeyi de artmıştır.

Eğitim seviyesinin düşük olması kaliteli üretim seviyesini de düşürmektedir. İlkokul mezunu I. grup işletmelerde %40 ile daha yoğun bulunmaktadır. Ortaokul mezunu işletmeciler %26.47 ile daha çok IV. gruptadır. Lise mezunları ağırlıklı olarak %51.72 ile II. grupta daha fazla yer almaktadır. I. II. ve IV. işletme gruplarında ön lisans mezunu işletmeciler bulunmamaktadır. II. grup işletmelerde hiç lisans mezunu yok iken, lisans mezunları daha çok %20 ile III. grup işletmelerdedir (Çizelge 5.1).

Acar (2013) "Konya İlinde Havuç Yetiştiriciliği Yapan İşletmelerde Üretim Maliyeti, Kârlılık Düzeyi ve Pazarlama Yapısının Belirlenmesi" adlı çalışmasında, görüştüğü üreticilerin %71.23'ü ilkokul, %15.07'si ortaokul, %8.22'si lise ve %5.48'i yüksekokul mezunu olduğunu belirtmiştir. Akçapınar (2007), "Afyonkarahisar İli Şuhut Ovası Sulama Organizasyonlarında Sulama Suyu Fiyatlandırma Yaklaşımları ve Üretim Maliyeti Üzerine Etkileri" adlı çalışmasında ise, işletmelerde 6 yaş ve üstü nüfusun %6.09'unun okuryazar olmadığı, %54.48'inin ilkokul, %14.21'inin ortaokul, %13.88'inin lise, %3.05'inin yüksekokul ve üniversite mezunu olduğu tespit etmiştir. 6 yaş ve üstü nüfusun %93.36'sinin okur-yazar olduğunu belirlemiştir. Sürmeli (2006),

“Afyon Başmakçı 2 Nolu Tavukçuluk Tarımsal Kooperatifi’nin Kooperatif İşletmeciliği Yönünden Analizi” adlı çalışmasında, ilçe merkezindekilerinin %89’u okuma yazma bildiğini ifade etmiştir. Yener (2013) “Konya İli Ereğli İlçesi Süt İşletmelerinin Ekonomik Faaliyetleri ve Yenilikleri Benimseme Düzeyleri” adlı çalışmasında, İşletmelerin sağılan hayvan sayıları 1-20 başa kadar olanları köy-bazlı, sağılan hayvan sayıları 21 baş ve üzeri olanları nitelikli işletme olarak ele almıştır. Köy bazlı işletmelerde 6 yaş grubu üzeri nüfusun tamamının okuma yazma bilmekte olduğunu, bununla birlikte nüfusun %53.32’si ilkokul, %22.95’i ortaokul, %18.32’si lise ve %5.4’ü üniversite mezunlarından oluştuğunu tespit etmiştir. Nitelikli işletmelerde ise nüfusun %54.07’si ilkokul, %16.72’si ortaokul, %19.79’u lise ve %9.42’si üniversite mezunu olarak belirtmektedir. Güldal (2016), “Buğday Yetiştiriciliğinde Toprak Analizi Sonucuna Göre Kullanılan Gübrenin Maliyete Etkilerinin Belirlenmesi: Konya İli Cihanbeyli İlçesi Örneği” adlı çalışmasında, bölgedeki toprak analizi yaptıran üreticilerin %61.90’ı ilkokul mezunu, %19.05’i ortaokul mezunu, %14.29’u lise mezunu ve %4.76’sı üniversite mezunu olduğunu belirtmiştir. Toprak analizi yaptırmayan üreticilerin ise %57.14’ü ilkokul, %7.15’i ortaokul ve %35.71’ini ise lise mezunu olarak saptamıştır. Tekdemir (2011), “Konya İli Ereğli İlçesinde Beyaz Kiraz (*Prunus Avium* L.) Yetiştiren Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında, üreticilerin %72.2’sinin ilkokul, %15’inin ortaokul, %11.4’ünün lise, %0.7’sinin yüksekokul ve %0.7’sinin ise üniversite mezunu olduğunu belirtmiştir. Beyaz kiraz yetiştiriciliği yapan üreticilerin %82.9’u ilkokul ve ortaokul mezunu iken beyaz kiraz yetiştiriciliği yapmayan üreticilerin ise %91.5 ilkokul ve ortaokul mezunu olarak belirtilmiştir.

Bölgede de görüşülen işletmelerde daha önce yapılan ve yukarıda da ifade edilen çalışma sonuçların aksine, ağırlıklı olarak lise seviyesinde eğitime sahip oldukları hesaplanmıştır.

Çizelge 5.1. Görüşülen işletmecilerin eğitim düzeyleri

İşletme genişlik grupları	İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön lisans	Üniversite	Toplam
	Sayı (kişi)					
I	26	7	31	0	1	65
II	11	2	15	1	0	29
III	3	1	4	0	2	10
IV	10	9	11	0	4	34
Toplam	50	19	61	1	7	138
	Oran (%)					
I	40.00	10.77	47.69	0.00	1.54	100.00
II	37.93	6.90	51.72	3.45	0.00	100.00
III	30.00	10.00	40.00	0.00	20.00	100.00
IV	29.41	26.47	32.35	0.00	11.76	100.00
Toplam	36.23	13.77	44.20	0.72	5.07	100.00

5.1.2. İşletmecilerin yaşı, eğitim durumu, bitkisel üretimle deneyimi ve vişne yetiştiriciliğinde deneyimi

İşletmecilerin yaşı, işletmecilerin eğitim durumları, bitkisel üretimle uğraşma süreleri ve vişne tarımı ile uğraştıkları süre verilmiştir (Çizelge 5.2). Çalışmanın yapıldığı bölgelerde vişne tarımı ile uğraşan işletmecilerin ortalama yaşı 46.07 yıldır. Bu durum I. grup işletmelerde 45.82 yıl, II. grup işletmelerde 46.83 yıl, III. grup işletmelerde 49.50 yıl ve IV. grup işletmelerde 44.91 yıl olarak tespit edilmiştir.

Bölgedeki vişne üreticilerinin ortalama eğitim düzeyleri ise 8.63 yıldır. Bu durum I. grup işletmelerde 8.34 yıl, II. grup işletmelerde 8.59 yıl, III. grup işletmelerde 9.70 yıl ve IV. grup işletmelerde 8.91 yıl olarak belirlenmiştir (Çizelge 5.2).

Bölgedeki vişne üreticilerinin ortalama 18.70 yıl bitkisel üretim yaptıkları saptanmıştır. Bu değer I. grup işletmelerde 17.57 yıl, II. grup işletmelerde 19.86 yıl, III. grup işletmelerde 24.60 yıl ve IV. grup işletmelerde 18.15 yıl olarak hesaplanmıştır.

Ele alınan işletmecilerin vişne üretimi deneyimleri 18.29 yıl olarak hesaplanmıştır. I. grup işletmelerin 17.11, II. grup işletmelerin 19.86, III. grup

işletmelerin 24.60 ve IV. grup işletmelerin ise 17.35 yıl vişne üretim deneyimine sahip oldukları saptanmıştır (Çizelge 5.2).

Karamürsel (2010) “Afyon’da Erik Üretimi Yapan İşletmelerin Yapısal Durumu ve Gelişme Olanakları” adlı çalışmasında, nüfusun eğitim durumunu 6 yaşından yukarı nüfusa göre incelemiştir. Araştırma alanında okur-yazarlık oranı ortalama %97.59 olarak bulunmuş olup erkek nüfusun okur-yazarlık oranı (%99.48), kadın nüfustan (%95.53) yüksek olduğu belirtilmiştir. Yılmaz (2013) “Afyonkarahisar Yöresi Manda Yetiştiriciliği; Küçükçobanlı Köyü Örneği” adlı çalışmasında, yetiştiricilerin %7’sinin 21-30; %17’sinin 31-40; %53’ünün 41-50; %20’sinin 51-60 ve %3’ünün 61 yaş üzerinde olduğunu belirtmiştir. Manda yetiştiricilerinin ağırlıklı olarak 41-50 yaş aralığında olduğunu ifade ederken 60 yaşından büyük ve 30 yaşından küçük yetiştiricilerin nadir olduğunu ifade etmiştir. (Altın, 2006)’da yaptığı çalışmada işletme yöneticisinin yaş ortalaması 52.69 yıl olarak belirlenmiş ayrıca bütün işletme gruplarında işletme yöneticilerinin eğitim düzeyinin birbirine yakın olduğu ve işletme yöneticilerinin eğitim düzeyi ortalama olarak 5.39 yıl tespit etmiştir. Acar (2013)’te yapmış olduğu çalışmasında işletmecilerin ortalama yaşları 40.78 yıl, tarımsal üretimdeki işletmecinin deneyim süreleri 24.38 yıl ve işletmecilerin eğitim süreleri ise yıl işletmeler ortalamasında 6.90 yıl olarak tespit etmiştir. Akçapınar (2007)’de yaptığı çalışmasında, incelenen işletmelerde yaş gruplarına göre nüfusun %8.29’u 0-6 yaş, %16.24’ü 7-14 yaş, %68.70’i 15-64 yaş ve %6.77’si 65 ve üzeri yaş grubuna ait olduğunu belirtmiştir.

Bölgede de görüşülen işletmelerde daha önce yapılan ve yukarıda da ifade edilen çalışma sonuçları benzer şekilde yaşlarının 40-50 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.2. İşletmecilerin yaşı, eğitim durumu, bitkisel üretimle deneyimi ve vişne yetiştiriciliğinde deneyimi

İşletme genişlik grupları	İşletmecilerin yaşı (yıl)	İşletmecilerin eğitim durumu (yıl)	Bitkisel üretim deneyimi (yıl)	Vişne tarımı deneyimi (yıl)
I	45.82	8.34	17.57	17.11
II	46.83	8.59	19.86	19.86
III	49.50	9.70	24.60	24.60
IV	44.91	8.91	18.15	17.35
Ortalama	46.07	8.63	18.70	18.29

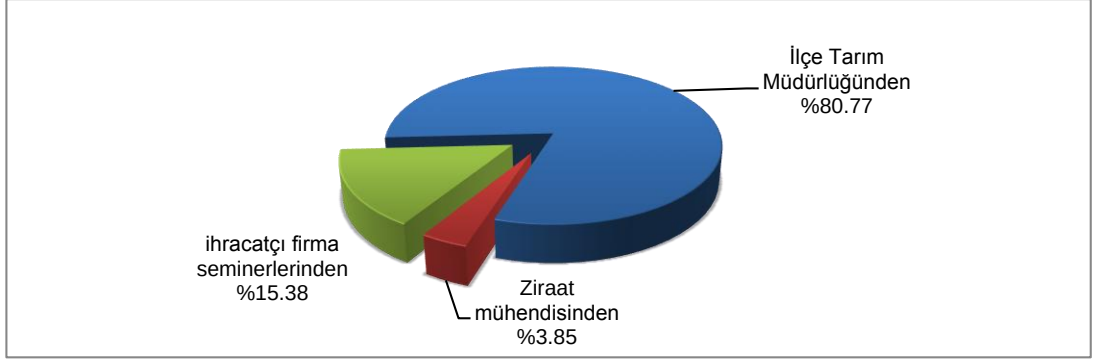
5.1.3. İşletmecilerin vişne ve diğer tarımsal faaliyetlerle ilgili eğitim alma durumu

İnceleme yapılan bölgedeki işletmecilerin vişne yetiştiriciliği hakkında eğitim alma durumları araştırılmıştır. Vişne üreticilerinin %17.39'u eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Bölgedeki I. grup işletmelerin %20'si, II. grup işletmecilerin %13.79'u ve IV. grup işletmecilerin ise %20.59'u vişne yetiştiriciliği hakkında eğitim almışlardır. Elde edilen verilere göre III. grup işletmelerde eğitim alan vişne üreticisinin olmadığı saptanmıştır (Çizelge 5.3).

Çizelge 5.3. İşletmelerin yetiştiricilikle ilgili eğitim alma durumu

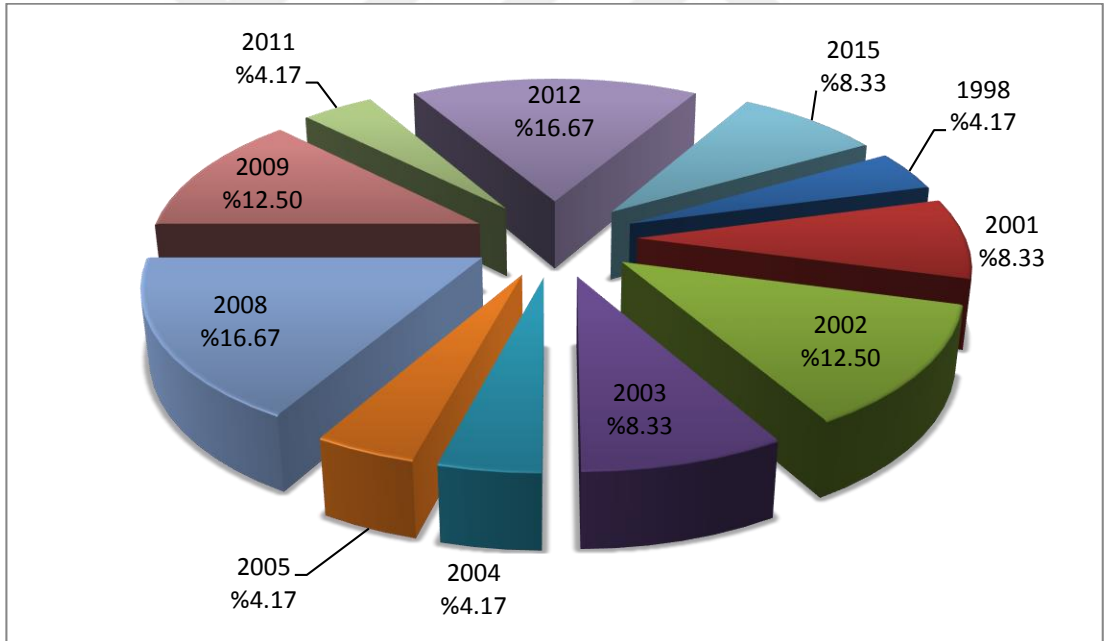
İşletme genişlik grupları	Eğitim		Toplam
	Aldı	Almadı	
	N		
I	13	52	65
II	4	25	29
III	0	10	10
IV	7	27	34
Toplam	24	114	138
	Oran (%)		
I	20.00	80.00	100.00
II	13.79	86.21	100.00
III	0.00	100.00	100.00
IV	20.59	79.41	100.00
Toplam	17.39	82.61	100.00

Ele alınan bölgelerdeki 24 adet işletmecinin %80.77'si vişne üretim hakkında eğitimi İlçe Tarım Müdürlüklerinden alırken, %15.38'i ihracatçı firmaların verdikleri seminerlerden ve %3.85'i ise ziraat mühendislerinden eğitimlerini almışlardır (Şekil 5.21). Eğitim alan üreticilerin yetiştiricilik konusunda daha fazla bilgi ve tecrübeye sahip olduğu ifade edilebilir.

Şekil 5.1. Yetiştiricilikle ilgili eğitim alan işletmelerin eğitim aldığı yerler

Vişne yetiştiriciliği ile ilgili eğitim alan 24 işletmenin, eğitim aldığı yıllar araştırıldığında; üreticilerin %4.17'si 1998 yılında, %8.33'ü 2001 yılında, %12.50'si 2002 yılında, %8.33'ü 2003 yılında, %4.17'si 2004, 2005 ve 2011 yılında, %16.67'si 2008 ve 2012 yılında, %12.50'si 2009 yılında vişne yetiştiriciliği konusunda eğitim almışlardır (Şekil 5.2).

Şekil 5.2. Yetiştiricilikle ilgili eğitim alan işletmelerin eğitim aldığı yıllar

5.1.4. İşletmecilerin kitle iletişim araçlarından bilgisayar ve internete sahiplik durumları

İncelenen işletmelerin bilgisayar ve internet kullanım durumları araştırılmıştır. Vişne üreticilerinin %65.22'si bilgisayara sahipken, %60.14'ü bilgisayarı aktif olarak kullanabilmektedir. Üreticilerin %62.32'sinin internet bağlantısı

bulunmaktadır. İnternet daha çok III. grup işletmelerde kullanılmaktadır. III. grup işletmelerin %80'inin bilgisayarı bulunmakta ve %90'ı internet kullanmaktadır. İnternet kullanım oranı en az %55.17 ile II. grup işletmelerdedir (Çizelge 5.4).

Karamürsel (2010)'da Afyonkarahisar'da erik üretimi yapan işletmelerin %28.95'i internetten faydalanmakta olduğunu, Tekdemir (2011)'de Konya ili Ereğli ilçesinde beyaz kiraz yetiştiren üreticilerin internet kullanım oranının %11.4 olarak ifade etmiştir.

Bölgede görüşülen vişne işletmelerinde daha önce yapılan çalışma sonuçlarına nazaran, internet sahipliğinin daha yüksek olduğu, bunun da bilişim sektöründeki gelişmeden ve üreticilerin eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğundan kaynaklandığı söylenebilir.

Çizelge 5.4. İşletmelerin bilgisayar ve internet varlığı

İşletme genişlik grupları	Bilgisayar				İnternet	
	Var	Yok	Kullanan	Kullanmayan	Var	Yok
	Oran (%)					
I	60.00	40.00	56.92	41.54	60.00	40.00
II	65.52	34.48	62.07	37.93	55.17	44.83
III	80.00	20.00	70.00	30.00	90.00	10.00
IV	70.59	29.41	61.76	38.24	64.71	35.29
Ortalama	65.22	34.78	60.14	39.13	62.32	37.68

5.1.5. İşletmecilerin işletmede kayıt tutma yaklaşımları

Vişne üretimi yapan işletmelerde yetiştirdikleri ürünlerin kayıtlarını düzenli olarak tutma durumları araştırılmıştır. Bölgedeki üreticilerin %35.51'inin işletmelerinde kayıt tuttuğu tespit edilmiştir. Görüşülen işletmelerde, işletmecilerin kayıt tutma yöntemi ise deftere kayıt tutma şeklindedir ve kayıt tutma işleminin profesyonel anlamda olmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 5.5).

Tekdemir (2011) Konya ili Ereğli ilçesinde tüm deneklerin %45'i işletmelerine ait verileri kayıt altına alırken, beyaz kiraz yetiştiren üreticilerin %62.9'unun işletmelerine ait verilerin kayıtlarını tuttuğunu ifade etmiştir.

Bölgede de görüşülen işletmelerde kayıt tutma alışkanlığı düşüktür. Nitekim Tekdemir (2011)'de bu oran %62.9'dur.

Çizelge 5.5. İşletmecilerin kayıt tutma durumu

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	21	44	65
II	9	20	29
III	7	3	10
IV	12	22	34
Ortalama	49	89	138
	%		
I	32.31	67.69	100.00
II	31.03	68.97	100.00
III	70.00	30.00	100.00
IV	35.29	64.71	100.00
Ortalama	35.51	64.49	100.00

5.1.6. İşletmecilerin sosyal güvenceye sahip olma durumları

Vişne üretimi yapan işletmecilerin sosyal güvenceye sahip olma durumları Çizelge 5.6'da verilmiştir. İşletmeler ortalamasında sosyal güvence sahipliği %98.55 oranındadır.

Araştırma sahasındaki I. ve III. grup işletmecilerin tamamının sosyal güvenceye sahip olduğu saptanmıştır. Bölgedeki II. grup vişne üreticisinin %96.55'i, IV. grup işletmecilerin ise %97.06'sının sosyal güvenceye sahip olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.6).

Tekdemir (2011) Konya ili Ereğli ilçesinde tüm deneklerde, sosyal güvenliği olanların oranı %62.9, beyaz kiraz yetiştiren üreticilerin %50'sinin sosyal güvenceye sahip olduğunu tespit etmiştir.

Bölgede görüşülen vişne işletmelerinde, Tekdemir (2011)'in çalışmadan daha yüksek sosyal güvenceye sahipliği söz konusudur.

Çizelge 5.6. İşletmecilerin sosyal güvenceye sahip olma durumları

İşletme genişlik grupları	Sosyal güvence durumu	
	Var	Yok
	Oran (%)	
I	100.00	0.00
II	96.55	3.45
III	100.00	0.00
IV	97.06	2.94
Ortalama	98.55	1.45

İşletmecilerin sosyal güvence türleri incelendiğinde; bölgedeki vişne üreticilerinin büyük bir çoğunluğunun BAĞ-KUR sosyal güvencesine sahip olduğu saptanmıştır. Üreticilerin %81.88'i BAĞ-KUR'dan, %13.04'ü SSK'dan %2.17'si tarım sigortasından ve %1.45'i ise emekli sandığından sosyal güvencesini sağlamaktadır. BAĞ-KUR sosyal güvencesine sahip olan işletmeci oranı daha çok I. grup işletmelerde, SSK'lı olan işletmeciler oranı III. grup işletmelerde, tarım sigortasına sahip işletmeciler oranı II. grup işletmelerde ve emekli sandığına sahip olan işletmeci oranı ise IV. grup işletmelerde daha çok bulunmaktadır (Çizelge 5.7).

Çizelge 5.7. İşletmecilerin sosyal güvence türleri

İşletme genişlik grupları	BAĞ-KUR	SSK	Tarım	Emekli sandığı	Toplam
	N				
I	58	4	2	1	65
II	21	6	1	0	29
III	6	4	0	0	10
IV	28	4	0	1	34
Toplam	113	18	3	2	138
	Oran (%)				
I	89.23	6.15	3.08	1.54	100.00
II	72.41	20.69	3.45	0.00	100.00
III	60.00	40.00	0.00	0.00	100.00
IV	82.35	11.76	0.00	2.94	100.00
Toplam	81.88	13.04	2.17	1.45	100.00

5.1.7. İşletmecilerin bazı varlıklara ilişkin sahiplik durumu

Bölgedeki vişne yetiştiricilerinin tamamının cep telefonu sahibi olduğu, %86.96'sının otomobile ve %60.87'sinin ise kredi kartı sahip olduğu saptanmıştır.

III. grup işletmelerin hem otomobil hem de kredi kartına sahip olma durumu, diğer işletme gruplarına göre daha fazladır (Çizelge 5.8).

Çizelge 5.8. İşletmelerdeki bazı varlıklara sahiplik durumu

Varlıklar	İşletme genişlik grupları				Ortalama
	I	II	III	IV	
	Oran (%)				
Cep telefonu	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Otomobil	86.15	86.21	90.00	88.24	86.96
Kredi kartı	67.69	41.38	70.00	61.76	60.87

5.1.8. İşletmecilerin borçluluk durumu ve kredi kullanımı

Bölgedeki vişne üreticisi işletmelerin borçluluk durumu araştırıldığında; işletmelerin %55.80'inin borcunun olduğu saptanmıştır. %44.20'sinin ise herhangi bir borcu yoktur. İşletme grupları içerisinde borçluluk durumları incelendiğinde; I. grup işletmelerin %52.31'inin, II. grup işletmelerin %48.28'inin, III. grup işletmelerin %80.00'inin ve IV. grup işletmelerin ise %61.76'sının borcunun olduğu saptanmıştır. İşletme grupları içerisinde en fazla borçluluk oranı III. grup işletmelerdedir (Çizelge 5.9).

Çizelge 5.9. İşletmelerin borçluluk durumu

İşletme genişlik grupları	Borç durumu	
	Var	Yok
	Oran (%)	
I	52.31	47.69
II	48.28	51.72
III	80.00	20.00
IV	61.76	38.24
Ortalama	55.80	44.20

İşletmelerin son beş yıllık süreçte borçluluk durumunun değişimi Çizelge 5.10'da verilmiştir. Vişne yetiştiricilerinin %56.52'si son beş yılda borçlarının arttığını belirtirken, %36.23'ü borçlarının aynı kaldığını, %7.25'i ise borçlarında azalma olduğunu ifade etmişlerdir.

Çizelge 5.10. İşletmelerin son beş yıllık süreçte borçluluk durumu gelişimi

İşletme genişlik grupları	Azaldı	Aynı	Arttı	Toplam
	Oran (%)			
I	7.69	35.38	56.92	100.00
II	13.79	41.38	44.83	100.00
III	0.00	20.00	80.00	100.00
IV	2.94	38.24	58.82	100.00
Ortalama	7.25	36.23	56.52	100.00

Vişne üreticilerinin %63.04'ü kredi kullanmaktadır. I. grup işletmelerin %29.23'ü, II. grup işletmelerin %41.38'i, III. grup işletmelerin %70.00'i ve IV. grup işletmelerin ise %38.24'ü kredi kullanmaktadır. En fazla kredi kullanan işletme grubu ise III. grup işletmelerdir. En az kredi kullanan işletme grubu ise I. gruptaki işletmelerdir (Çizelge 5.11).

Altın (2006) Tokat'taki vişne üreticilerin %16.90'ının kredi kullandığını, %83.10'unun da kredi kullanmadığını bildirmiştir.

Araştırma sahasında görüşülen işletmelerde vişne üreticilerin %63.04'ü kredi kullandığını belirtirken, Tokat ilinde vişne üretimi yapan işletmecilerde bu oran %16.90'dır. Dolayısıyla araştırma bölgesindeki üreticilerin daha fazla yabancı sermaye kullandığı ifade edilebilir.

Çizelge 5.11. İşletmecilerin kredi kullanım durumu

İşletme genişlik grupları	Kullanan	Kullanmayan
	Oran (%)	
I	29.23	70.77
II	41.38	58.62
III	70.00	30.00
IV	38.24	61.76
Ortalama	36.96	63.04

Çalışmanın yapıldığı bölgedeki vişne yetiştiriciliği yapan I. grup işletmeler ortalama 16246 TL tutarında ve 12 ay vade ile kredi kullanmışlardır. II. grup işletmelerde kredi kullanımı 14000 TL tutarında ve 13 ay vadeyle. III. grup işletmeler ise 54500 TL tutarında ve 25 ay vade ile kredi almışlardır. IV. grup işletmelerde 18882 TL tutarında, 17 ay vade ile kredi kullanmışlardır. Vişne üretimi yapan işletmeler ortalamasında 14 ay vade ile 19196 TL tutarında kredi

kullanmışlardır. Araştırma sahasındaki 138 vişne yetiştiricisinin 50'si aldıkları krediyi ihtiyaçları için almışlardır (Çizelge 5.12).

Çizelge 5.12. İşletmelerin aldıkları kredinin tutarı, aylık taksiti ve vade durumu

İşletme genişlik grupları	Kredi tutarı (TL)	Vade Durumu (Ay)
I	16246	12
II	14000	13
III	54500	25
IV	18882	17
Ortalama	19196	14

5.1.9. İşletmecilerin gazete alma durumları

Vişne yetiştiricilerinin düzenli olarak gazete alma durumları araştırıldığında; bölgedeki üreticilerin %44.20'si düzenli olarak gazete satın almaktadır. Düzenli olarak gazete alma oranı I. grup işletmelerde daha fazladır (Çizelge 5.13).

Tekdemir (2011) Konya ili Ereğli ilçesinde beyaz kiraz yetiştiren üreticilerin %21.4'ünün her gün gazete aldığını bildirmiştir.

Bölgedeki üreticiler, Tekdemir (2011)'in yaptığı çalışmaya göre daha fazla gazete satın almaktadır.

Çizelge 5.13. İşletmecilerin gazete alma durumları

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	32	33	65
II	11	18	29
III	3	7	10
IV	15	19	34
Ortalama	61	77	138
	%		
I	49.23	50.77	100.00
II	37.93	62.07	100.00
III	30.00	70.00	100.00
IV	44.12	55.88	100.00
Ortalama	44.20	55.80	100.00

5.2. İşletme İle İlgili Bilgiler

5.2.1. İşletmelerde arazi kullanım durumu

İşletmeler ortalamasında toplam arazi parça sayısı 5.43 adettir. İşletme gruplarında 4.63 ile 7.09 adet arasında değişmektedir. Bölgedeki işletmelerin arazi genişlik grupları büyüdükçe parça sayısı artmaktadır (Çizelge 5.14).

Ortalama parsel büyüklüğü işletmeler ortalamasında 4.91 dekarıdır. İşletme gruplarında ise; I. grup işletmelerde 5.02 da, II. grup işletmelerde 3.98 da, III. grup işletmelerde 5.78 da ve IV. grup işletmelerde ise 5.09 da olarak tespit edilmiştir (Çizelge 5.14).

Karamürsel (2010) Afyonkarahisar’da erik üreten işletmelerde ortalama işletme arazisi büyüklüğünü 4.6 ha, ortalama parsel sayısını ise 4.96 adet olduğunu tespit etmiştir. Ortalama parsel büyüklüğünü 1 ha’dan küçük bulmuştur.

Çizelge 5.14. İşletmelerinin ortalama arazi parça sayısı ve büyüklüğü

İşletme genişlik grupları	Toplama arazi parça sayısı (adet)	Ortalama parsel büyüklüğü (da)
I	4.63	5.02
II	4.97	3.98
III	6.40	5.78
IV	7.09	5.09
Ortalama	5.43	4.91

İnceleme yapılan bölgedeki yetiştiricilerin 26.66 dekar olan işletme arazilerinin 25.75 dekarı (%96.56’sı) kendi mülkleridir. Üreticilerin toplam arazilerinin 0.92 dekarını (%3.44’ü) kiralamıştır.

Bölgedeki I. grup işletmelerin arazilerinin tamamı kendi mülkleridir. II. grup işletmelerde bu oran %97.13, III. grup işletmelerde %91.89 ve IV. grup işletmelerde %93.47’dir (Çizelge 5.15).

Akçapınar (2007) Afyonkarahisar ili Şuhut ovasında işletmelerde mülk arazi ortalamasını 55.70 da olarak tespit ederken, kiraya tutulan arazi genişliğini 21.95 da ve ortağa tutulan arazi genişliğini ise ortalama 4.67 da olarak

saptamıştır. Kiraya ve ortağa verilen araziler ise işletmeler ortalamasında 0.82 da olarak hesaplamıştır. İncelediği işletmelerdeki ortalama işletme arazisini ise 81.50 da olarak bulmuştur. Karamürsel (2010) Afyonkarahisar erik üreten üreticilerin işletme arazilerinin büyük bölümünün öz mülklerinden oluştuğunu, erik alanlarının ise öz mülkleri olduğunu ifade etmiştir. İşletme arazilerinin %13.08'ini kiralanan veya ortak işletilen arazilerden oluşmakta olduğunu bildirmiştir. Güldal (2016) ise Konya ili Cihanbeyli ilçesi buğday yetiştiriciliği yapan üreticilerinde toprak analizi yaptıran üreticilerin %87.50'si, toprak analizi yaptırmayan üreticilerin ise %81.25'i kendi mülk arazilerinde faaliyet göstermekte olduğunu belirtmektedir. Yener (2013) Konya ili Ereğli ilçesindeki işletmelerde, işletme başına düşen ortalama işletme arazisi genişliğini 69.89 da olduğunu, bu arazi genişliğinin %77.72'sinin mülk, %19.67'sinin kiraya tutulan, %2.61'inin ise ortağa tutulan arazi olarak tespit etmiştir. İşletmelerin sağılan hayvan sayıları 1-20'ye kadar olanlar köy-bazlı, sağılan hayvan sayıları 21 ve üzeri olanlar nitelikli işletme olarak ele alınmıştır. Nitelikli işletmelerde işletme arazisi genişliği 220.55 da, bunun %69.98'inin mülk, %26.21'inin kira, %3.81'inin ise ortağa tutulan arazi olarak hesaplamıştır. Tekdemir (2011)'de aynı ilçedeki beyaz kiraz yetiştiriciliği yapan işletmelerin sahip olduğu arazi varlığının %97.1'inin mülk, %1.4'ünün kiraya ve %14'ünün ise ortağa tutulan arazi olduğu tespit etmiştir. Altın (2006), Tokat'ta işletme arazisi içerisinde mülk arazinin %98.71 oranı ile en fazla olduğunu bildirmiştir.

Bölgede de görüşülen işletmelerde daha önce yapılan ve yukarıda da ifade edilen çalışma sonuçları gibi mülk arazinin işletme arazisi içinde payının fazla olduğu hesaplanmıştır.

Çizelge 5.15. İşletmelerde toplam arazi mülkiyet yapısı

İşletme genişlik grupları	Mülk Arazi		Kira Arazi		Toplam Arazi	
	Miktar	Oran	Miktar	Oran	Miktar	Oran
	(da)	(%)	(da)	(%)	(da)	(%)
I	23.22	100.00	0.00	0.00	23.22	100.00
II	19.22	97.13	0.57	2.87	19.79	100.00
III	34.00	91.89	3.00	8.11	37.00	100.00
IV	33.71	93.47	2.35	6.53	36.06	100.00
Ortalama	25.75	96.56	0.92	3.44	26.66	100.00

Çalışma sahasındaki yetiştiricilerinin sahip oldukları toplam arazilerinin sulama durumları irdelenmiştir. Yöredeki üreticilerin arazilerinin genelinin sulu alanlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Nitekim bölgedeki arazilerin %93.56'sı sulanabilir alanlardır. %6.44'ü kuru arazilerdir. İşletme grupları açısından sulanabilir alanlar incelendiğinde; I. grup işletmelerin %88.74'ü, II. grup işletmelerin %93.55'i, III. grup işletmelerin 91.89'u ve IV. grup işletmelerin ise tamamı sulanabilir arazilerden oluşmaktadır (Çizelge 5.16).

Akçapınar (2007)'de Afyonkarahisar ili Şuhut ovası tarım işletmelerinde 81.50 da olan işletme arazisinin %76.56'sının (62.40 dekarı) sulu arazilerden oluştuğunu bildirmiştir. Altın (2006), Tokat ilinde sulanan arazi miktarını 113.000 ha civarında tespit etmiştir. Arazilerin %37.3'ü işlenen tarım arazisi, %14.3'ü ise tarıma elverişli olmayan arazileri oluşturmaktadır. Tarıma elverişli arazinin %10.5'i ise sulanabilir arazileri oluşturduğunu bildirmektedir.

Bölgede yapılan çalışmalar neticesinde ve yukarıdaki örnek çalışmalar sonucunda üreticilerin sahip oldukları arazilerin büyük bir kısmı sulu arazilerden meydana gelmektedir. Ancak Altın (2006) arazilerin yalnız %10.5'inin sulanabilir arazilerden meydana geldiğini belirtmiştir. Bu durum çalışmanın yapıldığı bölgedeki su kaynaklarını yetersizliğinden kaynaklandığı belirtilmiştir.

Çizelge 5.16. İşletmelerde arazilerin sulanma durumları

İşletme genişlik grupları	Sulanabilen Arazi		Sulanamayan Arazi		Toplam Arazi	
	Miktar	Oran	Miktar	Oran	Miktar	Oran
	(da)	(%)	(da)	(%)	(da)	(%)
I	20.61	88.74	2.62	11.26	23.22	100.00
II	18.52	93.55	1.28	6.45	19.79	100.00
III	34.00	91.89	3.00	8.11	37.00	100.00
IV	36.06	100.00	0.00	0.00	36.06	100.00
Ortalama	24.95	93.56	1.72	6.44	26.66	100.00

Araştırma bölgesindeki üreticilerin ortalama 2.41 parça vişne bahçesi bulunmaktadır. Bu durum I. grup işletmelerde 1.43, II. grup işletmelerde 2.17, III. grup işletmelerde 2.70 ve IV. grup işletmelerde 4.38 parça olarak saptanmıştır (Çizelge 5.17).

Ele alınan vişne üreticilerin ortalama vişne alanı parsel büyüklüğü 4.02 dekadardır. Vişne alanı parsel büyüklüğü I. grup işletmelerde 2.44 da, II. grup işletmelerde 3.48 da, III. grup işletmelerde 4.33 da ve IV. grup işletmelerde 5.20 da olarak hesaplanmıştır (Çizelge 5.17).

Görüşülen yetiştiricilerin vişne bahçesi büyüklüğü ortalama 9.70 da olduğu tespit edilmiştir. En fazla vişne dikili alana sahip olan işletme grubu 22.79 da ile IV. işletme grubudur (Çizelge 5.17).

Vişne dikili alanının toplam işletme arazi içerisindeki payı incelendiğinde; I. grup işletmelerde %15.04'ü, II. grup işletmelerde %38.15'i, III. grup işletmelerde %31.62'si ve IV. grup işletmelerde %63.21'i oranında olduğu tespit edilmiştir. Görüşülen işletmeler ortalamasında vişne dikili alanının toplam işletme arazi içerisindeki payı ise %36.36'dır (Çizelge 5.17).

Altın (2006) işletmeler ortalamasında, ortalama parsel sayısını 6.60 adet ve ortalama parsel genişliğini ise 3.73 da olduğunu bulmuştur.

Çizelge 5.17. İşletmelerde vişne bahçelerinin ortalama parça sayısı ve alanı

İşletme genişlik grupları	Vişne bahçesi parça sayısı (adet)	Vişne alanı parsel genişliği (da)	Vişne alanı (da)	Vişne dikili alanının toplam işletme arazi içerisindeki payı (%)
I	1.43	2.44	3.49	15.04
II	2.17	3.48	7.55	38.15
III	2.70	4.33	11.70	31.62
IV	4.38	5.20	22.79	63.21
Ortalama	2.41	4.02	9.70	36.36

Vişne arazilerinin mülkiyet durumları araştırıldığında; ele alınan bölgedeki 138 üreticinin ortalama 9.70 dekar olan vişne dikili alanlarının %98.02'si kendi mülküdür. Bu arazinin %1.98'i kiralanmıştır.

I. ve III. grup işletmelerin vişne arazilerinin tamamı kendi mülkleridir. II. grup işletmelerde vişne arazisinin %2.97'si ve IV. grup işletmelerde ise %2.58'i başka işletmecilerden kiralayarak vişne yetiştiriciliği yapmaktadır (Çizelge 5.18).

Çizelge 5.18. İşletmelerde vişne arazilerinin mülkiyet durumu

İşletme genişlik grupları	Mülk Arazi		Kira Arazi		Toplam Arazi	
	Miktar (da)	Oran (%)	Miktar (da)	Oran (%)	Miktar (da)	Oran (%)
I	3.49	100.00	0.00	0.00	3.49	100.00
II	7.33	97.03	0.22	2.97	7.55	100.00
III	11.70	100.00	0.00	0.00	11.70	100.00
IV	22.21	97.42	0.59	2.58	22.79	100.00
Ortalama	9.50	98.02	0.19	1.98	9.70	100.00

Vişne ağaçları diğer meyve türlerine göre su ihtiyacı çok olmayan bir ağaç türüdür. Zamanında yapılan sulama meyve kalitesini ve verimini artırmaktadır. Sulama sayısı yörenin iklim şartlarına göre değişmekle birlikte, yılda en 2 kez olmalıdır (Altın, 2006).

Bölgede görüşülen vişne üreticilerinin vişne arazilerinin %99.48'i sulanabilir arazilerden oluşmaktadır. Sulanamayan arazi oranı %0.52 ile oldukça azdır. I., III. ve IV. grup işletmelerdeki üreticilerin vişne arazilerinin tamamı sulanabilir arazilerden oluşmaktadır. II. grup işletmelerde ise sulanabilen vişne arazisi oranı %96.80 olarak tespit edilmiştir (Çizelge 5.19).

Çizelge 5.19. İşletmelerde vişne arazilerinin sulanma durumu

İşletme genişlik grupları	Sulanabilen Arazi		Sulanamayan Arazi		Toplam Arazi	
	Miktar	Oran	Miktar	Oran	Miktar	Oran
	(da)	(%)	(da)	(%)	(da)	(%)
I	3.49	100.00	0.00	0.00	3.49	100.00
II	7.31	96.80	0.24	3.20	7.55	100.00
III	11.70	100.00	0.00	0.00	11.70	100.00
IV	22.79	100.00	0.00	0.00	22.79	100.00
Ortalama	9.64	99.48	0.05	0.52	9.70	100.00

5.2.2. İşletmelerde hayvancılık durumu

Bölgedeki vişne üreticilerinin hayvancılık faaliyeti yapma durumları araştırıldığında, işletmecilerin büyük çoğunluğu hayvancılık yapmamaktadır. Görüşülen 138 üreticinin %29.71'i hayvancılık faaliyeti ile uğraşmaktadır.

I. grup işletmelerde hayvancılık yapan vişne üreticilerinin oranı %27.69 iken bu oran II. grup işletmelerde %37.93, III. grup işletmelerde %10.00 ve IV. grup işletmelerde ise %32.35'dir (Çizelge 5.20).

Çizelge 5.20. İşletmelerin hayvancılık yapma durumu

İşletme genişlik grupları	Hayvancılık yapan	
	Yapan	Yapmayan
	Oran (%)	
I	27.69	72.31
II	37.93	62.07
III	10.00	90.00
IV	32.35	67.65
Ortalama	29.71	70.29

Görüşülen vişne üreticilerinin %14.49'u büyükbaş hayvancılık yaparken, %13.04'ü küçükbaş hayvancılık yapmaktadır. Vişne yetiştiricilerinin %2.17'si ise hem büyükbaş hayvan hem de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği faaliyetinde bulunmaktadır (Çizelge 5.21).

Çizelge 5.21. İşletmelerde yapılan hayvancılık tipi

İşletme genişlik grupları	Büyükbaş	Küçükbaş	Her ikisi	Toplam
	Oran (%)			
I	13.85	13.85	0.00	100.00
II	13.79	13.79	10.34	100.00
III	10.00	0.00	0.00	100.00
IV	17.65	14.71	0.00	100.00
Ortalama	14.49	13.04	2.17	100.00

Vişne yetiştiriciliği yapan işletmelerin hayvan varlıkları Çizelge 5.22’de verilmiştir. İşletmeler ortalamasında 1.91 baş büyükbaş ve 7.06 baş küçükbaş bulunmaktadır.

I. grup işletmelerin ortalama sahip olduğu büyükbaş sayısı 2.0 baş iken küçükbaş hayvan varlığı 8.2 baştır. II. grup işletmelerde ise ortalama büyükbaş hayvan sayısı 2.0 baş, küçükbaş hayvan sayısı 11.8 baş olarak tespit edilmiştir. III. grup işletmelerin hayvan varlıkları incelendiğinde büyükbaş hayvan varlığının 0.6 baş olduğu, küçükbaş hayvan varlığının olmadığı, IV. grup işletmelerde ortalama 2 baş büyükbaş hayvan varken, küçükbaş hayvan sayısı ise ortalamada yaklaşık 3 baştır (Çizelge 5.22).

Çizelge 5.22. İşletmelerin sahip olduğu hayvan varlığı

İşletme genişlik grupları	Büyükbaş	Küçükbaş
I	2.01	8.15
II	2.03	11.86
III	0.60	0.00
IV	2.00	2.94
Ortalama	1.91	7.06

5.2.3. İşletmelerde nüfus yapısı

Çalışma sahasındaki vişne üretimi yapan işletmelerde nüfus yapıları irdelenmiştir. Hane genişliği ortalama 4.16 kişidir. Bunun 2.28 kişisi kadın, 1.88 kişisi erkektir. Hane nüfusunun %54.70’ini kadınlar, %45.30’unu ise erkeklerin oluşturduğu saptanmıştır. Vişne üreticilerinin 4.16 kişi olan aile nüfusunun %62.89’u 15-49 yaş grubunda, %13.07’si 7-14 yaş grubunda, %17.60’ı 50 ve daha yukarı yaş grubunda ve %6.45’i 0-6 yaş grubunda yer almaktadır.

Bölgedeki işletmelerde 0-6 yaş grubu yoğun olarak II. grup işletmelerdedir. 7-14 yaş grubunun %17.05'ini yine II. grup işletmeler oluşturmaktadır. Vişne üretimi yapan işletmelerde iş gücü yoğunluğu 15-49 yaş grubundadır. I. grup işletmelerin %67.19'u, II. grup işletmelerin %53.49'u, III. grup işletmelerin %52.38'i ve IV. grup işletmelerin ise %66.67'si 15-49 yaş grubunu oluşturmaktadır. Bölgede vişne üretimi ile uğraşan işletmelerin ortalamada %17.60'ü ise 50 yaş üzeri üreticilerden oluşmaktadır (Çizelge 5.23).

Yener (2013) Konya ili Ereğli ilçesinde yaptığı çalışmada hane büyüklüğünü 5.80 kişi olarak saptamıştır. Aile nüfusunun %18.83'ünü 0-6 yaş grubu, %10.11'ini 7-14 yaş grubu, %57.10'unu 15-49 arası yaş gurubu, % 13.96'sını ise 50 ve üzeri yaş grubu oluşturmakta olduğunu hesaplamıştır. Karamürsel (2010) Afyonkarahisar'da erik üretimi yapan işletmelerde üreticilerin %55.11'ini 15-49 yaş grubunda olduğunu tespit etmiştir. Okur-yazarlık oranı ortalama %97.59 olarak bulmuş, erkek nüfusun okur-yazarlık oranını (%99.48), kadın nüfustan (%95.53) yüksek olduğunu belirlemiştir. Akçapınar (2007) Afyonkarahisar ilinde aile nüfusunun 5.91 kişi olduğunu, bunun 3.04 kişisi erkek, 2.87 kişisi ise kadın nüfus olarak hesaplamıştır. Aile nüfusunun %8.29'u 0-6 yaş, %16.24'ü 7-14 yaş, %68.70'i 15-64 yaş ve %6.77'si 65 ve üzeri yaş grubunda olduğunu bulmuştur. İşletmelerdeki nüfusun %51.44'ünü erkek ve %48.56'sını kadın nüfus tarafından oluştuğunu tespit etmiştir.

Altın (2006), Tokat ilinde incelediği vişne işletmelerinde ortalama aile nüfusu 5.86 kişi olarak belirlemiştir. Bu nüfusun işletmeler ortalamasında %54.36'sını erkek, %45.64'ünün ise kadın nüfusundan oluştuğunu bildirmiştir.

Bölgede görüşülen işletmelerde hane nüfusu (4.16 kişi), yukarıda ifade edilen çalışmalardaki değerlerden daha düşüktür.

Çizelge 5.23. İşletmelerde nüfus yapısı

İşletme genişlik grupları	0-6	7-14	15-49	50+	Kadın	Erkek	Toplam
	Sayı (Kişi)						
I	0.22	0.42	2.65	0.66	2.15	1.78	3.94
II	0.41	0.76	2.38	0.90	2.45	2.00	4.45
III	0.30	0.60	2.20	1.10	2.50	1.70	4.20
IV	0.24	0.59	2.88	0.62	2.29	2.03	4.32
Ortalama	0.27	0.54	2.62	0.73	2.28	1.88	4.16
Oran (%)							
I	5.47	10.55	67.19	16.80	54.69	45.31	100.00
II	9.30	17.05	53.49	20.16	55.04	44.96	100.00
III	7.14	14.29	52.38	26.19	59.52	40.48	100.00
IV	5.44	13.61	66.67	14.29	53.06	46.94	100.00
Ortalama	6.45	13.07	62.89	17.60	54.70	45.30	100.00

5.3. İşletmelerde Vişne Yetiştiriciliğinin Teknik Yapısı

5.3.1. İşletmelerde vişne bahçelerinde toprak işleme

Toprak işleme meyve bahçelerinde, toprağı havalandırmak, toprağın yüzeyinde yağmurlardan ve sulamalardan meydana gelen kaymak tabakasını kırarak buharlaşmasını sağlamak, yabancı otları yok etmek ve toprakta bulunan besin maddelerinin parçalanarak bitkilerin isine yarar duruma gelmelerini sağlaması bakımından önemli bir işlem olarak ifade edilebilir (Ecevit, 1986).

Ele alınan bölgedeki vişne üreticilerinin sahip oldukları vişne arazilerine düzenli olarak her yıl toprak işlemesi yapıp yapılmadığı araştırılmıştır. Yöredeki üreticilerin %96.38'i her yıl vişne arazilerini düzenli olarak işlediği tespit edilmiştir. Üreticilerin %3.62'si ise düzenli olarak toprak işleme yapmamaktadır (Çizelge 5.24).

Çizelge 5.24. İşletmelerde düzenli toprak işleme durumu

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	64	1	65
II	28	1	29
III	9	1	10
IV	32	2	34
Ortalama	133	5	138
%			
I	98.46	1.54	100.00
II	96.55	3.45	100.00
III	90.00	10.00	100.00
IV	94.12	5.88	100.00
Ortalama	96.38	3.62	100.00

Budama yapmak meyve ağaçlarının daha düzgün ve kuvvetli bir taç oluşturmalarını ve verim çağlarında uzun süre kalmalarını sağlamaktadır. Budama ile kuvvetten düşmeye başlamış olan ağaçlara yapılan işlem ile yeniden kuvvetlendirilip belli bir süre daha yüksek kaliteli meyve vermelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda ağaçlara uygulanan kesme, eğme, bükme işlemlerine budama denilmektedir. Kısa sürede meyve yermesini sağlamak, verim süresini artırmak, meyve ağaçlarında düzenli bir taç oluşumunu sağlamak, ağaç iç kısımlarına daha fazla ışık ve hava alımını sağlamak, bakımı, hasadı, hastalık ve zararlılarla mücadeleyi kolaylaştırmak ve meyve verim kalitesini artırmak budama yapmanın önemini artırmaktadır (MEGEB, 2011d).

Genel işletme ortalaması değerlendirildiğinde; işletmecilerin %51.45'i her yıl düzenli olarak vişne ağaçlarını budamaktadırlar. İşletmecilerin %48.55'inin ise düzenli olarak budama işlemi yapmadığı tespit edilmiştir. II grup işletmeler diğer işletme gruplarına göre budama işlemini daha çok yapmaktadır (Çizelge 5.25).

Karamürsel (2010), Afyonkarahisar'da erik üretimi yapan işletmecilerin %93.42'sinin erik ağaçlarını budadıklarını belirtmektedir.

Altın (2006), Tokat ilinde vişne üreticilerinin %90.14'ünün budama yaptıklarını bildirmiştir.

Araştırmanın yapıldığı bölgede budama oranı Tokat'ta vişne üretimi yapan işletmelerle kıyaslandığında düşüktür.

Çizelge 5.25. İşletmecilerin vişne bahçelerini budama durumları

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	28	37	65
II	21	8	29
III	6	4	10
IV	16	18	34
Ortalama	71	67	138
	%		
I	43.08	56.92	100.00
II	72.41	27.59	100.00
III	60.00	40.00	100.00
IV	47.06	52.94	100.00
Ortalama	51.45	48.55	100.00

Çapalama; üretim alanlarında yabancı otları yok etmeği amaçlayan, toprağın kabartılarak havalanmasını sağlayıp, kılcal sistemi kırarak toprak suyunun buharlaşmasını azaltmak ve böylece bitkiye uygun toprak ortamı hazırlamak amacıyla yapılan işlemlere verilen addır (MEGEB, 2015c).

Çapalamanın önemi; yabancı otların temizlenmesi, kaymak tabakanın kırılması, uzun süre toprağın tavlı kalması, toprağın havalanması, bitkinin güneşle temasını sağlayıp bitki köklerinin gelişimini sağlamasıdır (MEGEB, 2015c).

İşletme gruplarının her yıl düzenli olarak çapalama durumları incelenmiştir. Yetiştiricilerin %96.38'i her yıl düzenli olarak çapalama yaparken %3.62'si düzenli olarak çapa yapmamaktadır (Çizelge 5.26).

Altın (2006), Tokat ilinde vişne üreticilerin %85.91'inin çapalama işlemini yaptıklarını ifade etmiştir.

Vişne üretimi yapan işletmelerin büyük çoğunluğu vişne bahçelerini çapalamaktadır.

Çizelge 5.26. İşletmecilerin düzenli olarak çapalama yapma durumu

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	63	2	65
II	28	1	29
III	10	0	10
IV	32	2	34
Ortalama	133	5	138
	%		
I	96.92	3.08	100.00
II	96.55	3.45	100.00
III	100.00	0.00	100.00
IV	94.12	5.88	100.00
Ortalama	96.38	3.62	100.00

Yaprak analizi bitki bünyesindeki besin elementlerinin miktarlarını ortaya koyarak toprakta bulunan besin elementlerinden hangilerinin, ne miktarda alınabildiğini belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Yaprak analizleri, bitkilerin beslenme durumunu belirlemektedir. Yaprak analizleriyle; gizli noksanlıklar ortaya çıkmakta, verilen besin maddelerinin bitkiler tarafından alınması kontrol edilmekte, yıl içinde ve daha sonra yapılacak gübreleme çalışmalarında yönlendirme mümkün olmaktadır (MEGEB, 2015a).

Araştırma bölgesindeki 138 işletmecinin, işletmelerine daha önce yaprak analizi yaptırmama durumu araştırıldığında; yetiştiricilerin 56'sının yaprak analizi yaptırdığı, 82'sinin ise yaprak analizi yaptırmadığı saptanmıştır. III. grup işletmelerde yaprak analizi yaptırmama oranı diğer işletme gruplarına nazaran daha yüksektir (Çizelge 5.27).

Çizelge 5.27. İşletmecilerin yaprak analizi yaptırmama durumları

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	27	38	65
II	8	21	29
III	5	5	10
IV	16	18	34
Ortalama	56	82	138
	%		
I	41.54	58.46	100.00
II	27.59	72.41	100.00
III	50.00	50.00	100.00
IV	47.06	52.94	100.00
Ortalama	40.58	59.42	100.00

Toprakların bünye, pH, tuzluluk, kireç, besin elementi içeriği gibi çeşitli fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla laboratuvar şartlarında yapılan analizlere toprak analizi denilmektedir. Toprak analizinde amaç, topraklarda var olan bitki besin maddesi miktarlarını belirlemek ve o topraklarda yetiştirilecek olan bitkilerin ihtiyaç duyduğu gübre cinsini ve miktarını belirlemek olarak söylenebilir (MEGEB, 2015b).

Çizelge 5.28’de vişne yetiştiren işletmelerin işletmelerinde daha önce toprak analizi yaptırma durumları verilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda üreticilerin %43.48’i daha önce toprak analizi yaptırdığını ifade etmişlerdir.

Karamürsel (2010) Afyonkarahisar’da erik üretimi yapan işletmelerin %51.32’sinin yaprak ve toprak analizi yaptırdıklarını tespit etmiştir. Yaprak ve toprak analizi yaptıran işletmelerin %56.41’inin her iki analizi de yaptırdığını bildirmektedir.

Görüşülen işletmecilerde Karamürsel (2010)’in çalışmasına göre üreticilerde toprak analizi yaptırma oranı düşüktür.

Çizelge 5.28. İşletmecilerin toprak analizi yaptırma durumları

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	28	37	65
II	12	17	29
III	5	5	10
IV	15	19	34
Ortalama	60	78	138
	%		
I	43.08	56.92	100.00
II	41.38	58.62	100.00
III	50.00	50.00	100.00
IV	44.12	55.88	100.00
Ortalama	43.48	56.52	100.00

2016 yılında yılın da çalışma sahasındaki vişne yetiştiriciliği yapan I. grup işletmelerden 11 kişi, II. ve IV. grup işletmelerde 5 kişi toprak analizi yaptırmıştır. III. grup işletmelerde 2016 yılında hiç toprak analizi yapan olmamıştır (Çizelge 5.29).

Çizelge 5.29. İşletmelerin toprak analizini yaptırdığı yıllar

İşletme genişlik grupları	Yıl											Total
	0	2000	2005	2006	2009	2010	2012	2013	2014	2015	2016	
I	35	0	0	1	0	0	2	2	2	12	11	65
II	11	1	1	2	1	1	0	0	3	4	5	29
III	3	0	1	0	0	1	0	1	1	3	0	10
IV	16	0	0	0	1	2	0	1	2	7	5	34
Toplam	65	1	2	3	2	4	2	4	8	26	21	138

5.3.2. İşletmelerde vişne yetiştiriciliğinde gübreleme

Çiftlik gübresi, toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik niteliklerini düzelten ve düzenleyen, humus yanında özellikle azotun kalıcı kaynağını oluşturan yararlı mikroorganizmaların besini olarak büyük önem taşımaktadır. Çiftlik gübresi toprağın fiziksel özelliklerini düzenler, toprağa bitki besin maddesi sağlar, bitki besin maddelerini yüzeyde tutar, toprağın biyolojik nitelikleri artırır (MEGEB, 2011a).

Vişne yetiştiriciliğinde işletmelerin çiftlik kullanım durumları incelendiğinde; üreticilerin %86.23'ü vişne ağaçlarına çiftlik gübresi kullanmaktadır. İşletme gruplarında havyan gübresi kullanım oranı %70 ile %93.10 arasında değişmektedir I. grup işletmelerde çiftlik gübresi kullanım oranı %87.69, II. grup işletmelerde %93.10, III. grup işletmelerde %70.00 ve IV. grup işletmelerde %82.35 olarak tespit edilmiştir (Çizelge 5.30).

Altın (2006), Tokat ilinde incelediği vişne işletmelerinin %19.72'sinin yalnızca çiftlik gübresi kullandıklarını, %2.82'si yalnızca kimyevi gübre kullandıklarını ve %77.47'si ise her iki gübreyi de kullandıklarını bildirmiştir.

Gerek araştırma sahasında gerekse de daha önce Tokat ilinde yapılan çalışmada (Altın, 2006) vişne üretiminde çiftlik gübresi kullanımı yaygındır.

Çizelge 5.30. İşletmecilerin çiftlik gübresi kullanma durumu

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	57	8	65
II	27	2	29
III	7	3	10
IV	28	6	34
Ortalama	119	19	138
	%		
I	87.69	12.31	100.00
II	93.10	6.90	100.00
III	70.00	30.00	100.00
IV	82.35	17.65	100.00
Ortalama	86.23	13.77	100.00

Çizelge 5.31’de işletmecilerin gübre kullanım miktarları verilmiştir. Ele alınan bölgedeki vişne üreticileri ortalama 207.71 kg azot, 261.74 kg fosfor ve 136.91 kg ise potasyum kullanmışlardır. Dekara kullanım miktarları incelendiğinde azot dekara ortalama 21.42 kg, fosfor 27.00 kg ve potasyum ise 14.12 kg kullanılmıştır. Ağaç başına kullanım miktarı azotta 0.61 kg, fosforda 0.77 kg ve potasyum da ise 0.40 kg olarak tespit edilmiştir.

Altın (2006), Azotlu gübrelerin Tokat yöresi için en iyi uygulama zamanını ağaç başına verilecek miktarın mart ve mayıs ayları ortalarında olmak üzere iki defada verilmesi şeklinde belirtmiştir. Fosforlu ve potasyumlu gübreler ise sonbaharda veya mart ayında ağaç taç izdüşümüne açılan şeritlere bant halinde veya çukurlara bir defada uygulanması şeklinde ifade etmiştir.

Çizelge 5.31. İşletmecilerin gübre kullanımı

İşletme genişlik grupları	N	P	K
	İşletmeler ortalaması (kg)		
I	120.07	144.85	93.13
II	167.27	203.23	115.79
III	199.68	277.56	110.15
IV	412.10	530.48	246.49
Ortalama	207.71	261.74	136.91
	Dekara kullanım (kg)		
I	34.38	41.48	26.67
II	22.15	26.91	15.33
III	17.07	23.72	9.41
IV	18.08	23.27	10.81
Ortalama	21.42	27.00	14.12
	Ağaç başına kullanım (kg)		
I	0.77	0.93	0.60
II	0.60	0.73	0.42
III	0.53	0.73	0.29
IV	0.56	0.72	0.34
Ortalama	0.61	0.77	0.40

5.3.3. İşletmelerde vişne yetiştiriciliğinde ilaçlama

Monilya (Munya) hastalığı: Diğer sert çekirdekli meyvelerde olduğu gibi vişnenin de en önemli fungal hastalıklarından biri de monilya hastalığı olarak bildirilmektedir. Bu fungal hastalık vişnelerin çiçek, sürgün ve meyvelerinde zarara neden olmaktadır (MEGEB, 2011b).

Bakteriyel kanser ve zamklanma: Vişne kökü dışında ağacın her yerinde görülebilen bir hastalıktır. Ancak hastalığın en fazla zarar oluşturacağı yer gövde ve dallarda görülmesi durumundadır. Dikkatli bir incelemeyle dallarda bulunan bulaşık yerler görülebilmektedir. Hastalığın ilk belirtisi olarak daldaki bulaşık yerden itibaren uca doğru yaprakların pörsümesi, sararması şeklindedir (MEGEB, 2011b).

Kiraz sineği: Kanatları benekli, siyah renkli ve erginlerinin 4-5 mm boyunda olduğu küçük bir sinektir. Kiraz sinekleri kış aylarını pupa halinde toprak altında geçirmektedir. Kiraz sinekleri mayıs ayı başlarında topraktan çıkmaktadır. Beslenen ve çiftleşen erginler her meyveye bir tane yumurta bırakmaktadır. Yumurtadan çıkan kiraz sineği larvaları meyvelerin etli kısmından beslenmektedir. Bu durum ise meyvenin zamanından önce olgunlaşmasına ve daha sonra dökülmesine neden olmaktadır (MEGEB, 2011b).

Bölgede görüşülen işletmelerin ilaçlama takvimlerinin bulunup bulunmadığı Çizelge 5.32’de verilmiştir. Çalışma sahasındaki vişne yetiştiricilerinin %78.26’sının ilaçlama takvimi bulunmaktadır. İşletmecilerinin %21.74’ünün ise herhangi bir ilaçlama takvimi yoktur.

İşletme gruplarında ilaçlama takvimi sahipliği %76.47 ile %80 arasında değişmektedir. I. grup işletmelerin %78.46’sı, II. grup işletmelerin %79.31’i, III. grup işletmelerin %80.00’i ve IV. grup işletmelerin ise %76.47’si ilaçlama takvimine sahip olduklarını belirtmişleridir (Çizelge 5.32).

Çizelge 5.32. Vişne yetiştiriciliğinde ilaçlama takvimi

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	51	14	65
II	23	6	29
III	8	2	10
IV	26	8	34
Ortalama	108	30	138
	%		
I	78.46	21.54	100.00
II	79.31	20.69	100.00
III	80.00	20.00	100.00
IV	76.47	23.53	100.00
Ortalama	78.26	21.74	100.00

İşletmelerde vişne ağaçlarına sezonda ilaçlama makinası ile atılan ilaçlama miktarı araştırıldığında; I. grup işletmeler bir sezonda vişne ağaçlarına ortalama 3.30 ton ilaç atılırken, II. grup işletmeler 5.00 ton, III. grup işletmeler 10.40 ton ve IV. grup işletmeler ise 9.30 ton atmaktadır. İşletme grupları ortalamasında bir sezonda ortalama 5.60 ton ilaç ilaçlama makinesi ile uygulanmıştır. I. grup işletmeler 1 ton ilaçlama makinesi ile uygulamasını ortalama 1.60 dekarda kullanırken, II. grup işletmeler 2.70 dekarda ve III. ve IV. grup işletmeler ise 2.30 dekarda gerçekleştirmişlerdir (Çizelge 5.33).

Çizelge 5.33. İşletmelerde ilaçlama makinesi ile uygulama miktarı

İşletme genişlik grupları	Yapılan uygulama miktarı (ton)	1 ton uygulama kaç dekarda kullanılır
I	3.30	1.60
II	5.00	2.70
III	10.40	2.30
IV	9.30	2.30
Ortalama	5.60	2.10

İşletmelerde yabancı otla mücadelede kimyasal ilaçlama uygulama durumu incelendiğinde; işletmecilerin %45.65'i yabancı ot mücadelesinde kimyasal ilaç kullanmaktadır. İşletmecilerin %54.35'i ise herbisit ilaç kullanmadan diğer yöntemlerle mücadele etmektedir. İşletme gruplarında yabancı otla mücadele oranı %34.48 ile %56.92 arasında değişmektedir. I. grup işletmelerin %56.92'si, II. grup işletmelerin %34.48'i, III. grup işletmelerin %50.00'ı ve IV. grup işletmelerin ise %32.35'i yabancı ot mücadelesinde kimyasal ilaç kullanmaktadır (Çizelge 5.34).

Çizelge 5.34. İşletmelerde yabancı otla mücadelede kimyasal ilaçlama

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	37	28	65
II	10	19	29
III	5	5	10
IV	11	23	34
Ortalama	63	75	138
	%		
I	56.92	43.08	100.00
II	34.48	65.52	100.00
III	50.00	50.00	100.00
IV	32.35	67.65	100.00
Ortalama	45.65	54.35	100.00

Araştırma sahasındaki vişne yetiştiricilerinin %97'si ürettikleri vişneye kullandıkları ilaçların dozunu kutu üzerinde önerilen miktara göre uygularken, %3'ü önerileri dikkate almamaktadır (Çizelge 5.35).

Çizelge 5.35. İşletmelerde kullanılan kimyasal ilacın uygulama dozu

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	63	2	65
II	29	0	29
III	10	0	10
IV	32	2	34
Ortalama	134	4	138
	%		
I	97.00	3.00	100.00
II	100.00	0.00	100.00
III	100.00	0.00	100.00
IV	94.00	6.00	100.00
Ortalama	97.00	3.00	100.00

Üreticilerin ilaçlama esnasında kendilerini koruma amaçlı önem alıp almadığı araştırılmıştır. Bölgedeki 138 üreticinin 131'i ilaçlama esnasında koruma amaçlı tedbirler almaktadır. İşletmecilerin %94.93'ü önlem alırken, %5.07'si korunmadan ilaçlama yapmaktadır (Çizelge 5.36).

Bu durum insan sağlığı için oldukça önemlidir. Üreticilerin ilaçlama esnasında kendilerini korumak için tedbirler alması gerekmektedir. Bu yönde yayım çalışmaları önemli görülmektedir.

Çizelge 5.36. İşletmecilerin ilaçlama esnasında önlem alma durumları

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	62	3	65
II	28	1	29
III	9	1	10
IV	32	2	34
Ortalama	131	7	138
	%		
I	95.38	4.62	100.00
II	96.55	3.45	100.00
III	90.00	10.00	100.00
IV	94.12	5.88	100.00
Ortalama	94.93	5.07	100.00

5.3.4. İşletmelerde yabancı ot ile mücadele

İnceleme yapılan bölgedeki işletmelerin %92.03'ü yabancı ot ile mücadele yaparken, %7.97'si yabancı ot mücadelesi yapmamaktadır. III. grup işletmelerin tamamı yabancı otla mücadele etmektedir (Çizelge 5.37).

Çizelge 5.37. İşletmelerde yabancı otla mücadele durumu

İşletme genişlik grupları	Evet, önerilen	Hayır	Toplam
	N		
I	61	4	65
II	28	1	29
III	10	0	10
IV	28	6	34
Ortalama	127	11	138
	%		
I	93.85	6.15	100.00
II	96.55	3.45	100.00
III	100.00	0.00	100.00
IV	82.35	17.65	100.00
Ortalama	92.03	7.97	100.00

Vişne üretimi yapan işletmelerin %96'sı yabancı ot ile mücadelede mekanik mücadele yöntemlerini kullanmaktadır. Yetiştiricilerin %4'ü ise yabancı otla mücadelede mekanik mücadele yöntemlerini kullanmamaktadır (Çizelge 5.38).

Çizelge 5.38. İşletmelerin yabancı ota karşı mekanik mücadele etme durumları

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	63	2	65
II	26	3	29
III	10	0	10
IV	33	1	34
Ortalama	132	6	138
İşletme genişlik grupları	%		
I	97.00	3.00	100.00
II	90.00	10.00	100.00
III	100.00	0.00	100.00
IV	97.00	3.00	100.00
Ortalama	96.00	4.00	100.00

5.3.5. İşletmelerde vişne yetiştiriciliğinde sulama

Yapılan inceleme sonucunda I. grupta yer alan vişne yetiştiricileri ortalama 22 kez sulama yaparken, II. grupta yer alan vişne yetiştiricileri 25 kez, III. grupta yer alan vişne yetiştiricileri 46 kez ve IV. grupta yer alan vişne yetiştiricileri ise 25 kez sulama yapmaktadır. İşletme grupları ortalamasında 25 kez sulama yapmıştır (Çizelge 5.39).

Altın (2006), üreticilerin %19.71'i 1 kez, %45.07'si 2 kez, %35.21'i 3 veya daha fazla sayıda sulama yaptıklarını bildirmiştir.

Vişne üretiminde sulama sayısı yöreden yöreye değişmektedir. Bu sayıda son on yılda su kullanımında daha bilinçli bir yöntem olan damla sulama sisteminin yaygınlaştırılmaya çalışması da etkili olmaktadır.

Çizelge 5.39. İşletmelerde sulama sayısı

İşletme genişlik grupları	Sulama sayısı (Adet)
I	22
II	25
III	46
IV	25
Ortalama	25

Vişne yetiştiriciliğinde sulama zamanları da incelenmiştir. Araştırma yapılan bölgedeki üreticilerin vişne yetiştiriciliğinde sulama işlemini genellikle mayıs ve eylül ayları arasında yapmaktadır (Çizelge 5.40).

Çizelge 5.40. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliğinde sulama dönemleri

İşletme genişlik grupları	Mart-Haziran	Mart-Ağustos	Nisan-Haziran	Nisan-Ağustos	Nisan-Eylül	Mayıs-Haziran	Mayıs-Ağustos	Mayıs-Eylül	Haziran-Ağustos	Haziran-Eylül	Temmuz-Ağustos	Temmuz-Eylül	Nisan-Ekim	Mayıs-Ekim	Toplam
I	0	1	0	1	8	2	5	34	0	2	1	1	0	10	65
II	0	0	1	2	2	0	2	17	2	1	0	0	0	2	29
III	0	0	0	0	1	0	1	7	0	1	0	0	0	0	10
IV	1	0	0	0	4	0	2	23	0	2	1	0	1	0	34
Toplam	1	1	1	3	15	2	10	81	2	6	2	1	1	12	138

Ele alınan bölgedeki vişne yetiştiriciliği yapan işletmeler genellikle damla sulama sistemini kullanmaktadır. I. grup işletmelerde ortalamada damla sulama yapan 53 üretici, II. grup işletmelerde 28 üretici, III. grup işletmelerde 9 üretici ve IV. grup işletmelerde 32 üretici bulunmaktadır. Bölgedeki yetiştiricilerin %10.87'si sulama sistemi olarak karık açarak sulamayı tercih ederken, %88.41'i damlama sulama ve %0.72'si ise yağmurlama ile sulama yapmaktadır (Çizelge 5.41).

Karamürsel (2010) Afyonkarahisar'da erik üretimi yapan işletmelerin %72.37'si salma sulama sistemiyle sulandığını belirtmiştir. Tekdemir (2011)'de Konya ili Ereğli ilçesinde beyaz kiraz yetiştiren üreticilerin en fazla tercih ettikleri sulama yöntemlerini sırasıyla karık, damla ve yağmurlama şeklindedir. Tekdemir (2011) bölgedeki üreticilerin %40.6'sının karık sulama, %29.3'ünün damla sulama, %14.3'ünün yağmurlama sulama yöntemini tercih ettiğini bildirmiştir.

Çizelge 5.41. İşletmecilerin kullandıkları sulama sistemleri

İşletme genişlik grupları	Karık	Damla	Yağmurlama	Toplam
	N			
I	11	53	1	65
II	1	28	0	29
III	1	9	0	10
IV	2	32	0	34
Toplam	15	122	1	138
	%			
I	16.92	81.54	1.54	100.00
II	3.45	96.55	0.00	100.00
III	10.00	90.00	0.00	100.00
IV	5.88	94.12	0.00	100.00
Toplam	10.87	88.41	0.72	100.00

5.4. Vişne Üretimi Yapan İşletmelerde Pazarlama Yapısı

Pazarlama kanalı; Ürünlerin üretimlerinden itibaren başlayarak içinden aktıkları ve işleme, depolama, paketlenme, elden ele geçme gibi farklı olaylar bu süre zarfında karşılaştıkları yollar ve yerler bir bütün olarak pazarlama kanalı olarak adlandırılmaktadır (Güneş, 1996).

İşletmelerin ürünlerini pazarlama durumları incelendiğinde işletme gruplarının %1'i ürünlerini ihracatçı tüccara pazarlarken, %92'si komisyoncuya, %4'ü tüccara ve %3'ü fabrikalara yetiştirdikleri vişneyi pazarlamaktadır. Görüşülen işletmelerin çoğu ürettiği vişneyi komisyoncuya vermektedir (Çizelge 5.42).

Altın (2006), Tokat ilinde işletmecilerin %33.80'i toptancıları, %29.58'i aracıları, %8.45'i komisyoncuları, %28.17'si ise aracısız olarak ürünlerini pazarladıklarını bildirmiştir.

Çizelge 5.42. İşletmecilerin ürünlerini satış kanalı

İşletme genişlik grupları	İhracatçı tüccar	Komisyoncu	Tüccar	Fabrika	Toplam
	N				
I	0	63	2	0	65
II	0	27	1	1	29
III	0	7	2	1	10
IV	1	30	1	2	34
Toplam	1	127	6	4	138
	%				
I	0.00	97.00	3.00	0.00	100.00
II	0.00	93.00	3.00	3.00	100.00
III	0.00	70.00	20.00	10.00	100.00
IV	3.00	88.00	3.00	6.00	100.00
Toplam	1.00	92.00	4.00	3.00	100.00

Bölgede vişnenin pazarlama kanalları Şekil 5.3'te verilmiştir. Üreticiler ürettiği vişneyi komisyoncuya, toptancı-tüccara, fabrikaya ve ihracatçı firmaya satabilmektedir. Komisyoncu ve toptancı-tüccar üreticiden aldığı vişneyi fabrika ve ihracatçı firmaya pazarlamaktadır. Fabrika ve ihracatçı firmadan perakendeciye, perakendeciden de son olarak tüketiciye ulaşmaktadır (Şekil 5.3).

Şekil 5.3. Vişne pazarlama kanalı

Üretici pazarları, üreticinin kendi ürününü sattığı pazara denilmektedir. Elde edilen ürünün üreticiden toplayıcılar vasıtasıyla alınarak işleme tesisleri, büyük toptancılar gibi diğer alıcılara satıldığı pazarlara ise toptancı pazarı denilmektedir. Perakendeci pazarı ise, toptancı pazarlarından ya da diğer araçlardan alınan ürünlerin tüketiciye ulaşmasını sağlayan (süpermarket, bakkal, vb.) araçlar perakendeci pazarını oluşturmaktadır (Emeksiz vd., 2005).

İşletmelerde üreticilerin yetiştirdiği vişneyi nerede pazarladıkları araştırıldığında; 138 üreticinin 2 tanesi komisyoncunun bulunduğu yerde ürününü pazarlarken, üreticinin 1 tanesi fabrikada, 14 tanesi toplama merkezlerinde ve 121 tanesi ise ürünlerin hale giderek pazarlamaktadırlar. Bölgedeki üreticilerin %87.68'i ürünlerini halde satmaktadır (Çizelge 5.43).

Araştırma yapılan bölgede hallerin bulunması bölgedeki üreticiler için büyük avantaj sağlamaktadır.

Altın (2006), Tokat ilindeki üreticilerin %31.00'i çiftlik avlusunda, %18.30'u pazarda, %50.70'i ürünün bir kısmını çiftlikte, bir kısmını da pazarda sattıklarını bildirmiştir.

Çalışmanın yapıldığı bölgedeki üreticilerin yetiştirdiği ürünün büyük bir kısmını halde satılırken, Altın (2006), Tokat ilinde yaptığı çalışmada vişne üreticilerinin %50.70'inin yetiştirdiği ürünü çiftlik avlusunda pazarladığını bildirmiştir.

Çizelge 5.43. İşletmecilerin ürünlerini pazarladıkları yer

İşletme genişlik grupları	Komisyoncu	Fabrika	Toplama Merkezi	Hal	Toplam
	N				
I	2	0	2	61	65
II	0	0	4	25	29
III	0	1	1	8	10
IV	0	0	7	27	34
Toplam	2	1	14	121	138
	%				
I	3.08	0.00	3.08	93.85	100.00
II	0.00	0.00	13.79	86.21	100.00
III	0.00	10.00	10.00	80.00	100.00
IV	0.00	0.00	20.59	79.41	100.00
Toplam	1.45	0.72	10.14	87.68	100.00

Ele alınan bölgedeki işletmelerin vişne pazarı ile ilgili bilgi kaynakları araştırılmış ve sonuçlar Çizelge 5.44'te verilmiştir. Araştırma sahasındaki çiftçiler vişne pazarı ile ilgili bilgiyi çoğunlukla ihracatçı firmalardan sağlamaktadır. Çiftçilerin %3.60'ı Ziraat Odasından, %1.40'ı İlçe Tarım Müdürlüklerinden, %2.90'ı diğer yetiştiricilerden, %0.70'i medyadan, %1.40'ı kendi imkânları dâhilinde, %56.50'si ihracatçı firmalardan, %32.60'ı komisyonculardan ve %0.70'i ise hallerden vişne pazarı ile ilgili bilgi almaktadır (Çizelge 5.44).

Vişne dikili alanı büyüdükçe pazar bilgi kaynakları çeşitlenmektedir.

Çizelge 5.44. İşletmelerin vişne pazarı ile ilgili bilgi kaynakları

İşletme genişlik grupları	Ziraat Odasında n	İlçe Tarım Müd.	Diğer Yetiştiricilerde n	Medyada n	Vişne pazarını kendim araş.	İhracatçı firmada n	Komisyoncu	Hal	Toplam
	N								
I	1	2	1	1	0	45	15	0	65
II	0	0	0	0	1	17	11	0	29
III	1	0	0	0	1	4	4	0	10
IV	3	0	3	0	0	12	15	1	34
Toplam	5	2	4	1	2	78	45	1	138
	%								
I	1.50	3.10	1.50	1.50	0.00	69.20	23.10	0.00	100.00
II	0.00	0.00	0.00	0.00	3.40	58.60	37.90	0.00	100.00
III	10.00	0.00	0.00	0.00	10.00	40.00	40.00	0.00	100.00
IV	8.80	0.00	8.80	0.00	0.00	35.30	44.10	2.90	100.00
Toplam	3.60	1.40	2.90	0.70	1.40	56.50	32.60	0.70	100.00

Araştırma yapılan bölgedeki işletmelerin vişne satış şekilleri Çizelge 5.45'te verilmiştir. İşletme gruplarının %50'si üretimden sonra vadeli olarak satışını gerçekleştirirken %45.70'i üretimden sonra peşin, %3.60'ı hem vadeli hem peşin ve %0.70'i tümünü depolayarak vişne satışını gerçekleştirmektedir (Çizelge 5.45).

Karamürsel (2010), Afyonkarahisar'da erik üretimi yapan işletmelerin %60.81'inin ürettikleri eriğin satışını vadeli olarak gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.

Altın (2006), Tokat yöresindeki üreticilerin %60.56'sının ürünü peşin olarak sattıklarını, %16.90'ının vadeli olarak sattıklarını, %22.54'ünün ise bir kısmını peşin, bir kısmını da vadeli sattıklarını bildirmiştir.

Bölgede yapılan çalışma ile Karamürsel (2010)'ın bulguları paralellik göstermektedir. Altın (2006)'ın yaptığı çalışmada ise üreticilerin çoğunluğu ürünlerinin üretimden sonra peşin olarak satmıştır.

Çizelge 5.45. İşletmelerin vişne satış şekli

İşletme genişlik grupları	Üretimden sonra peşin	Üretimden sonra vadeli	Tümünü depolayarak	Hem peşin hem vadeli	Toplam
	N				
I	44	19	1	1	65
II	11	17	0	1	29
III	2	8	0	0	10
IV	6	25	0	3	34
Toplam	63	69	1	5	138
	%				
I	67.70	29.20	1.50	1.50	100.00
II	37.90	58.60	0.00	3.40	100.00
III	20.00	80.00	0.00	0.00	100.00
IV	17.60	73.50	0.00	8.80	100.00
Toplam	45.70	50.00	0.70	3.60	100.00

Çizelge 5.46’da işletmelerin vişne satışını gerçekleştirdiği aylar verilmiştir. Araştırma yapılan bölgedeki vişne üreticilerinin büyük bir çoğunluğu ürünlerinin satışını temmuz-ağustos aylarında yapmaktadır. Üreticilerin %10.90’ı ürünlerini temmuz ayında satarken, %87.00’si Temmuz ve Ağustos ayında ürünlerini satmaktadır (Çizelge 5.46).

Altın (2006)’a göre ürün hasat dönemi olan Mayıs-Temmuz aylarında yapılmaktadır. Ürünlerin farklı aylarda satışının olması yörenin iklim şartlarından kaynaklanmaktadır.

Çizelge 5.46. İşletmelerin vişne satışını gerçekleştirdiği aylar

İşletme genişlik grupları	Haziran	Temmuz	Ağustos	Temmuz-Ağustos	Eylül	Toplam
	N					
I	0	4	1	60	0	65
II	1	3	0	24	1	29
III	0	1	0	9	0	10
IV	0	7	0	27	0	34
Toplam	1	15	1	120	1	138
	%					
I	0.00	6.20	1.50	92.30	0.00	100.00
II	3.40	10.30	0.00	82.80	3.40	100.00
III	0.00	10.00	0.00	90.00	0.00	100.00
IV	0.00	20.60	0.00	79.40	0.00	100.00
Toplam	0.70	10.90	0.70	87.00	0.70	100.00

5.5. İşletmecilerin Yetiştirdiği Vişne İle İlgili Bilgiler

5.5.1. İşletmecilerin yetiştirdiği vişnenin çeşidi

Montmorency vişnesi: Avrupa ve ABD’de çok yaygın bulunmaktadır. Bu çeşit dört farklı tipten oluşmaktadır. Bunlar uzun saplı, kısa saplı, sarkık dallı ve Sauringy Montmorency’dir. Daha çok kısa saplı olanı üretilmektedir. Yuvarlakça meyvesi bulunan bu vişne çeşidinin sap ve uç tarafı basık, karın kısmı geniş, sap çukuru derin, uç tarafı yuvarlakça olan kısa saplının meyve kabuğu düzdür. Çok verimli bir çeşittir (MEGEB, 2011b).

Kütahya vişnesi: Türkiye yetişen en önemli vişne çeşitlerinden birisi Kütahya vişnesidir. Kütahya çeşidinin birçok tipi bulunmaktadır. Meyvesi yuvarlakça olan Kütahya çeşidi kalp şekline benzemekte ve uç tarafı küttür. Meyve kabuğu parlak ve koyu kırmızı olan bu çeşidin tadı mayhoş, sulu ve aromalıdır (MEGEB, 2011b).

Katırlık vişnesi: Türkiye’nin başlıca vişne çeşitlerinden olan katarlı vişnesi, olgunlaşma süresi olarak Kütahya vişnesi ile hemen hemen aynı zamana denk gelen bir vişne çeşididir. Meyve tipi Kütahya vişnesine benzemektedir (MEGEB, 2011b).

Macar vişnesi: diğer vişne çeşitlerinden daha büyük yapraklara sahip olan Macar vişnesi Kütahya vişnesinden iki hafta kadar önce olgunlaşır. Macar vişnesi koyu kırmızı renge sahiptir ve meyvesi yuvarlakça kalp şeklindedir. Bu çeşidin meyve eti yumuşak, mayhoş ve suludur (MEGEB, 2011b).

English morello vişnesi: Meyveleri orta veya küçük, yuvarlakça, kalp şeklinde olan English morello vişnesi meyve ucu yuvarlakçadır. Meyve ucunun orta kısmı çukurdur. Siyahımsı ve koyu kırmızıya çalan bir kabuk rengi vardır. Meyve eti koyu kırmızı ve sert olan bu çeşidin, suyu koyu renkli ve ekşidir (MEGEB, 2011b).

Heimanns Rubin vişnesi: Kütahya vişnesinden beş gün kadar önce olgunlaşır ve verimlidir. Monilyaya dayanıklı olan çeşidin ağaçları toplu ve nispeten küçük taç teşkil etmektedir (MEGEB, 2011b).

Bölgede yetiştirilen vişne çeşitlerine çoğunlukla yöre halkı isim vermiştir.

Çalışmanın yapıldığı bölgedeki vişne üretimi yapan işletmelerde üreticilerin %53.6'sı çeşit olarak İstanbul çeşidini, %11.60'ı Sultaniye çeşidini, %23.90'ı Kütahya çeşidini, %7.20'si uzun sap çeşidini ve %3.60'ı Aydın çeşidini kullanmaktadır. Çalışma sahası içinde çoğunlukla İstanbul vişnesi denilen vişne çeşidinin kullanıldığı görülmektedir (Çizelge 5.47).

Çizelge 5.47. İşletmelerde yetiştirilen vişnenin çeşidi

İşletme genişlik grupları	İstanbul	Sultaniye	Kütahya	Uzun sap	Aydın	Toplam
	N					
I	23	5	27	5	5	65
II	21	2	3	3	0	29
III	8	1	0	1	0	10
IV	22	8	3	1	0	34
Toplam	74	16	33	10	5	138
	%					
I	35.40	7.70	41.50	7.70	7.70	100.00
II	72.40	6.90	10.30	10.30	0.00	100.00
III	80.00	10.00	0.00	10.00	0.00	100.00
IV	64.70	23.50	8.80	2.90	0.00	100.00
Toplam	53.60	11.60	23.90	7.20	3.60	100.00

5.5.2. İşletmecilerin vişne yetiştiricilik sistemi

Tarımsal ilaç, suni gübre, hormon, antibiyotik ve zararlı gıda katkı maddeleri gibi uygulamaların yasak olduğu, üretimden tüketime her aşamasının kontrol edildiği, doğal kaynakları en iyi şekilde kullanıldığı, sağlıklı ve kaliteli tarımsal ürünlerin üretildiği tarım sistemine organik tarım denilmektedir (Kayalar, 2004).

Çalışmanın yapıldığı Afyonkarahisar ve Konya illerindeki toplam 138 vişne üreticisinin %63.04'ü vişneyi klasik şekilde yetiştirirken, üreticilerin %36.96'sı organik yetiştiricilik yapmaktadır. Bölgedeki bazı işleyici firmalar organik tarımı

teşvik etmek ve düzenli ilaçlamayı sağlamak için bölgedeki yetiştiricilerle anlaşarak hem organik şekilde ilaçlamayı sağlayıp, hem de yetiştirdikleri ürünlerini alma garantisi vermektedir. Yörede bulunan organik tarım yapan işleyici firmalar, üreticilerin organik tarım yapma koşulu ile üreticinin organik ilaçlarını karşılamaktadır. Buna karşın organik tarım yapan işletme sayısı klasik tarıma göre daha azdır. I. grup işletmelerde organik tarım yapan üretici oranı %30.77, II. grup işletmelerde %37.93, III. grup işletmelerde %40.00 ve IV. grup işletmelerde %47.06 olarak tespit edilmiştir. İşletme grupları büyüdükçe organik tarım yapma oranı da artmıştır (Çizelge 5.48).

Çizelge 5.48. Vişne yetiştiricilik sistemi

İşletme genişlik grupları	Klasik	Organik	Toplam
	N		
I	45	20	65
II	18	11	29
III	6	4	10
IV	18	16	34
Ortalama	87	51	138
	%		
I	69.23	30.77	100.00
II	62.07	37.93	100.00
III	60.00	40.00	100.00
IV	52.94	47.06	100.00
Ortalama	63.04	36.96	100.00

5.5.3. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliğine devam etme eğilimleri

İşletmecilerin bundan sonraki zamanlarda vişne üretimine devam etme eğilimleri araştırılmıştır. Bölgedeki üreticilerin %7.25'i kesinlikle vişne üretiminde bulunmayacağını ifade ederken yine %6.52'si vişne üretimi yapmayı düşündüğünü belirtmiştir. Yetiştiricilerin %13.77'si ise kararsız kalmıştır. Üreticilerin %23.19'unun kesinle vişne yetiştireceğini, %49.28'i ise vişne yetiştirmeyi düşündüğünü söylemiştir. Üretimi kesinlikle düşünmeyen üreticilerinin bu kararı almadaki en önemli sorun 2016 yılı vişne fiyatlarının çok düşük olmasıdır (Çizelge 5.49).

Çizelge 5.49. İşletmecilerin vişne üretimine devam etme eğilimleri

İşletme genişlik grupları	Kesinlikle düşünmüyor	Düşünmüyor	Kararsız	Düşünüyor	Kesinlikle düşünüyor	Toplam
	N					
I	5	3	8	35	14	65
II	1	1	4	15	8	29
III	3	1	1	1	4	10
IV	1	4	6	17	6	34
Toplam	10	9	19	68	32	138
	%					
I	7.69	4.62	12.31	53.85	21.54	100.00
II	3.45	3.45	13.79	51.72	27.59	100.00
III	30.00	10.00	10.00	10.00	40.00	100.00
IV	2.94	11.76	17.65	50.00	17.65	100.00
Toplam	7.25	6.52	13.77	49.28	23.19	100.00

5.5.4. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliği hakkında bilgi düzeyleri

Ele alınan bölgedeki üreticilerin vişne yetiştiriciliği konusundaki bilgi düzeyleri Çizelge 5.50’de verilmiştir. Yetiştiricilerin %2.17’si vişne yetiştiriciliği hakkında bilgi düzeyinin düşük olduğunu belirtirken, %34.78’i orta düzeyde %47.10’u yüksek düzeyde ve %15.94’ü çok yüksek düzeyde bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 5.50).

Çizelge 5.50. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliği hakkında bilgi düzeyleri

İşletme genişlik grupları	Düşük	Orta	Yüksek	Çok yüksek	Toplam
	N				
I	2	23	30	10	65
II	0	15	12	2	29
III	0	2	4	4	10
IV	1	8	19	6	34
Toplam	3	48	65	22	138
	%				
I	3.08	35.38	46.15	15.38	100.00
II	0.00	51.72	41.38	6.90	100.00
III	0.00	20.00	40.00	40.00	100.00
IV	2.94	23.53	55.88	17.65	100.00
Toplam	2.17	34.78	47.10	15.94	100.00

5.5.5. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliğinden memnuniyet durumu

Araştırmanın yapıldığı bölgedeki vişne üreticilerinin vişne yetiştiriciliğinden memnuniyet durumu incelendiğinde; üreticilerin %38.41’i orta düzeyde

memnunken, %30.43'ü yüksek düzeyde ve %2.90'ı ise çok yüksek düzeyde memnun olduğunu belirtmiştir. Vişne üreticilerinin %10.87'si düşük düzeyde memnuniyet yaşarken, %17.39'u çok düşük düzeyde vişne yetiştiriciliğinden memnundur. İşletmelerde işletme genişlikleri arttıkça vişne yetiştiriciliğinden yüksek düzeyde memnun kalmaları azalmaktadır. I. grup işletmeler çoğunlukla yüksek düzeyde memnunken, II. grup işletmeler orta ve yüksek düzeyde memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu durum III. ve IV. grup işletmeler için incelendiğinde üreticilerin çoğunlukla orta düzeyde memnun olduğu gözlenmiştir (Çizelge 5.51).

Çizelge 5.51. İşletmelerin vişne yetiştiriciliğinden memnuniyet durumu

İşletme genişlik grupları	Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok yüksek	Toplam
	Oran (%)					
I	15.38	4.62	36.92	40.00	3.08	100.00
II	24.14	20.69	27.59	27.59	0.00	100.00
III	30.00	0.00	50.00	20.00	0.00	100.00
IV	11.76	17.65	47.06	17.65	5.88	100.00
Ortalama	17.39	10.87	38.41	30.43	2.90	100.00

5.5.6. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliğinde sözleşmeli üretim yapma durumları

Sözleşmeli üretim, herhangi ürünün ekimi, dikimi ya da yetiştirilmesinden önce üretici ile alıcı arasında yapılmaktadır. Üretici, alıcıya belli bir ekiliş alanını ve belli bir üretimi taahhüt etmektedir. Bunun üzerine alıcı ilgili alandan elde edilecek ürünü belli bir fiyattan alacağını garanti ettiğini belirten sözleşme yapmaktadır. Bu duruma sözleşmeli üretim denilmektedir (Konak ve Abay, 1990).

Tarımda pazar riskinin kontrol edilebilmesi veya azaltılabilmesi için sözleşmeli üretim etkin bir araç olarak yararlanılmaktadır. Sözleşmeli üretimde risk, alıcı veya işleyici firma ile üretici arasında paylaşılmaktadır. Alıcı firma, ürünün pazarlama riskini yüklenirken, üretici ise üretim riskini yüklenmektedir (Gündüz ve Tanrıvermiş, 1994).

Çalışma sahasındaki vişne üretimi yapan üreticilerin %98.00'inin sözleşmeli üretim yaptığı kişi ya da firma yoktur. Bölgedeki üreticilerin %2.00'si ise sözleşme yaparak vişne yetiştiriciliği yapmaktadır. I. ve II. grup işletmelerde yer alan üreticilerin tamamı firma ya da kişi ile sözleşme yapmamaktadır (Çizelge 5.52).

Çizelge 5.52. İşletmelerin sözleşmeli üretim yapma durumları

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	0	65	65
II	0	29	29
III	1	9	10
IV	2	32	34
Ortalama	3	135	138
	%		
I	0.00	100.00	100.00
II	0.00	100.00	100.00
III	10.00	90.00	100.00
IV	6.00	94.00	100.00
Ortalama	2.00	98.00	100.00

5.5.7. İşletmelerin özel danışmana sahip olma durumu

Elde etmiş olduğu tarımsal bilgileri ve deneyimleri herhangi bir bedel ya da bedelsiz üreticilere sunan ve üreticilere yol gösteren teknik yeterlilik, yasal yetki ve donanımına sahip kişilere tarımsal danışman denilmektedir (Ateş ve Sayın, 2008).

İşletmelerin özel danışmana sahip olma durumu Çizelge 5.53'te verilmiştir. I. grup ve II. grup işletmelerdeki üreticilerin vişne yetiştiriciliği konusunda özel danışman sahip olmadıkları saptanmıştır. Tarımsal danışmana III. ve IV. grup işletmelerde rastlanılmaktadır.

Çalışma sahasındaki vişne yetiştiriciliği yapan üreticilerin %99.00'unun özel danışmana sahip olmadıkları tespit edilmiştir (Çizelge 5.53).

Çizelge 5.53. İşletmelerin özel danışmana sahip olma durumu

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	0	65	65
II	0	29	29
III	1	9	10
IV	1	33	34
Ortalama	2	136	138
	%		
I	0.00	100.00	100.00
II	0.00	100.00	100.00
III	10.00	90.00	100.00
IV	3.00	97.00	100.00
Ortalama	1.00	99.00	100.00

5.5.8. İşletmecilerin organik ürün sertifikasına sahip olma durumları

Ele alınan bölgedeki vişne yetiştiricilerinin organik ürün sertifikasına sahipliği de araştırılmıştır. Araştırma sahasındaki üreticilerin %8.00'inin organik ürün sertifikasına sahip olduğu, %92.00'sinin ise sertifikasının bulunmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 5.54).

Çizelge 5.54. İşletmecilerin organik ürün sertifikasına sahip olma durumları

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	1	64	65
II	1	28	29
III	2	8	10
IV	7	27	34
Ortalama	11	127	138
	%		
I	2.00	98.00	100.00
II	3.00	97.00	100.00
III	20.00	80.00	100.00
IV	21.00	79.00	100.00
Ortalama	8.00	92.00	100.00

5.5.9. İşletmecilerin iyi tarım uygulaması sertifikasına sahip olma durumu

İyi Tarım Uygulamaları (İTÜ); tarımsal üretimi çevre, insan ve hayvan sağlığına zarar vermeyecek şekilde kontrol altına almaktadır. İTÜ üretim sonucunda oluşan ürünleri sertifikalandırmaktadır. Bu üretim modeli tarımda izlenebilirlik, sürdürülebilirlik ve gıda güvenliği sağlamaktadır (Uysal vd., 2015).

Vişne yetiştiriciliği yapan işletmelerin iyi tarım uygulaması sertifikasına sahip olma durumları Çizelge 5.55'te verilmiştir. İnceleme yapılan bölgedeki yetiştiricilerin sadece %2.00'sinin iyi tarım uygulaması sertifikasına sahip olduğu gözlenmiştir. Yetiştiricilerin %98.00'inin sertifikasının bulunmadığı saptanmıştır (Çizelge 5.55).

Çizelge 5.55. İşletmecilerin iyi tarım uygulaması sertifikasına sahip olma durumu

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	1	64	65
II	0	29	29
III	0	10	10
IV	2	32	34
Ortalama	3	135	138
	%		
I	2.00	98.00	100.00
II	0.00	100.00	100.00
III	0.00	100.00	100.00
IV	6.00	94.00	100.00
Ortalama	2.00	98.00	100.00

5.5.10. İşletmelerin vişne sattığı işletmelerin sertifikalarını kullanma durumu

Üreticilerin yetiştirdikleri vişneyi sattığı firmanın sertifikasını kullanıp kullanmadığı araştırıldığında bölgedeki yetiştiricilerin %99.00'u firmanın sertifikasını kullanmamaktadır. Vişne yetiştiricilerinin sadece %1.00'i ürün sattıkları firmanın sertifikasını kullanmaktadır (Çizelge 5.56).

Çizelge 5.56. İşletmelerin vişne sattığı işletmelerin sertifikalarını kullanma durumu

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	1	64	65
II	0	29	29
III	0	10	10
IV	1	33	34
Ortalama	2	136	138
	%		
I	2.00	98.00	100.00
II	0.00	100.00	100.00
III	0.00	100.00	100.00
IV	3.00	97.00	100.00
Ortalama	1.00	99.00	100.00

5.5.11. İşletmelerin tarım sigortasına sahip olma durumları

Üreticilerin her türlü oluşabilecek doğal afet, hastalık ve kazalar sonucunda ürün ve hayvanlarında meydana gelen zarar ve kayıpların teminat altına alınmasını sağlayan sisteme tarım sigortası denilmektedir (MEGEB, 2011c).

İşletmelerin tarım sigortasına sahip olma durumları Çizelge 5.57’de verilmiştir. Araştırma sahası içerisindeki vişne üretici işletmelerin sadece %2.00’sinin tarım sigortası bulunmaktadır.

Tarım sigortası sahipliğine III. ve IV. grup işletmelerde rastlanılmaktadır (Çizelge 5.57).

Çizelge 5.57. İşletmelerin tarım sigortasına sahip olma durumları

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	0	65	65
II	0	29	29
III	1	9	10
IV	2	32	34
Ortalama	3	135	138
%			
I	0.00	100.00	100.00
II	0.00	100.00	100.00
III	10.00	90.00	100.00
IV	6.00	94.00	100.00
Ortalama	2.00	98.00	100.00

5.5.12. İşletmelerde vişne üretimine ilişkin bilgiler

İnceleme yapılan bölgedeki vişne yetiştiricilerinin ortalama ekili alanı 9.60 dekadır. Bölgedeki işletmelerde ortalama ağaç sayısı 339.10 adettir. Ağaç sayısı işletme gruplarında 155 ile 733 adet arasında değişmektedir. İşletmelerde ortalama ağaç başına verim 66.50 kg olarak bulunmuştur. Bu değer işletme gruplarında 62.40 ile 81.50 kg arasında değişmektedir. İşletmecilerin 2016 yılında aldıkları ağaç başına ortalama verimlerinin ise 29.70 kg olduğunu ifade etmişlerdir. Bölgede işletmeler ortalamasında 80.90 adet meyve vermeyen ağaç

bulunmaktadır. İşletmeler ortalamasında vişne bahçe yaşı 15.30 yıldır. Bahçeler işletmeler ortalamasında 8947.77 TL değerindedir (Çizelge 5.58).

Çizelge 5.58. İşletmelerde vişne üretimine ilişkin bilgiler

İşletme genişlik grupları	Ekili alan da	Ağaç sayısı	Ortalama verim (kg/ağaç)	Bu yıl verim (kg/ağaç)	Meyve vermeyen	Bahçe yaşı	Bahçe birim değeri (TL/da)
I	3.50	155.00	65.70	30.80	59.90	15.10	9397.80
II	7.60	276.70	62.40	30.10	77.70	14.90	7826.68
III	11.70	378.00	81.50	34.00	93.00	17.00	9017.09
IV	22.40	732.90	67.10	26.00	120.10	15.40	9107.14
Ortalama	9.60	339.10	66.50	29.70	80.90	15.30	8947.77

5.5.13. İşletmelerde hasat zamanının tespiti

Vişne işletmelerinde üreticiler yetiştirdikleri ürünlerin hasat zamanını belirlemede kullandığı kriterler de araştırılmıştır. İşletmecilerin %87.68'i vişne hasadını ürünün olgunluk zamanına göre yapmaktadır. Üreticilerin %10.87'si ürünün rengine göre hasada karar verirken, %0.72'si sertlik durumuna ve yine %0.72'si ise pazar koşullarına göre ürünlerinin hasatını yapmaktadır (Çizelge 5.59).

Çizelge 5.59. İşletmelerde hasat zamanının tespiti

İşletme genişlik grupları	Renklenme	Olgunluk	Sertlik	Pazar koşulları	Toplam
	N				
I	8	55	1	1	65
II	4	25	0	0	29
III	1	9	0	0	10
IV	2	32	0	0	34
Toplam	15	121	1	1	138
	%				
I	12.31	84.62	1.54	1.54	100.00
II	13.79	86.21	0.00	0.00	100.00
III	10.00	90.00	0.00	0.00	100.00
IV	5.88	94.12	0.00	0.00	100.00
Toplam	10.87	87.68	0.72	0.72	100.00

5.5.14. İşletmelerde hasat esnasında ürün kaybı

Ele alınan bölgedeki vişne üretimi yapan işletme gruplarında vişne hasadı esnasında ya da nakliyesinde ortalama %1.34 oranında ürün kaybı yaşamaktadır. I. grup işletmelerde ürün kaybı %1.35 iken, II. grup işletmelerde bu durum %1.14, III. grup işletmelerde %1.60 ve IV. grup işletmelerde %1.41

oranı şeklindedir (Çizelge 5.60). Üreticilerin tamamı hasat esnasında plastik kasa kullanmaktadır.

Çizelge 5.60. İşletmelerde ürün kaybı oranı

İşletme genişlik grupları	Kayıp (%)
I	1.35
II	1.14
III	1.60
IV	1.41
Ortalama	1.34

Çalışmanın yapıldığı bölgedeki vişne üreticilerinin %64.94'ü vişne hasadı esnasında ya da ürünlerin nakliyesi sırasında ürün kaybı yaşanmakta olduğunu belirtmiştir (Çizelge 5.61).

Altın (2006), Tokat ilindeki vişne işletmelerin %85.92'sinde hasat sırasında ürün kaybı olduğunu, %14.08'inde ise olmadığını bildirmiştir.

Bölgede yapılan çalışmadaki sonuçlar, Altın (2006)'ın bulgularına göre daha düşüktür.

Çizelge 5.61. İşletmelerde hasat ve nakliye esnasında ürün kaybı durumu

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	42	23	65
II	25	4	29
III	4	6	10
IV	20	14	34
Ortalama	91	47	138
	%		
I	64.62	35.38	100.00
II	86.21	13.79	100.00
III	40.00	60.00	100.00
IV	58.82	41.18	100.00
Ortalama	65.94	34.06	100.00

5.6. İşletmelerde Vişne Maliyeti ve kârlılığı

5.6.1. İşletmelerde GSH

Herhangi bir tarımsal işletmede üretim periyodu içerisinde yapılan tarımsal faaliyet sonucu elde edilen nihai mal ve hizmetlerin değer toplamını ifade eden ölçüye gayrisafi hasıla (GSH) denilmektedir (Aras, 1988). Tarım işletmelerinde, bir üretim dönemi içerisinde elde edilen gayri safi üretim değerine işletme dışı tarımsal gelirin ve kira bedelinin eklenmesiyle gayrisafi hasıla elde edilmektedir (Erkuş ve Demirci, 1985).

İncelenen işletmelerdeki gayrisafi hasıla değerlerinin işletme gruplarına göre dağılımı Çizelge 5.62’de verilmiştir.

İşletmeler ortalamasında toplam GSH değeri 60021.20 TL’dir. I. grup işletmelerde toplam GSH değeri 45633.98 TL, II. grup işletmelerde 42534.24 TL, III. grup işletmelerde 104862.00 TL ve IV. grup işletmelerde ise 89253.03 TL olarak hesaplanmıştır (Çizelge 5.62).

Üretim nevilerinin GSH içindeki payları incelediğinde; vişne gayrisafi üretim değeri (GSÜD)’nin payı %48.67 oranında, diğer bitkisel ürünlerin GSÜD payı %41.99, hayvancılık GSÜD payı %8.82, destekleme GSÜD payı %0.31 ve işletme dışı tarımsal gelirin ise toplam GSH içindeki payı %0.21 oranındadır (Çizelge 5.61).

I. grup işletmelerde vişne GSÜD’nin GSH içindeki payı %23.46 iken II. grup işletmelerde %50.08, III. grup işletmelerde %37.34 ve IV grup işletmelerde %76.66 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 5.61).

Fidan (2001) Ankara ilinde işletmeler ortalamasına göre işletmelerin toplam gayrisafi üretim değerinin %46.02’sini vişne üretimi oluşturduğunu hesaplamıştır. Altın (2006) ise Tokat’ta yaptığı çalışmada, GSH’nin yarıya yakınının vişne üretiminin oluşturduğu bildirilmektedir.

Çizelge 5.62. İşletmelerde GSH

Üretim şubeleri	İşletme genişlik grupları				
	I	II	III	IV	Ortalama
	TL/işletme				
Vişne	10706.92	21300.00	39160.00	68420.59	29214.13
Diğer bitkisel	29100.77	14446.55	64260.00	15450.00	25205.80
Hayvancılık	5724.48	6523.07	1206.60	4624.94	5294.01
Destekleme	71.05	195.66	235.40	375.15	184.07
İşletme dışı tarımsal gelir	30.77	68.97	0.00	382.35	123.19
GSH	45633.98	42534.24	104862.00	89253.03	60021.20
	%				
Vişne	23.46	50.08	37.34	76.66	48.67
Diğer bitkisel	63.77	33.96	61.28	17.31	41.99
Hayvancılık	12.54	15.34	1.15	5.18	8.82
Destekleme	0.16	0.46	0.22	0.42	0.31
İşletme dışı tarımsal gelir	0.07	0.16	0.00	0.43	0.21
GSH	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

5.6.2. Vişne üretiminde maliyet

İşletme masrafları; sabit ve değişen maliyetler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, üretimin kapasitesine bağlı olmayan sabit maliyetler ikincisi ise, üretim hacmine göre azalıp, çoğalan değişen maliyetler olarak söylenebilmektedir (Açıl, 1977). Sabit maliyetler, üretim hacmine bağlı olmayan masraflardır. Bir üretim dönemi içerisinde ister üretim yapılsın, ister yapılmıyın bu masraflar her daim meydana gelecek masraflardan oluşmaktadır. Değişen maliyetler ise, üretim hacmine bağlı olan masraflar olarak ifade edilir. Bu masraflar bir üretim dönemi içerisinde işletmelerde üretim yapıldığı sürece ortaya çıkmaktadır (Rehber, 1993).

5.6.2.1. Değişen maliyet

Vişne yetiştiriciliğinde değişen maliyet geçici işçilik giderleri, makine kira karşılığı, gübre, ilaç, su, pazarlama ve döner sermaye faizi toplamından oluşmuştur.

Vişne üretimi yapan işletmelerde değişen maliyet 7727.53 TL olarak hesaplanmıştır. Değişen maliyet I. grup işletmelerde 3018.59 TL, II. grupta

6365.36 TL, III. grupta 11630.98 TL ve IV. grup işletmelerde ise 16743.68 TL olarak hesaplanmıştır. Değişen maliyet içerisinde yer alan geçici işçilik maliyeti, tüm işletme gruplarında en yüksek maliyet kalemini oluşturmaktadır (Çizelge 5.63).

Geçici işçilik giderleri değişen maliyetin %37.63'ünü oluşturmaktadır. Bunu %25.57 ile pazarlama, %11.80'inin su, %11.78'ini makine kira karşılığı, %5.46'sını ilaç, %5.32'sini gübre ve %2.44'ünü döner sermaye faizi izlemektedir (Çizelge 5.63).

Geçici işçilik maliyetinin değişen maliyet içerisindeki payı işletme gruplarında %28.45 ile %46.13 oranında, pazarlama giderinin payı %20.67 ile %28.59 oranında, makine kira karşılığının payı %9.85 ile %15.60 oranında değişmektedir (Çizelge 5.63).

Altın (2006), Tokat ilinde yaptığı çalışmasında değişen maliyetler toplamını 339.343 TL olarak hesaplamış, gübreleme giderlerini 23.240 TL, ilaçlama giderlerini 82.433 TL, sulama giderlerini 32.850 TL, bakım giderleri 41.456 TL ve hasat-taşıma giderlerini ise 130.023 TL olarak hesap etmiştir.

5.6.2.2. Sabit maliyet

Vişne yetiştiriciliğinde sabit maliyet unsurları olarak; genel idari giderleri, arazi kira karşılığı, daimi-aile işgücü ücret karşılığı, tesis maliyetleri amortismanı, tesis maliyetleri faiz karşılığı kalemleri alınmıştır. Vişne yetiştiriciliğinde sabit maliyet I. grup işletmelerde 4573.13 TL, II. grup işletmelerde 8146.82 TL, III. grup işletmelerde 10779.43 TL ve IV. grup işletmelerde ise 16891.19 TL olarak hesaplanmıştır. İşletme grupları ortalamasında sabit maliyet ise 8808.74 TL'dir (Çizelge 5.64).

Sabit maliyetler içerisinde yer alan daimi işçi-aile işgücü ücret karşılığı I. II. ve III. işletme gruplarında en yüksek sabit maliyet kalemini oluşturmaktadır. Bu unsurun işletmeler ortalamasında toplam sabit maliyet içerisindeki payı

%59.13'tür. İşletme gruplarında %47.65 ile %73.42 oranlarında değişmektedir. Vişne arazisi kira karşılığı ise IV. grup işletmelerde en yüksek maliyet kalemidir (Çizelge 5.64).

Çizelge 5.63. Vişne yetiştiriciliğinde değişen maliyetler

Değişen maliyet unsurları	İşletme genişlik grupları				Ortalama
	I	II	III	IV	
	TL/işletme				
Geçici işçilik	858.00	2270.69	5365.00	6648.53	2908.12
Makine kira karşılığı	470.77	797.93	1580.00	1648.82	910.14
Gübre	228.15	303.45	380.00	860.29	410.72
İlaç	261.54	411.72	429.00	735.29	421.96
Su	502.46	930.00	990.00	1656.03	911.85
Pazarlama	624.05	1496.31	2603.30	4786.32	1976.26
Döner sermaye faizi	73.62	155.25	283.68	408.38	188.48
Değişen Maliyet toplamı	3018.59	6365.36	11630.98	16743.68	7727.53
	%				
Geçici işçilik	28.42	35.67	46.13	39.71	37.63
Makine kira karşılığı	15.60	12.54	13.58	9.85	11.78
Gübre	7.56	4.77	3.27	5.14	5.32
İlaç	8.66	6.47	3.69	4.39	5.46
Su	16.65	14.61	8.51	9.89	11.80
Pazarlama	20.67	23.51	22.38	28.59	25.57
Döner sermaye faizi	2.44	2.44	2.44	2.44	2.44
Değişen Maliyet toplamı	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Çizelge 5.64. Vişne yetiştiriciliğinde sabit maliyetler

Sabit maliyet unsurları	İşletme genişlik grupları				Ortalama
	I	II	III	IV	
	TL/işletme				
Genel idari giderleri	90.56	190.96	348.93	502.31	231.83
Arazi kira karşılığı	1124.88	2306.90	4124.00	8201.47	3334.11
Daimi-aile işçiliği	3357.69	5648.97	6306.50	8048.82	5208.66
Tesis amortismanı	438.81	948.87	1470.10	2864.08	1218.26
Tesis maliyetlerinin faiz karşılığı	383.96	830.26	1286.34	2506.07	1065.97
Sabit maliyet toplamı	4573.13	8146.82	10779.43	16891.19	8808.74
	%				
Genel idari giderleri	1.98	2.34	3.24	2.97	2.63
Arazi kira karşılığı	24.60	28.32	38.26	48.55	37.85
Daimi-aile işçiliği	73.42	69.34	58.50	47.65	59.13
Tesis amortismanı	9.60	11.65	13.64	16.96	13.83
Tesis maliyetlerinin faiz karşılığı	8.40	10.19	11.93	14.84	12.10
Sabit maliyet toplamı	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

5.6.2.3. Üretim maliyetleri

Vişne üretimi yapan işletmeler ortalamasında üretim maliyetleri 16536.27 TL'dir (Çizelge 5.65).

Üretim maliyetlerinin %46.73'ünü değişen maliyetler, %53.27'sini sabit maliyetler oluşturmaktadır. Değişken maliyet I. grup işletmelerde %39.76, II. grup işletmelerde %43.86, III. grup işletmelerde %51.90 ve IV. grup işletmelerde ise %49.78'dir. Sabit maliyet ise I. grup işletmelerde %60.24, II. grup işletmelerde %56.14, III. grup işletmelerde %48.10 ve IV. grup işletmelerde ise %50.22 olarak bulunmuştur (Çizelge 5.65).

Akçay vd. (1999) tarafından Tokat ilinde gerçekleştirilen çalışmalarının bulgularında; üretim maliyetlerinin %54.32'sini değişen, %45.68'ini sabit masraflardan oluştuğunu hesaplamışlardır. En önemli maliyet kaleminin %25.93 oranı ile hasat-taşıma giderleri, %22.78 oranı ile arazi kirası olduğunu ifade etmişlerdir.

Altın (2006) tarafından Tokat ilinde gerçekleştirilen diğer bir çalışmanın bulgularında da; üretim maliyetlerinin %57.91'ini değişen, %42.09'unu sabit masraflardan oluştuğunu tespit etmiştir. En önemli maliyet kaleminin %29.92 oranı ile arazi kirası, %22.22 oranı ile hasat-taşıma giderlerinin oluşturduğunu bildirmiştir.

İşletmeler ortalamasında birim alana düşen (dekara) üretim maliyetleri 1705.53 TL'dir. Birim alana (dekara) düşen üretim maliyetlerinin 797.01 TL'sini değişen, 908.52 TL'sini sabit maliyetler oluşturmaktadır. I. grup işletmelerde değişken maliyet TL, II. grup işletmelerde 842.90 TL, III. grup işletmelerde 994.10 TL ve IV. grup işletmelerde ise 734.56 TL olarak hesaplanmıştır. Sabit maliyet ise I. grup işletmelerde 1309.49 TL, II. grup işletmelerde 1078.80 TL, III. grup işletmelerde 921.32 TL ve IV. grup işletmelerde ise 741.03 TL olarak hesaplanmıştır (Çizelge 5.65).

Çizelge 5.65. Vişne yetiştiriciliğinde üretim maliyetleri

Maliyet unsurları	İşletme genişlik grupları				Ortalama
	I	II	III	IV	
	TL/işletme				
Geçici işçilik	858.00	2270.69	5365.00	6648.53	2908.12
Makine kira karşılığı	470.77	797.93	1580.00	1648.82	910.14
Gübre	228.15	303.45	380.00	860.29	410.72
İlaç	261.54	411.72	429.00	735.29	421.96
Su	502.46	930.00	990.00	1656.03	911.85
Pazarlama	624.05	1496.31	2603.30	4786.32	1976.26
Döner sermaye faizi	73.62	155.25	283.68	408.38	188.48
DM	3018.59	6365.36	11630.98	16743.68	7727.53
Genel idari giderleri	90.56	190.96	348.93	502.31	231.83
Arazi kira karşılığı	1124.88	2306.90	4124.00	8201.47	3334.11
Daimi-aile işçiliği	3357.69	5648.97	6306.50	8048.82	5208.66
Tesis amortismanı	438.81	948.87	1470.10	2864.08	1218.26
Tesis maliyetlerinin faiz karşılığı	383.96	830.26	1286.34	2506.07	1065.97
SM	4573.13	8146.82	10779.43	16891.19	8808.74
UM	7591.73	14512.18	22410.41	33634.87	16536.27
	Birim alana maliyet (TL/dekar)				
Geçici işçilik	245.68	300.68	458.55	291.68	299.94
Makine kira karşılığı	134.80	105.66	135.04	72.34	93.87
Gübre	65.33	40.18	32.48	37.74	42.36
İlaç	74.89	54.52	36.67	32.26	43.52
Su	143.88	123.15	84.62	72.65	94.05
Pazarlama	178.69	198.14	222.50	209.98	203.83
Döner sermaye faizi	21.08	20.56	24.25	17.92	19.44
DM	864.35	842.90	994.10	734.56	797.01
Genel idari giderleri	25.93	25.29	29.82	22.04	23.91
Arazi kira karşılığı	322.10	305.48	352.48	359.81	343.88
Daimi-aile işçiliği	961.45	748.04	539.02	353.11	537.22
Tesis amortismanı	125.65	125.65	125.65	125.65	125.65
Tesis maliyetlerinin faiz karşılığı	109.94	109.94	109.94	109.94	109.94
SM	1309.49	1078.80	921.32	741.03	908.52
UM	2173.84	1921.70	1915.42	1475.59	1705.53
	%				
Geçici işçilik	11.30	15.65	23.94	19.77	17.59
Makine kira karşılığı	6.20	5.50	7.05	4.90	5.50
Gübre	3.01	2.09	1.70	2.56	2.48
İlaç	3.45	2.84	1.91	2.19	2.55
Su	6.62	6.41	4.42	4.92	5.51
Pazarlama	8.22	10.31	11.62	14.23	11.95
Döner sermaye faizi	0.97	1.07	1.27	1.21	1.14
DM	39.76	43.86	51.90	49.78	46.73
Genel idari giderleri	1.19	1.32	1.56	1.49	1.40
Arazi kira karşılığı	14.82	15.90	18.40	24.38	20.16
Daimi-aile işçiliği	44.23	38.93	28.14	23.93	31.50
Tesis amortismanı	5.78	6.54	6.56	8.52	7.37
Tesis maliyetlerinin faiz karşılığı	5.06	5.72	5.74	7.45	6.45
SM	60.24	56.14	48.10	50.22	53.27
UM	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Altın (2006), Tokat ilindeki çalışmasında vişne üretim maliyetinin dekara 585.10 TL olduğunu hesaplamıştır.

5.6.3. Vişne üretiminde kârlılık

Gayrisafi üretim değeri; ele alınan işletmelerin bir üretim dönemi içerisinde yapmış oldukları tarımsal faaliyetler sonucu elde ettikleri bitkisel ve hayvansal ürünlerin değeri ile aynı üretim döneminde meydana gelen prodüktif demirbaş kıymet artışlarını oluşturmaktadır (Erkuş, 1979).

Vişne yetiştiriciliğinde işletme ortalamasında vişne üretimi 19565.22 kg, dekara verim 2017.94 kg'dır. Dekara vişne verimi işletme gruplarında 1863.44 kg ile 2264.96 kg arasında değişmektedir. En yüksek vişne verimi III. grup, en düşük verim ise I. grup işletmelerdedir (Çizelge 5.66).

İşletmeler ortalamasında vişne GSÜD 29214.13 TL, dekara vişne GSÜD ise 3013.12 TL'dir. Vişne GSÜD işletme gruplarında 2820.55 TL ile 3347.01 TL arasında değişim göstermekte, en yüksek vişne GSÜD III. grup, en düşük vişne GSÜD II. grup işletmelerde olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.66).

Brüt kâr, gayrisafi üretim değerinden, değişen maliyetlerin toplamının çıkarılmasıyla elde edilmektedir. Brüt kâr, doğrusallığı bozan kıymetlerden arınmış bir değerdir. Brüt kâr işletme planlamasında karar kriteri olarak büyük önem taşımaktadır (Erkuş ve Demirci, 1985).

İşletmeler ortalamasında vişne üretiminden elde edilen brüt kâr ise 21486.60 TL'dir. Bu değer dekara 2216.11 TL olarak hesaplanmıştır. Birim alana brüt kâr işletme gruplarında 1977.65 TL ile 2352.91 TL arasında değişmektedir. Birim alana en yüksek vişne brüt kâr değeri III. grup işletmeler elde etmiştir. En düşük vişne brüt kâr değerinin ise II. grup işletmelerde olduğu hesap edilmiştir (Çizelge 5.66).

İşletme ortalamasında vişne üretiminden elde edilen mutlak kâr 12677.86 TL olduğu hesaplanmıştır. Dekara mutlak kâr ise 1307.58 TL'dir. Birim alana mutlak kâr işletme gruplarında 892.02 TL ile 1526.08 TL arasında değişmektedir. Vişne üretiminden birim alana en yüksek mutlak kâr değeri IV.

grup işletmelerde gerçekleşmiştir. En düşük değerini ise I. grup işletmelerde almaktadır (Çizelge 5.66). İşletmelerde vişne dikili alan artıkça birim alana mutlak kâr değeri de artmaktadır.

Akçay vd. (1999) ve Altın (2006) farklı zamanlarda Tokat ilinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında mutlak kârları pozitif bulmuşlardır.

Bölgede görüşülen işletmelerin bir kilogram vişne üretim maliyeti 0.85 TL ve bir kilogram vişne satış fiyatı ise 1.49 TL olarak hesaplanmıştır. Vişne üretiminde bir kilogram vişne maliyeti en yüksek değerini I. grup işletmelerde ve bir kilogram vişne satış fiyatı değerinin de en yüksek I. grup işletmelerde gerçekleştiği saptanmıştır. En düşük bir kilogram vişne maliyeti ise IV. grup işletmelerdedir. Bir kilogram vişne satış fiyatı değerinin de en düşük 1.44 TL ile II. grup işletmelerde olduğu hesaplanmıştır. (Çizelge 5.66). İşletmelerde vişne dikili alan artıkça bir kg vişne üretim maliyeti düşmektedir.

Altın (2006), Tokat ilinde yaptığı çalışmada da vişne işletmelerinde bir kg vişnenin maliyetini 0.396 TL, satış fiyatını 0.645 TL olarak belirlemiştir.

Nisbi kâr ise işletmeler ortalamasında 1.77 değeri olduğu saptanmıştır. Bu değer vişne üreticilerinin her 100 TL üretim maliyetlerine karşılık 177 TL GSÜD elde ettiklerini, dolayısıyla 100 TL üretim maliyetlerine karşılık 77 TL kâr elde ettiklerini ifade etmektedir. Genel anlamda işletme gruplarının tamamında kârlılık söz konusudur. İşletme gruplarında nisbi kâr göstergesi 1.41 ile 2.03 değerleri arasında değişim göstermekte, en yüksek nisbi kâr IV. grup, en düşük nisbi kâr I. grup işletmelerde olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.66). İşletmelerde vişne dikili alan artıkça nisbi kâr değerleri de artmaktadır.

Yapılan çalışmada nispi kâr 1.77 olarak hesaplanırken, Akçay vd. (1999) ve Altın (2006) tarafından farklı zamanlarda Tokat ilinde gerçekleştirdikleri çalışmalarının bulgularında; Akçay vd. (1999) nispi kârı 2.55, Altın (2006) ise 1.63 olarak hesaplamıştır.

Dolayısıyla gerek araştırma sahası gerekse daha önce Tokat ilinde yapılan çalışmalar vişne üretiminin kârlı bir üretim dalı olduğunu ifade etmektedir.

Çizelge 5.66. Vişne yetiştiriciliğinde kârlılık göstergeleri

Karlılık göstergeleri	İşletme genişlik grupları				Ortalama
	I	II	III	IV	
Üretim miktarı (kg)	6507.69	14793.10	26500.00	46558.82	19565.22
Verim (kg)	1863.44	1958.90	2264.96	2042.58	2017.94
Vişne GSÜD (TL/işletme)	10706.92	21300.00	39160.00	68420.59	29214.13
Dekara vişnenin GSÜD (TL)	3065.86	2820.55	3347.01	3001.68	3013.12
Brüt kâr (TL/işletme)	7688.33	14934.64	27529.02	51676.91	21486.60
Mutlak kâr (TL/işletme)	3115.19	6787.82	16749.59	34785.72	12677.86
Dekara brüt kâr (TL)	2201.50	1977.65	2352.91	2267.12	2216.11
Dekara mutlak kâr (TL)	892.02	898.84	1431.59	1526.08	1307.58
Nisbi kâr	1.41	1.47	1.75	2.03	1.77
Vişne kilogram maliyeti (TL)	1.17	0.98	0.85	0.72	0.85
Vişne kilogram satış fiyatı (TL)	1.65	1.44	1.48	1.47	1.49

5.7. İşletme Dışı Tarımsal Gelir ve Tarım Dışı Gelir Durumu

Araştırma sahasındaki vişne üreticilerinin kendi işletmeleri dışında başka işletmelerden tarımsal bir gelir elde edip etmedikleri araştırılmıştır. Bölgedeki I. grup işletmelerin %1.54'ü, II. grup işletmelerin %3.45'i ve IV. grup işletmelerin ise %8.82'si işletme dışı tarımsal gelir elde etmektedirler. III. grup işletmeler kendi işletmeleri dışında herhangi bir tarımsal işletmeden kazanç sağlamamaktadır. Ele alınan bölgedeki I. grup işletmelerin % 7.69'u, II. grup işletmelerin %17.24'ü, III. grup işletmelerin %30.00'u ve IV. grup işletmelerin ise %17.65'i tarım dışında farklı işlerden gelir sağlamaktadır (Çizelge 5.67).

Tekdemir (2011)'de Konya ili Ereğli ilçesinde beyaz kiraz üreticilerinin %20.7'si tarım dışı gelire sahip olduğunu ifade etmiştir.

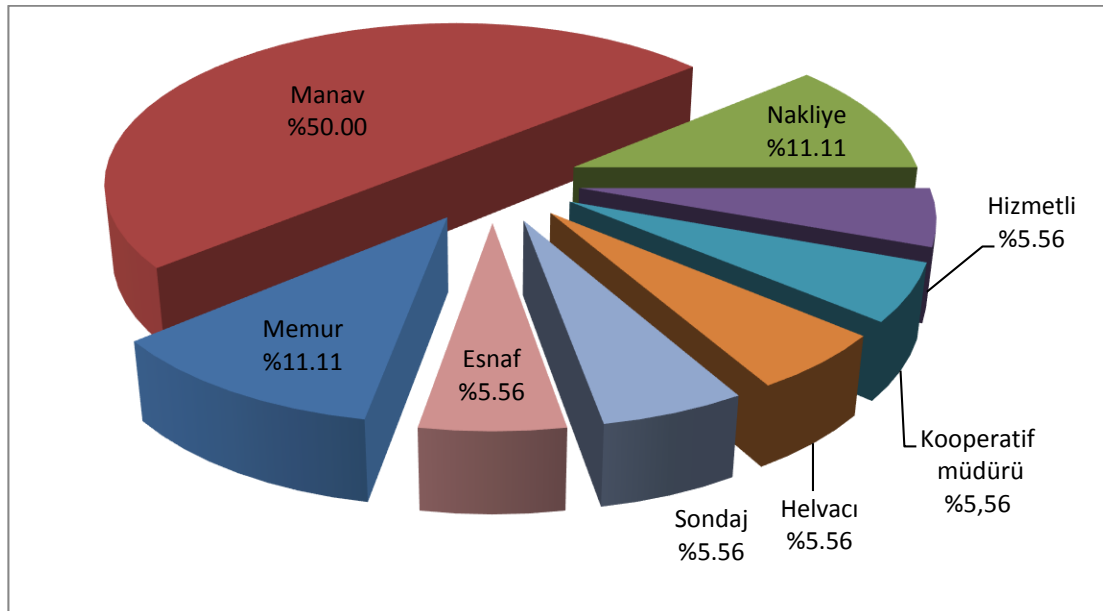
Altın (2006), Tokat'ta yapmış olduğu çalışmada toplam aile gelirinin %65.67'sini tarım dışı gelir, %34.33'ünü tarımsal gelirin oluşturduğu belirtmiştir. Bu durumu ise şöyle açıklamıştır, tarım işletmelerinin tarımsal faaliyetlere yeterli önemi vermediklerini ve tarımsal ürün fiyatlarının düşük oranlarda olması, tarımsal girdi fiyatlarının ise devamlı artış göstermesinden

kaynaklandığı belirtmektedir. Üreticiler ürettikleri ürünlerden yeterli kazanç sağlayamadıkları için tarım dışı işlere yönelmişlerdir.

Çizelge 5.67. İşletme dışı tarımsal gelir ve tarım dışı gelir durumu

İşletme genişlik grupları	İşletme dışı tarımsal gelir durumu		Tarım dışı gelir durumu	
	Var	Yok	Var	Yok
	Oran (%)		Oran (%)	
I	1.54	98.46	7.69	92.31
II	3.45	96.55	17.24	82.76
III	0.00	100.00	30.00	70.00
IV	8.82	91.18	17.65	82.35
Toplam	3.62	96.38	13.77	86.23

Çalışmanın yapıldığı bölgedeki 19 adet tarım dışı geliri olan işletmecinin hangi meslek grubundan bu geliri sağladığı da araştırılmıştır. Tarım dışı geliri olan 19 üreticinin %50.00'si bu gelirini pazarcılıktan sağlarken, %11.11'i nakliyecilik yaparak, %11.11'i memur olarak sağlamaktadır. Tarım dışı geliri olan vişne üreticilerinin %27.78'i ise diğer meslek gruplarında çalışarak tarım dışı gelir elde etmektedir (Şekil 5.4).

Şekil 5.4. Tarım dışı iş yapan işletmecilerin meslek grupları

5.8. İşletmelerde İşgücü Kullanımı

Yapılan çalışmada vişne yetiştiriciliğinde dekara işgücü kullanımı araştırıldığında toprak işleme ve çapalamada dekara işgücü kullanım oranı %1.24, sulamada %2.78, gübrelemede %2.12, budama ve bakımda %12.39, ilaçlamada %5.00, hasatta %71.12 ve pazarlamada ise %5.35 olarak tespit edilmiştir. Bölgede vişne yetiştiriciliğinde işgücü kullanımı yoğun olarak hasat esnasında gerçekleşmektedir (Çizelge 5.68).

Çalışma sahasındaki üreticilerin vişne yetiştiriciliğinde dekara aile işgücü kullanım yapısı incelenmiştir. Elde edilen verilere göre I. grup işletmelerin %73.45'i, II. grup işletmelerin %65.64'ü, III. grup işletmelerin %48.19'u ve IV. grup işletmelerin ise %48.01'i aile işgücünü kullanmaktadır. Dekara yabancı işgücü kullanım oranına bakıldığında ise I. grup işletmelerde oran %26.55, II. grup işletmelerde %34.36, III. grup işletmelerde %51.81 ve IV. grup işletmelerde ise %51.99 olarak tespit edilmiştir. İşletme grupları içinde en fazla yabancı işgücü kullanım oranı %51.99 ile IV. grup işletmelerdir. IV. grup işletmeleri %51.8 ile III. grup işletmeler takip etmektedir (Çizelge 5.69).

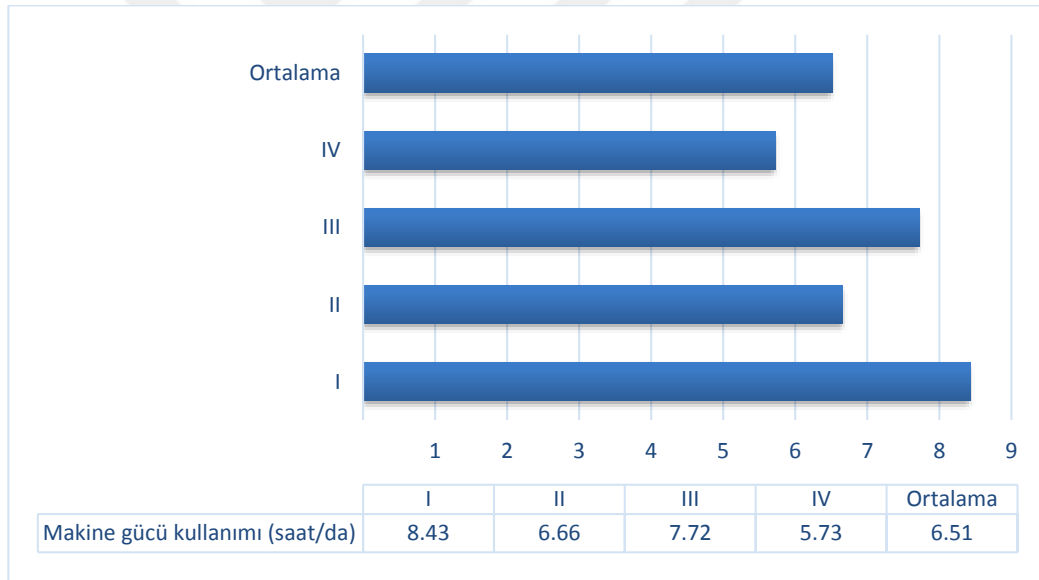
Çizelge 5.68. Vişne yetiştiriciliğinde dekara işgücü kullanımı

İşlem	İşletme genişlik grupları				Toplam/Ortalama
	I	II	III	IV	
	Miktar (saat eig)				
Toprak işleme- çalama	2.27	1.24	0.80	0.94	1.20
Sulama	7.97	1.83	1.31	1.58	2.68
Gübreleme	6.67	1.58	1.58	0.90	2.05
Budama-bakım	21.47	15.45	8.81	8.66	11.96
İlaçlama	7.83	7.47	7.10	2.85	4.82
Hasat	81.45	79.17	78.52	60.43	68.65
Pazarlama	7.42	7.96	8.06	3.28	5.17
Toplam	135.08	114.70	106.18	78.64	96.53
	Oran (%)				
Toprak işleme- çalama	1.68	1.08	0.75	1.19	1.24
Sulama	5.90	1.60	1.23	2.02	2.78
Gübreleme	4.94	1.38	1.49	1.14	2.12
Budama-bakım	15.90	13.47	8.30	11.01	12.39
İlaçlama	5.79	6.51	6.69	3.63	5.00
Hasat	60.30	69.02	73.95	76.84	71.12
Pazarlama	5.50	6.94	7.59	4.17	5.35
Toplam	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Çizelge 5.69. Vişne yetiştiriciliğinde dekara işgücü kullanımının yapısı

İşletme grupları	Aile		Yabancı		Toplam	
	Miktar (saat eig)	Oran (%)	Miktar (saat eig)	Oran (%)	Miktar (saat eig)	Oran (%)
I	99.22	73.45	35.86	26.55	135.08	100.00
II	75.29	65.64	39.41	34.36	114.70	100.00
III	51.16	48.19	55.01	51.81	106.18	100.00
IV	37.76	48.01	40.89	51.99	78.64	100.00
Toplam/ortalama	55.50	57.50	41.03	42.50	96.53	100.00

Vişne yetiştiriciliğinde dekara makine gücü kullanımı Şekil 5.5’de verilmiştir. Yapılan çalışmada bölgedeki vişne yetiştiriciliği yapan işletme gruplarının makine gücü kullanımı incelendiğinde I. grup işletmelerde makine gücü kullanımı 8.43 saat/da, II. grup işletmelerde 6.66 saat/da, III. grup işletmelerde 7.72 saat/da ve IV. grup işletmelerde ise 5.73 saat/da olarak tespit edilmiştir (Şekil 5.5).

Şekil 5.5. Vişne yetiştiriciliğinde dekara makine gücü kullanımı

5.9. İşletmelerde Örgütlülük Durumu

Tarımsal üretim yapan kuruluşlar için örgütlenmenin amacı, tarım kesiminde verimliliği yükselterek, üretimden tüketim aşamasına kadar tarımsal ürünlerin daha etkin değerlendirilmesini sağlamaktır. Bu doğrultuda üreticinin gelirini ve pazardaki konumunu yükseltmeyi amaçlar (İnan vd., 2000).

Ele alınan bölgedeki vişne üreticilerinin tarımsal bir kuruluşa üye olma durumları araştırıldığında; yetiştiricilerin %92.75'inin tarımsal örgütlere üye olduğu belirlenmiştir.

Vişne üreticilerinin genel anlamda herhangi bir tarımsal örgüte üyeliği bulunmaktadır.

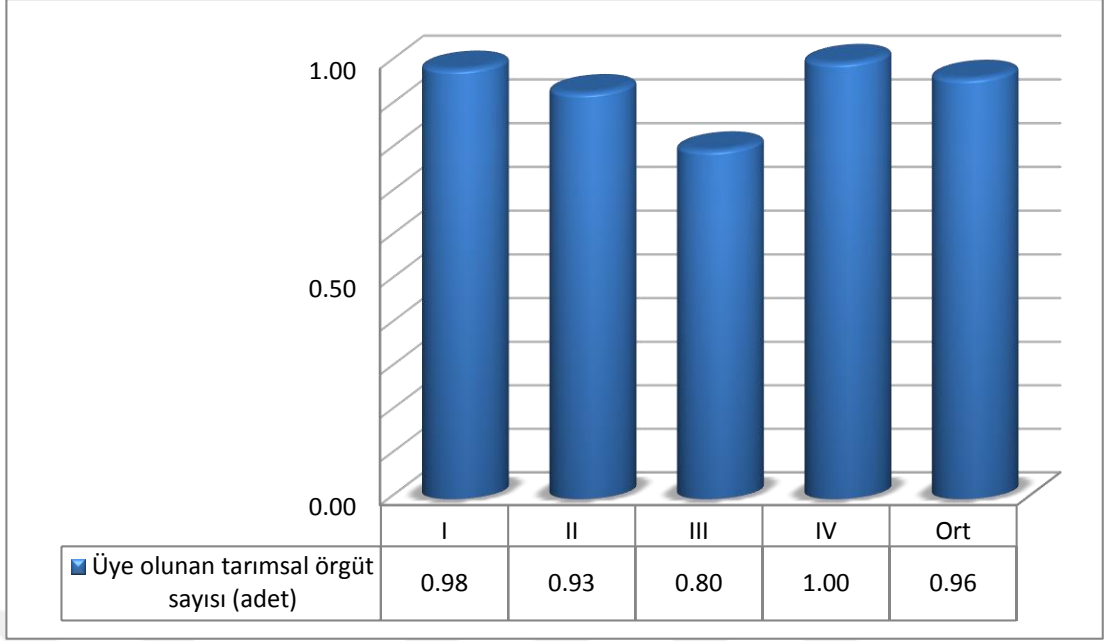
I. grup vişne üreticilerinin %4.62'sinin, II. grup işletmelerin %6.90'ının, III. grup işletmelerin %20.00'sinin ve IV. grup işletmelerin %8.82'sinin herhangi bir tarımsal örgüte üyeliği yoktur (Çizelge 5.70).

Tekdemir (2011)'de Konya ili Ereğli ilçesinde beyaz kiraz herhangi bir kooperatife üye olan üretici oranını %50.7 olduğunu tespit etmiştir.

Çizelge 5.70. Vişne üreticilerinin tarımsal bir kuruluşa üye olma durumu

İşletme genişlik grupları	Tarımsal örgüte üyelik	
	Üye	Üye Değil
	Oran (%)	
I	95.38	4.62
II	93.10	6.90
III	80.00	20.00
IV	91.18	8.82
Ortalama	92.75	7.25

Yetiştiricilerin üye oldukları tarımsal örgüt sayısı da incelenmiştir. Buna göre örgüte üyelik sayısı I. grup işletmelerde 0.98, II. grup işletmelerde 0.93, III. grup işletmelerde 1.00 ve IV. grup işletmelerde 0.96 adettir (Şekil 5.6).

Şekil 5.6. İşletmelerin üye oldukları tarımsal örgüt sayısı

5.10. İşletmecilerin Vişne Yetiştiriciliğinde Aldığı Destek

Türkiye’de tarıma yönelik çeşitli desteklemeler söz konusudur. Vişne özelinde önemli bir destek bulunmamaktadır.

Bölgedeki vişne yetiştiricilerinin devletin uygulamada sunduğu desteklerden yararlanma durumları incelenmiştir. Vişne yetiştiriciliği yapan işletmecilerin %60.14’ü gübre desteği, %64.49’u mazot desteği ve %0.72’si ise hayvancılık desteğinden faydalanmıştır. Üreticilerin devletten sulama, yem, fidan ve vişne özelinde herhangi bir destekten faydalanmamaktadır (Çizelge 5.71).

Üreticiler verilen desteğin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir.

Çizelge 5.71. İşletmelerin devletten destek alma durumları

	Destek alan	Destek almayan	Toplam
	N		
Gübre desteği	83	55	138
Mazot desteği	89	49	138
Sulama desteği	0	138	138
Hayvancılık desteği	1	137	138
Yem bitkileri desteği	0	138	138
Fidan desteği	0	138	138
Vişne desteği	0	138	138
	%		
Gübre desteği	60.14	39.86	100.00
Mazot desteği	64.49	35.51	100.00
Sulama desteği	0.00	100.00	100.00
Hayvancılık desteği	0.72	99.28	100.00
Yem bitkileri desteği	0.00	100.00	100.00
Fidan desteği	0.00	100.00	100.00
Vişne desteği	0.00	100.00	100.00

İşletmecilerin yararlandıkları destek miktarları da araştırılmıştır. Bölgedeki görüşülen işletmeler ortalamasında 83.29 TL gübre, 96.42 TL mazot ve 4.35 TL hayvancılık desteğinden faydalanmışlardır. IV. grup işletmelerin almış olduğu mazot ve gübre desteği diğer işletme gruplarına göre daha fazladır. İşletme grupları büyüdükçe alınana destek miktarının arttığı görülmektedir (Çizelge 5.72).

Çizelge 5.72. İşletmecilerin devletten aldığı destek miktarı

İşletme genişlik grupları	TL		
	Gübre	Mazot	Hayvancılık
I	29.54	41.51	0.00
II	87.48	87.48	20.69
III	102.80	132.60	0.00
IV	176.76	198.38	0.00
Ortalama	83.29	96.42	4.35

5.11. İşletmelerde Kullanılan Girdilerin Seçimi

İnceleme yapılan bölgedeki vişne yetiştiricilerinin kullandıkları girdileri nasıl seçtikleri araştırılmıştır. 5'li likert ölçeğinde alınan cevaplara göre, üreticilerin ortalamada 4.80 değeri ile kendi bilgi ve tecrübelerini girdi alırken en önemli görmektedir. 3.80 değeri ile komşu ve akrabalarının fikirlerini önemli bulmaktadırlar. 3.60, 3.40 ve 3.30 değerleri ile bayilerin ve Tarım İl/İlçe

Müdürlüğündeki teknik elemanlarının ve ürünlerini sattıkları tüccarlardan aldıkları bilgilerin/görüşlerin girdi kullanımında seçimlerini önemli olarak etkilemektedir (Çizelge 5.73).

Yazılı kaynaklar 2.40 puanı ile en az girdi kullanımında seçimlerini etkileyen faktördür (Çizelge 5.73). Üreticiler genel olarak kendi bilgi ve tecrübelerine dayanarak girdi seçimini yapmaktadır.

Çizelge 5.73. İşletmelerde kullanılan girdilerin seçimi

	I	II	III	IV	Ortalama
Üretici olarak kendi bilgi ve tecrübesine göre	4.90	4.80	4.90	4.70	4.80
Komşu ve akrabalar	3.90	3.90	3.80	3.70	3.80
Bayiler	3.60	3.30	4.50	3.50	3.60
Tarım İl/İlçe Müdürlüğündeki teknik elemanları	3.50	3.00	3.70	3.40	3.40
Alıcı (tüccar)	3.40	2.90	2.90	3.50	3.30
Yazılı kaynaklar (kitap, dergi, gazete, broşür vb.)	2.30	2.40	3.30	2.50	2.40

Ölçek	Kesinlikle hayır	Hayır	Kısmen	Evet	Kesinlikle evet
	1	2	3	4	5

5.12. İşletmecilerin Vişne Yetiştiriciliğinde Karşılaştıkları Sorunlar

Üreticilerin vişne yetiştiriciliği konusunda karşılaştıkları sorunlar incelenmiştir. Bu sorunların şiddeti de 5’li likert ölçeği ile alınmıştır.

İnceleme yapılan bölgedeki vişne yetiştiricilerinin ortalamada en şiddetli hissettikleri sorunlar; ürün fiyatlarının düşük olması (4.90), girdi fiyatlarının yüksekliği (4.80), girdi satıcılarının denetimi (4.70), üreticiler arası işbirliği ve örgütlenme eksikliği (4.60), yeterli pazar ve alıcı bulunamamasıdır (4.40). Diğer önemli görünen sorunlar ise uygun kredi bulma (3.50) ve hastalık ve zararlılarla mücadele. Konusundadır (3.40). Kaliteli fidan, gübre ve ilaç temini konusu ise orta şiddette sorun (2.90) olarak bildirilmiştir. Yetiştiricilik (1.70) gübre-gübreleme (1.80), su temin etme-sulama (1.70), makine kullanımı (1.40),

ekipman temini (1.80), konularında sorunların şiddetinin daha az olduğu tespit edilmiştir. Yetiştiriciler için en önemli sorun ürün fiyatının düşük olmasıdır (Çizelge 5.74).

Altın (2006), yapmış olduğu çalışmada üreticilerin %28.13'ü üretimde kullanılan girdilerin pahalı olması, %13.55'i hastalık ve zararlılar, %10.42'si finansman yetersizliği, %11.46'sı teknik bilgi eksikliği ve %36.46'sı pazarlamada sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Üreticilerin %40.84'ü su kaynağının yetersiz olduğunu, %19.71'i su ücretlerinin pahalı olduğunu, %29.57'si sıra beklemekten kaynaklanan sorunları olduğunu ifade etmiştir, %9.85'i ise herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmiştir. Üreticilerin %67.18'inin budamaya ilişkin herhangi bir sorunu bulunmazken, %26.56'sının teknik bilgi eksikliğinden, %6.25'i ise kalifiye eleman eksikliğinden kaynaklanan sorunlara sahip olduklarını bildirmiştir.

Çizelge 5.74. İşletmecilerin vişne yetiştiriciliğinde karşılaştıkları sorunlar

Konu ve sorun alanları	I	II	III	IV	Ortalama
Ürün fiyatlarının düşük olması	4.90	5.00	5.00	4.90	4.90
Girdi fiyatlarının yüksekliği	4.70	4.90	5.00	4.90	4.80
Girdi satıcılarının denetimi	4.80	5.00	4.40	4.50	4.70
Üreticiler arası işbirliği ve örgütlenme eksikliği	4.50	4.70	4.20	4.90	4.60
Yeterli pazar ve alıcı bulunamaması	4.40	4.60	4.20	4.20	4.40
Uygun kredi temini	3.70	3.20	3.60	3.20	3.50
Hastalık ve zararlılarla mücadele	3.20	3.30	2.60	4.20	3.40
Kaliteli fidan, gübre, ilaç temini	3.30	1.90	2.20	3.20	2.90
Gübre ve gübreleme	2.10	1.40	1.40	1.80	1.80
Ekipmanlarının temini	2.00	1.30	1.80	2.10	1.80
Yetiştiricilik konusunda	1.60	1.50	1.40	2.10	1.70
Su temini ve sulama konusunda	1.60	1.70	1.80	1.70	1.70
Makine kullanımı konusunda	1.40	1.40	1.80	1.40	1.40

Ölçek	Hiç Sorun Yok	Az Önemli	Kararsız	Önemli	Çok Sorun Var
	1	2	3	4	5

5.13. Vişne Yetiştiriciliğinin SWOT Analizi

İnceleme yapılan bir kuruluştaki uygulanan tekniğin, sürecin veya durumun güçlü ve zayıf yönlerini belirlemekte ve dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri saptamakta kullanılan tekniğe SWOT analizi denilmektedir (Gürlek, 2002).

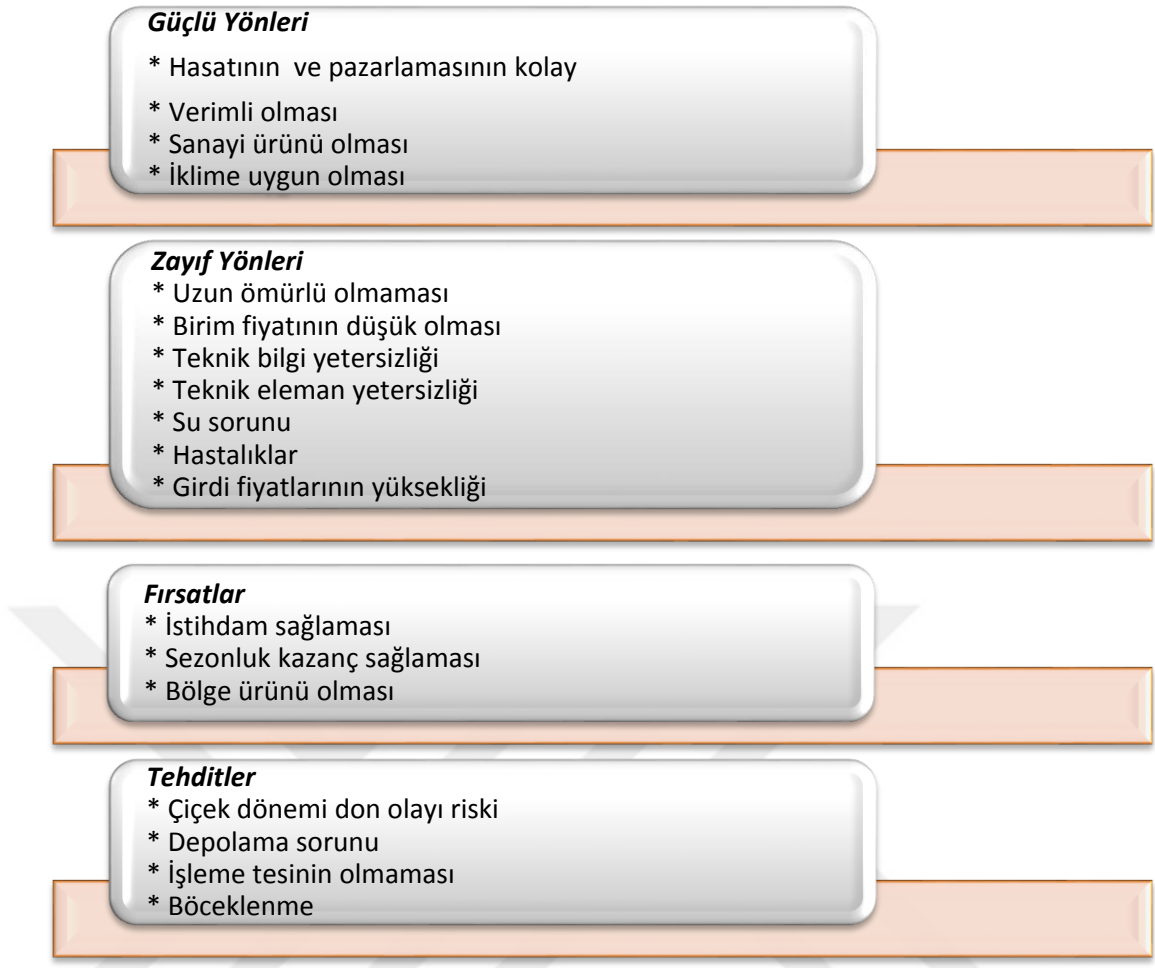
Yapılan çalışmada vişne üretiminde SWOT analizi bölgedeki üretici, komisyoncu, işleyici ve tüccardan elde edilen bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur. Vişne üretiminin güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri ortaya konulmuştur.

Araştırma sahasının vişne yetiştirme iklimine uygun olması, ürünün hasadının ve pazarlamasının kolay olması, sanayi ürünü olarak talep görmesi ve ürünün veriminin yüksek olması, sektörün güçlü yönlerini göstermektedir.

Çalışmanın yapıldığı bölgede vişne üretiminin zayıf olduğu durumlar irdelendiğinde; ağaçların uzun ömürlü olmaması, vişne satış fiyatının düşük olması, yetiştiricilikte teknik bilgilerin yetersizliği, teknik eleman bulunamaması, bazı bölgelerde su sorununun yaşanması, hastalık ve zararlıların yaygın olması, girdi fiyatlarının yüksekliği zayıf yönleri olarak ortaya çıkmıştır.

Vişne üretimindeki fırsatlar araştırıldığında, vişne üretiminin istihdam sağlaması, sezonluk kazanç elde edilmesi, bölgeye uyum sağladığı, bölge ürünü olması sonuçları elde edilmiştir.

Çiçeklenme döneminde don olayının meydana gelmesi, ürünün hasat zamanının gecikmesi ve uygun önlemlerin alınmaması durumunda böceklenme olaylarının yaşanması, üreticilerin depolama imkânlarının olmaması, yeteri kadar işleme tesisinin bulunmaması tehditleri olarak ortaya çıkmıştır (Şekil 5.7).

Şekil 5.7. Vişne yetiştiriciliğinin SWOT analizi

5.14. Vişne Yetiştiriciliğinde Aracılardan Elde Edilen Bulgular

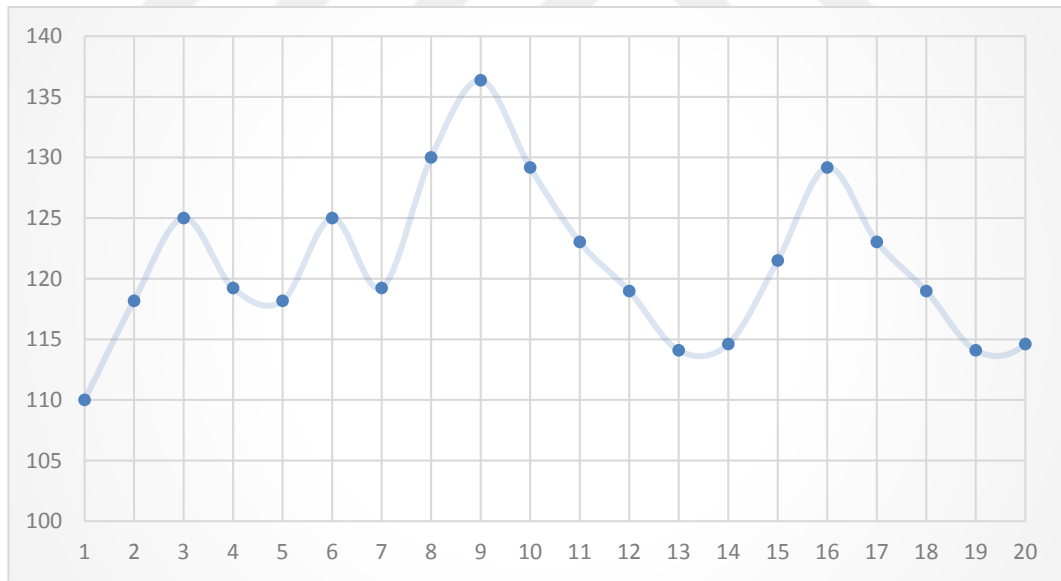
Şapaloğlu (2015)'na göre; tüketicilerin almış olduğu herhangi bir ürüne ödeyecekleri fiyat ile üreticilerin ürettikleri hammadde için elde ettikleri fiyat arasındaki farka pazarlama marjı denilmektedir.

Pazarlama marjlarının hesaplanmasında farklı yöntemler bulunmaktadır. Amir ve Knipscheer (1989) en yaygın pazarlama marjı yöntemini toptan marjlar ve perakende marjların hesaplanması olarak ifade etmiştir. Toptancı ve üretici arasında oluşan fiyat farkından meydana gelen marjı toptan marj olarak ifade etmişlerdir. Perakendecinin toptancıya ödediği fiyat toptan fiyatları oluşturduğunu söylemişlerdir. Perakendeci ve toptancı arasında oluşan fiyat farkını ise perakende marjları olarak tanımlarlar. Tüketicinin perakendeciye

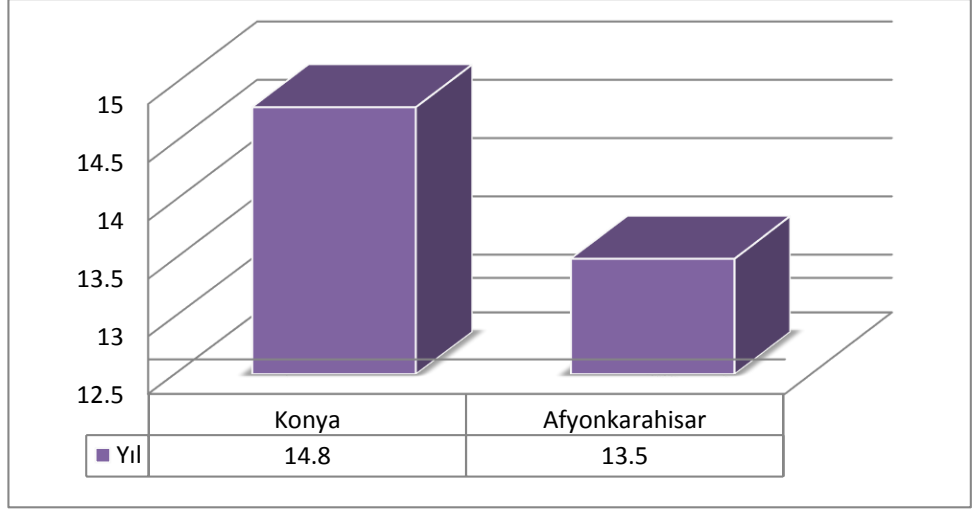
ödediği fiyat perakende fiyatları oluşturduğunu söylemişlerdir (Amir ve Knipscheer, 1989)

Bölgedeki araçlarda vişne pazarlama marjı %21.1'dir (Şekil 5.8). Fidan (2001) Ankara ilinde pazarlama kanalı içinde üreticinin kâr marjının %31, üretici toplayıcının pazar marjını %7, toplayıcının pazar marjı %9, hal komisyoncusunun pazar marjını %8 ve perakendecinin pazar marjını %20 olduğunu hesaplamıştır. Buna göre Yazar, sanayicinin ödediği değerin %85'inin, tüketicinin ödediğinin %35.44'ünün üreticinin eline geçtiğini tespit etmiştir.

Araştırma sahasındaki üreticilerden ürün alan araçların vişne alım-satım faaliyetinde bulundukları süreler de araştırılmıştır. Afyonkarahisar bölgesinde faaliyet gösteren araçların vişne alım-satım faaliyetinde 13.5 yıldır, Konya bölgesinde faaliyet gösteren araçların ise 14.8 yıldır bu işi yaptığı belirlenmiştir (Şekil 5.9).

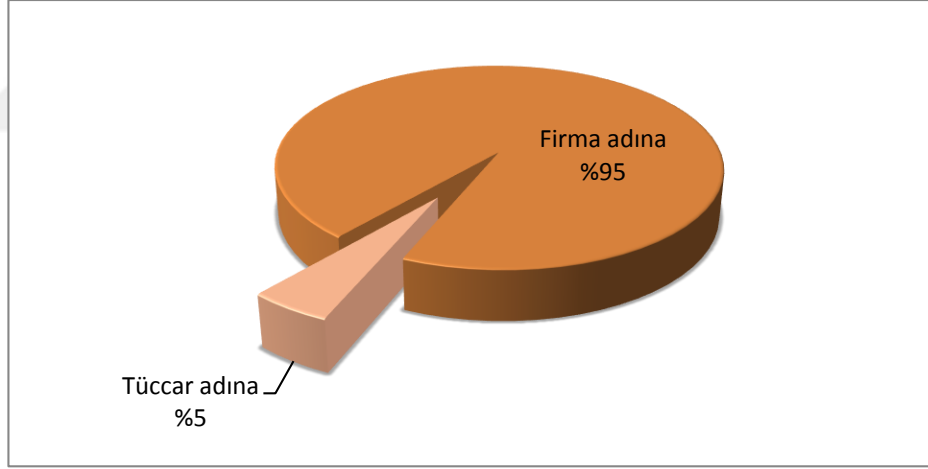

Şekil 5.8. Araçlarda vişne pazarlama marjı

Şekil 5.9. Vişne aracılık işletmelerinin ortalama faaliyet yılları

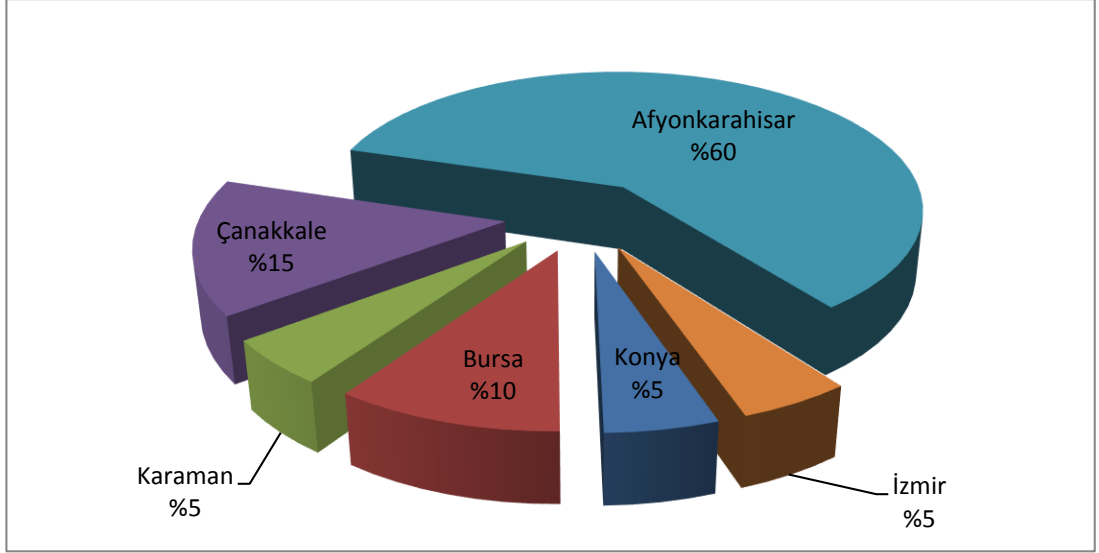
Çalışmanın yapıldığı bölgedeki aracılara vişne alım işini kimin adına yapıldığı irdelendiğinde; aracılardan %95'inin firma adına yaptığı, %5'inin ise fabrika adına bu işi yaptığı tespit edilmiştir (Şekil 5.10).

Şekil 5.10. Vişne aracılarının bağlılık durumları

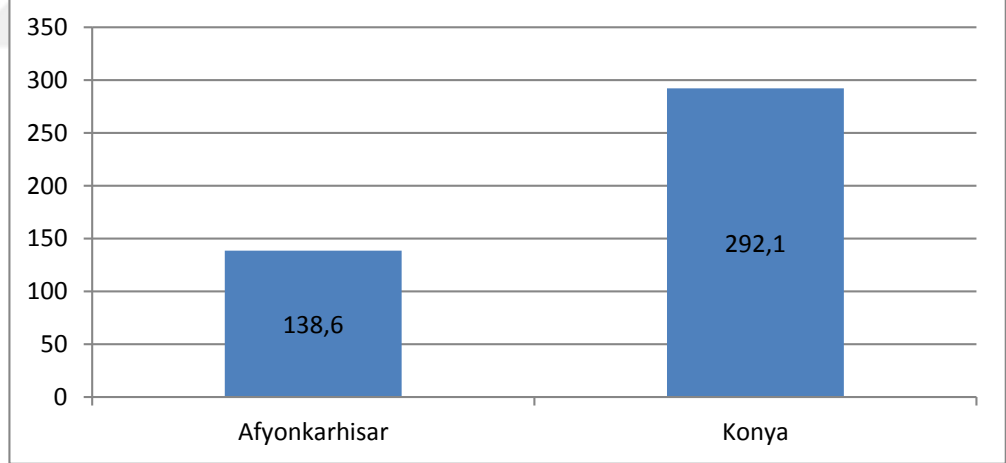
Şekil 5.11'de aracılardan bağlı oldukları tüccar ve firmaların illere oranı verilmiştir.

Bölgedeki aracılardan en çok %60 oranla Afyonkarahisar ilindeki firma ve fabrikalara ürünlerini vermektedir (Şekil 5.11).

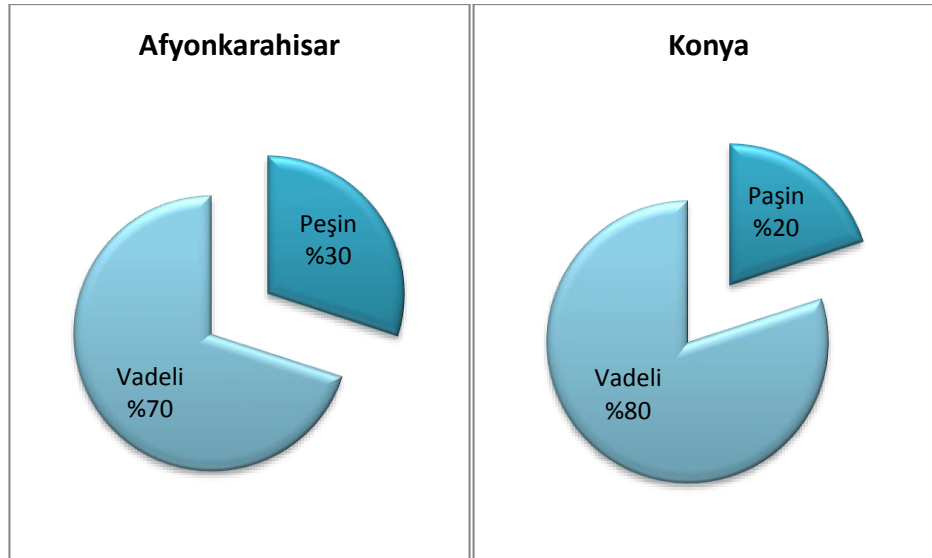
Şekil 5.11. Aracıların bağlı oldukları tüccar ve firmaların illere oranı

Yapılan araştırma sonucunda Afyonkarahisar bölgesinde faaliyet gösteren araçlar 2016 sezonda ortalama olarak 138.6 ton vişne satın aldığı belirlenmiştir. Konya bölgesinde faaliyet gösteren araçlar ise ortalama 292.1 ton ürün aldığı tespit edilmiştir (Şekil 5.12).

Şekil 5.12. Aracıların satın aldıkları ortalama vişne miktarı

İnceleme yapılan bölgedeki araçların satın aldıkları vişnenin bedelinin ödenme şekli de araştırılmıştır. Afyonkarahisar bölgesindeki araçlar aldıkları ürünün bedelini üreticilere %70'i vadeli ödemekte, %30'u peşin ödemektedir. Konya bölgesinde faaliyet gösteren araçların ise üreticilere vişne bedelini %80'i vadeli, %20'si peşin şeklinde ödediği saptanmıştır (Şekil 5.13).

Şekil 5.13. Aracılarda vîşne bedelini ödeme şekilleri

Ele alınan bölgelerdeki araçlara ürünlerin depoya girerken veya çıkarken ürün kayıpları durumu sorulmuştur. Afyonkarahisar bölgesindeki araçların %40.00'ı kayıp olmadığını belirtirken, %20.00'si %1 kayıp meydana geldiğini, %30.00'u %2 kayıp oluştuğunu ve %10.00'u %3 kayıp olduğu ifade etmişlerdir.

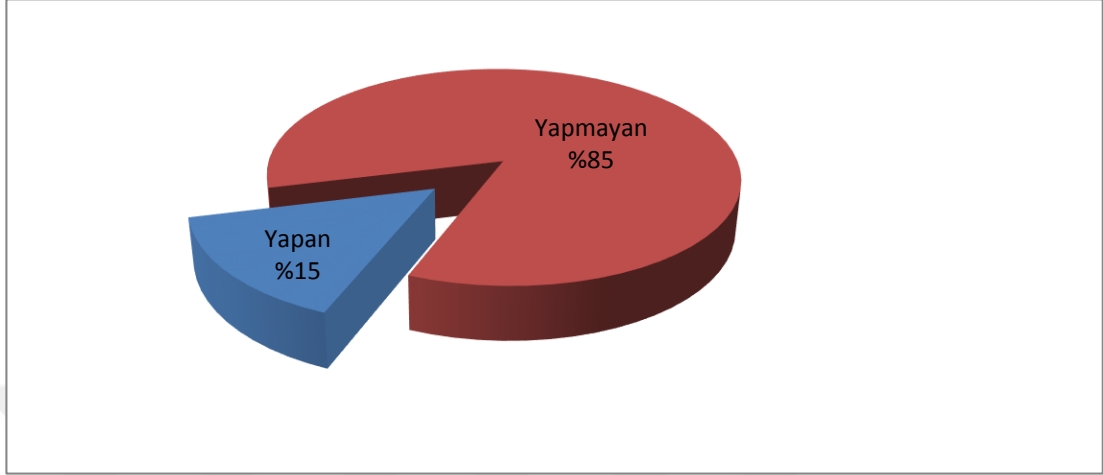
Konya bölgesindeki araçların ise %40.00'ı yine kayıp olmadığını belirtmişlerdir. %10.00'u %1 kayıp meydana geldiğini, %30.00'u %2 kayıp olduğunu ve yine %10.00'u %3 oranında bir kayıp yaşandığını bildirmiştir (Çizelge 5.75).

Bölgedeki araçların depolama yapmadığı, işleme tesisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 5.75. Aracılarda ürün kaybı

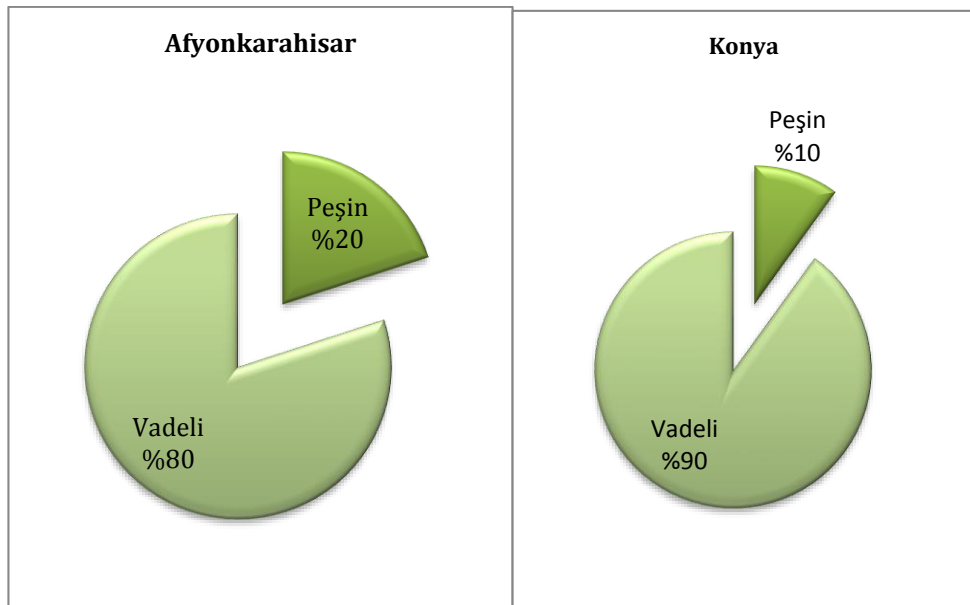
	Afyonkarahisar	Konya	Toplam
	N		
Kayıp Yok	4	4	8
%1 Kayıp	2	1	3
%2 Kayıp	3	4	7
%3 Kayıp	1	1	2
Toplam	10	10	20
	%		
Kayıp Yok	40.00	40.00	40.00
%1 Kayıp	20.00	10.00	15.00
%2 Kayıp	30.00	40.00	35.00
%3 Kayıp	10.00	10.00	10.00
Toplam	100.00	100.00	100.00

Aracıların pazar araştırması yapma durumları Şekil 5.14’de verilmiştir. Araştırma yapılan alanda faaliyet gösteren araçların %15’i pazar araştırması yaptığını belirtmiştir (Şekil 5.14).

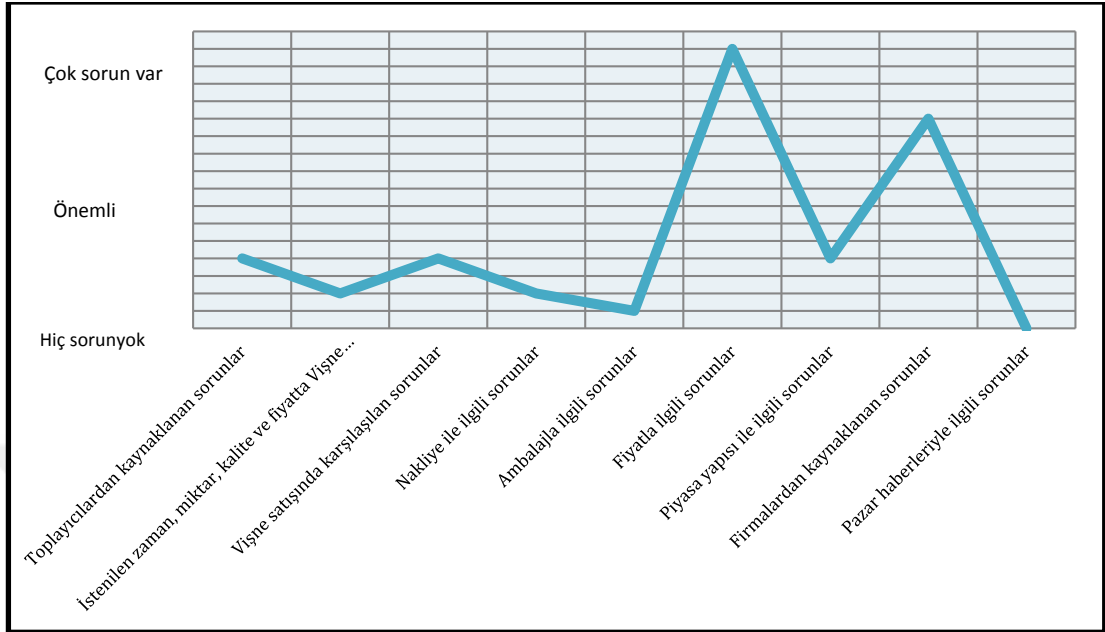
Şekil 5.14. Aracıların pazar araştırması yapma durumu

Araştırma sahasındaki araçların vişne satımlarındaki bedellerin ödediği şekil araştırıldığında; Afyonkarahisar bölgesindeki araçların %80’i vadeli alırken, %20’si peşin almaktadır. Konya bölgesindeki araçların ise %10’u bedellerini peşin alırken %90’ı vadeli almaktadır (Şekil 5.15).

Şekil 5.15. Tüccar ve firmaların araçlara vişne satışındaki ödeme şekli

Çalışma sahasındaki araçların karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde en önemli sorunun fiyatlar konusunda yaşandığı Şekil 5.14'te görülmektedir (Şekil 5.16).

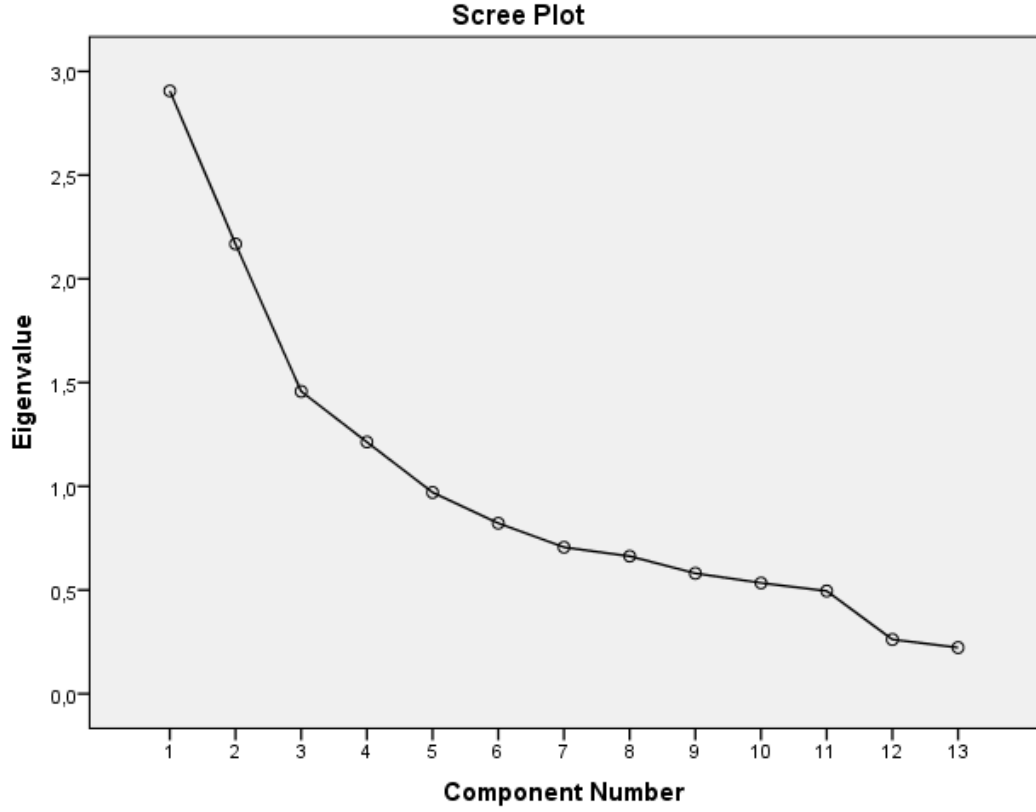

Şekil 5.16. Vişne alım-satımında karşılaştığı sorunlar

5.15. Faktör Analizi Sonuçları

Faktör analizinde önemli olan etkenlerden biri de faktör sayısıdır. Faktör sayısının belirlenmesinde scree plot grafiğinden yararlanılmaktadır (Cattell, 1996).

Analizde rotasyona tabii faktör sayılarını belirlerken kullanabilen yöntemlerden biri olan scree plot grafiği Şekil 5.17'de verilmiştir.

Şekil 5.17. Scree Plot grafiği

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ölçütü Sharma tarafından şöyle tanımlanmaktadır. Gözlenen korelasyon katsayıları büyüklüğü ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüğünün karşılaştırmaya yarayan bir indeks olarak tanımlar. KMO oranının 0.5'in üzerinde olması gerekmektedir. Bu oranın yüksek olması veri seti faktör analizi yapmak için o kadar uygundur (Sharma, 1996).

Oran ne kadar yüksek olursa veri seti faktör analizi yapmak için o kadar iyi denilebilir (Kalaycı, 2006).

KMO DEĞERİ YORUM (Kalaycı, 2006)

0.90 Mükemmel

0.80 Çok iyi

0.70 İyi

0.60 Orta

0.50 Zayıf

0.50'nin altı Kabul edilemez.

Yapılan çalışma sonucunda gözlenen korelasyon katsayısı ile kısmi korelasyon katsayısı arasındaki ilişkiyi karşılaştıran KMO testi %64.9 (0.649) olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0.50'den büyük ve 0.8-0.6 arasında olduğu için veri seti faktör analizi için iyi düzeydedir. Yapılan çalışma sonucunda elde edilen veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığını ölçmek amacıyla yapılan KMO testi sonucu Çizelge 5.76'da verilmiştir.

Çizelge 5.76. KMO testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0.649
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	434.029
	df	78
	Sig.	0.000

Barlett test of Sphericity testi korelasyon matrisinde değişkenlerin en azından bir kısmı arasında yüksek oranlı korelasyonlar olduğu olasılığını test etmektedir. Yapılan analizin devam edilebilmesi için 'korelasyon matrisi birim matristir' sıfır hipotezinin reddedilmesi gerekmektedir. Sıfır hipotezi reddedildiği zaman, veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu anlamına gelmektedir (Hair vd., 1998).

Bartlett Sphericity testi incelendiğinde verilerin faktör analizi uygulamak için uygun olduğu sonucuna varılmıştır (χ^2 : 434.029; Sd:78 P<0.05).

Yapılan çalışmada yer alan vişne üreticilerinin vişne yetiştiriciliği hakkında görüşlerini elde etmek için 5'li Likert ölçeği kullanılmış ve üreticilere değişik sorular yöneltilmiştir. Vişne üreticilerinin yöneltilen bu sorulardan alınan cevaplara uygun istatistik paket programı kullanılarak faktör analizi yapılmıştır ve elde edilen bilgiler özet şeklinde sunulmuştur.

Vişne üreticilerini vişne yetiştiriciliği ile ilgili görüşlerini incelemek amacıyla sorulan 13 değişkeni belirli faktörler altında, toplanıp toplanmadığını test etmek üzere faktör analizi uygulanmıştır.

Öz değer (Eigenvalues) istatistiği: Her bir faktörün faktör yüklerinin kareleri toplamıdır ve faktör sayısı kadar öz değer hesaplanır. Her bir faktör tarafından açıklanan varyansın oranının hesaplanmasında ve önemli faktör sayısına karar vermede kullanılan bir katsayı olarak tanımlanmaktadır. Öz değerler elde edildikten sonra önemli öz değer sayısına karar vermek gerekmektedir. Karar verilirken kullanılan en basit yöntem standartlaştırılmış veri matrisinin kullanıldığı durumlarda, Kaiser normalleştirmesine göre öz değeri 1.00'in üzerinde olan faktörlerin yoruma esas alınmasıdır (Tavşancıl, 2002).

Faktör analizinin başlangıç çözümünü ortaya koyan özdeğerler, kısmi ve kümülatif varyans kriterlerine ilişkin istatistiki sonuçlar, Çizelge 5.77'de verilmiştir. Desteğe konu olan 13 adet değişken 4 faktöre indirgenmiştir. İlk faktör toplam varyansın %18.812'sini, ikinci faktör %17.028'ini, üçüncü faktör %14.391'ini ve dördüncü faktör ise %9.343'ünün açıklamaktadır. Özdeğerlerin açıkladıkları birikimli varyans miktarı, toplam varyansın 59.574'üdür (Çizelge 5.77).

Çizelge 5.77. Özdeğerle faktör sayısının belirlenmesi ve bu faktörlerle açıklanan varyans

Faktör	Başlangıç Özdeğerleri			Kareler Toplamı			Döndürülmüş Kareler Toplamı		
	Toplam	Açıklanan Varyans %	Birikimli	Toplam	Açıklanan Varyans %	Birikimli	Toplam	Açıklanan Varyans %	Birikimli
1	2.906	22.353	22.353	2.906	22.353	22.353	2.446	18.812	18.812
2	2.168	16.678	39.031	2.168	16.678	39.031	2.214	17.028	35.840
3	1.457	11.210	50.241	1.457	11.210	50.241	1.871	14.391	50.231
4	1.213	9.333	59.574	1.213	9.333	59.574	1.215	9.343	59.574

İlk olarak her bir maddenin hangi faktör altında en yüksek değere sahip olduğuna bakılmaktadır. Daha sonra bu maddeler gruplandırılarak faktör yapısı oluşturulur.

Dönüşümlü faktör yükleri hesaplanan maddelerin yapılan analizler neticesinde ölçeğin 13 maddeden ve 4 faktörden oluştuğu görülmektedir. Boyutlar, dönüşümlü faktör yüklerinden faydalanılarak faktörlerdeki maddelerin taşıdıkları anlam dikkate alınarak adlandırılmıştır. F1'in 4 maddeden oluştuğu

görülmektedir. F1’de yer alan maddelerin faktör yük değerlerinin -0.592 ile 0.832 arasında değiştiği, F2’nin 3 maddeden oluştuğu ve maddelerin faktör yük değerlerinin -0.748 ile 0.904 arasında değiştiği, F3’ün 4 maddeden oluştuğu ve maddelerin faktör yük değerlerinin -0.477 ile 0.790 arasında değiştiği, F4’ün ise 2 maddeden oluştuğu ve bu boyut altında yer alan maddelerin faktör yük değerlerinin -0.475 ile 0.856 arasında değiştiği saptanmıştır (Çizelge 5.78).

Birinci faktörü oluşturan maddeler incelendiğinde, bu faktörde vişne üreticilerinden alınan bazı görüşlere yer verildiği için 1. Faktöre ‘üreticilerin üretimle ilgili görüşleri’ faktörü adı verilmiştir. 1. Faktör incelendiğinde vişne yetiştiriciliğinde tarım teşkilatı yeterli bilgi desteği sağlamakta olduğu yargısı (0.832), vişne yetiştiriciliğinde tarımsal örgütler yeterli bilgi desteği sağlamakta görüşü (0.774), vişne yetiştiriciliği kazançlı bir faaliyet görüşü (0.723), vişne ürünlerinin pazarlama durumu üretimi etkilemekte olduğu yargısı (-0.592) maddelerinin göreceli olarak daha fazla yüke sahip oldukları görülmüştür. Açıklanan varyansın %18.812’si bu faktör tarafından açıklanmaktadır.

Çizelge 5.78. Değerlendirme ölçeğinin faktör yükleri

	Faktörler	F1	F2	F3	F4
Faktör 1	Vişne yetiştiriciliğinde tarım teşkilatı yeterli bilgi desteği sağlamakta olduğu yargısı	0.832			
	Vişne yetiştiriciliğinde tarımsal örgütler yeterli bilgi desteği sağlamakta görüşü	0.774			
	Vişne yetiştiriciliği kazançlı bir faaliyet görüşü	0.723			
	Vişne ürünlerinin pazarlama durumu üretimi etkilemekte olduğu yargısı	-0.592			
Faktör 2	Brüt kâr değeri		0.904		
	Aile işgücü kullanımı		0.808		
	Kg-maliyet		-0.748		
Faktör 3	Alıcıların girdileri seçmede etkililiği			0.790	
	Vişne yetiştiriciliğinden memnuniyet düzeyi			0.733	
	Üreticilerin tarımsal mücadele konusunda bilgi düzeyi			0.551	
	Hasat esnasında ürün kaybı			-0.477	
Faktör 4	Yetiştiricilikte çiftlik gübresi kullanım durumu				0.856
	Vişne yetiştiriciliğine yönelik destekler yeterli olması				-0.475

İkinci faktör, toplam varyansın %17.028'ini açıklayan üç değişkenden meydana gelmektedir. Bu faktöre yüklenen maddeler, brüt kâr değeri (0.904), aile işgücü kullanımı (0.808) ve kg-maliyet (-0.748)'tir. Faktörün içeriğinde de ekonomik göstergelerden bahsettiği için 2. Faktöre 'ekonomik faktör' adı verilmiştir. Faktöre en büyük katkıyı yapan değişken brüt kâr değeri (0.904)'dir.

Üçüncü faktöre 'üreticilerin üretimdeki etkinliği faktörü' adı verilmiştir. Bu faktör, toplam varyansın %14.391'ini açıklamakta olup, dört maddeden oluşmaktadır. Faktöre en fazla katkıyı sağlayan değişken ise alıcıların girdileri seçmede etkililiği (0.790)'dir. 3. Faktördeki söz konusu değişkenler alıcıların girdileri seçmede etkililiği (0.790), vişne yetiştiriciliğinden memnuniyet düzeyi (0.733), üreticilerin tarımsal mücadele konusunda bilgi düzeyi (0.551) ve hasat esnasında ürün kaybı (-0.477)'dir

Dördüncü faktör değerleri incelendiğinde değerlerin biri yetiştiricilikte çiftlik gübresi kullanım durumu (0.856) diğeri ise vişne yetiştiriciliğine yönelik desteklerin yeterli olması (-0.475) durumu olarak iki tanedir. Çizelge 5.76'da da görüldüğü gibi 4. Faktördeki değerler üreticilerin vişne yetiştiriciliğinde kullandığı çiftlik gübresinden ve yine yetiştiricilikte vişneye verilen desteklerin yeterlilik durumdan bahsettiği için dördüncü faktöre 'hayvansal gübreleme ve destek' faktörü adı verilmiştir. Bu faktör toplan varyansın %9.343'ünü açıklamaktadır.

5.16. Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi Sonuçları

Vişne üretimi yapan üreticilerle yapılan anket sonucunda, vişne üreticileri hakkındaki algılarının uzaysal haritadaki gösterimini oluşturmak için 138 anket katılımcısından elde edilen benzerlik değerlerinin ortalaması alınmış ve böylece vişne yetiştiriciliğindeki ortalama benzerlik algıları elde edilmiştir. Çizelge 5.79'da on bir adet üreticiler ile ilgili bilgiler arasındaki ortalama benzerlikler alt dikdörtgensel matriste gösterilmiştir.

Çizelge 5.79. Değişkenler arası uzaklık matrisi

Raw (unscaled) Data for Subject 1											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	0.000										
2	18.926	0.000									
3	14.619	17.141	0.000								
4	17.416	15.872	15.758	0.000							
5	16.726	15.414	16.033	16.129	0.000						
6	17.461	15.700	15.690	16.298	12.580	0.000					
7	16.057	16.836	15.442	17.252	14.960	9.342	0.000				
8	14.932	17.068	16.281	19.666	15.998	15.908	15.987	0.000			
9	19.360	14.887	16.378	9.248	17.037	16.911	18.096	19.929	0.000		
10	14.885	16.866	15.658	19.082	16.553	16.673	15.394	12.282	20.126	0.000	
11	17.358	17.920	15.985	17.212	16.770	16.084	16.795	16.359	17.508	15.006	0.000

Çizelge 5. 80'e göre stress istatistiği, başlangıç için 0.47601 olarak bulunmuş ve 0.001'den daha fazla bir iyileşmenin sağlanamadığı duruma kadar hesaplama tekrarlanmıştır. Böylelikle ulaşılan en küçük stress değeri 0.39215 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen 4. iterasyonda 0.00030 sonucuna ulaşıldığından iterasyon durdurulmuştur. Stress istatistiği sıfıra yakın olarak tespit edilmiştir. Çok boyutlu ölçekleme analizi çözümlerinde sıfıra yakın olan stress değeri veren boyut çözümleri arzulan ya da uygun olarak nitelenebilecek çözümdür. Kruskal's formülüne göre stress değeri 0.29511 olarak hesaplanmıştır. Bu değer değişkenler arası uyumun kötü olduğunu ifade etmektedir.

Çizelge 5.80. Değişkenler arası stress değerleri

Iteration	S-stress	Improvement
1	0.47601	
2	0.39669	0.07932
3	0.39245	0.00424
4	0.39215	0.00030
For matrix		
Stress = 0.29511		RSQ = 0.62087

Çalışmada ele alınan değişkenler bakımından, üretici bilgilerinin birinci ve ikinci boyuttaki koordinat değerleri Çizelge 5.81'de verilmiştir. Buna göre birinci boyutta üreticinin yaş grubu (1.4338) en yüksek değere sahipken, bunu negatif yönde en yüksek değere sahip eğitim grubu (-1.6241) izlemiştir. İkinci boyut dikkate alındığında en yüksek değer kredi kartına sahiplilik (1.2581) olurken, bunu negatif yönde aile nüfusu (-1.2965) izlemiştir.

Çizelge 5.81. Değişkenler arası uyarıcı koordinatlar

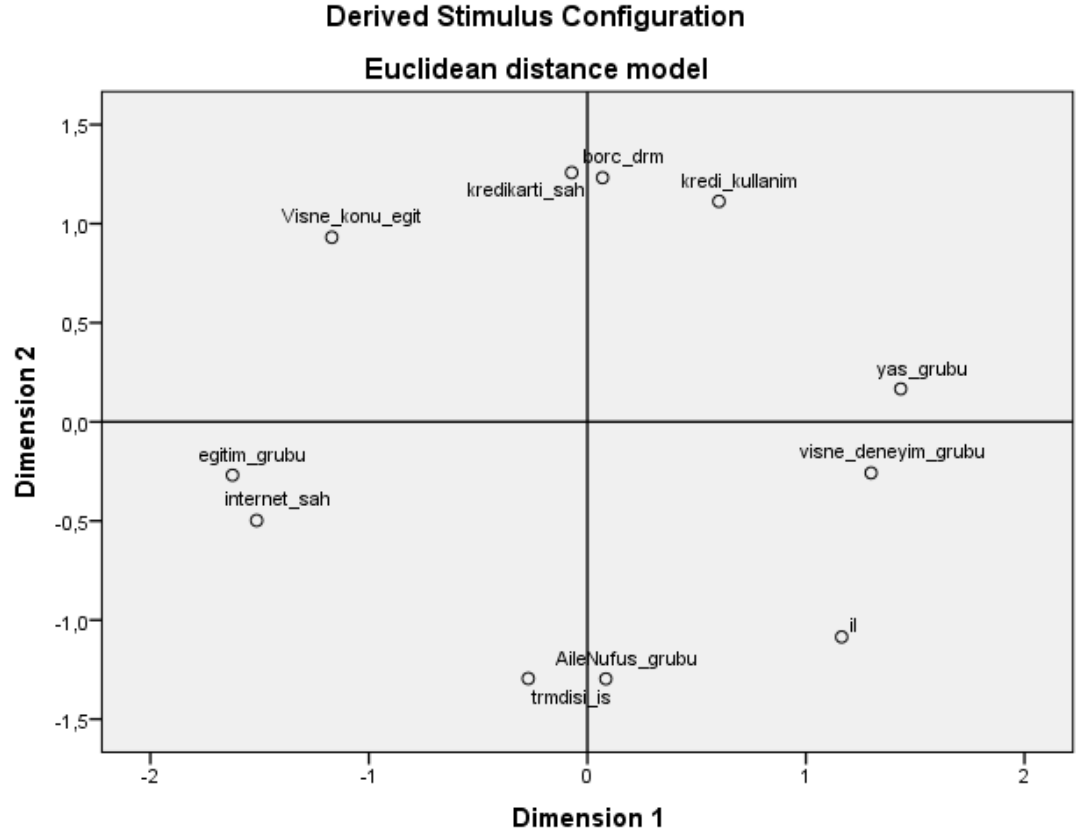
Stimulus Coordinates			
Dimension			
Uyarıcıların sayısı	Uyarıcıların ismi	1	2
1	İl	1.1632	-1.0853
2	Vişne yetiştiriciliği hakkında eğitim alma durumu	-1.1698	0.9313
3	Tarım dışı iş yapma durumu	-0.2708	-1.2951
4	İnternet	-1.5137	-0.4975
5	Kedi kartı	-0.0720	1.2581
6	Borç durumu	0.0691	1.2320
7	Kredi kullanımı	0.6019	1.1127
8	Yaş grubu	1.4338	0.1667
9	Eğitim grubu	-1.6241	-0.2688
10	Vişne deneyim	1.2980	-0.2575
11	Aile nüfusu	0.0843	-1.2965

Çizelge 5.82’de farklılıklar matrisi incelendiğinde değişkenlerin birbirlerine göre en benzer ve en benzemez olarak algılanan değerler verilmektedir. Değerler incelendiğinde sıfıra yakın olan işletmecilerin özelliklerin değerleri benzer algılandıkları, birin üzerinde olanlar ise benzemez olarak algılandıkları görülmektedir. 9. kotta yer alan üretici bilgisi ile 2. kotta yer alan üretici bilgisi (1.190) değeri, 9. kotta yer alan üretici bilgisi ile 4. kotta yer alan üretici bilgisi (1.217) değeri, 7. kotta yer alan üretici bilgisi ile 6. kotta yer alan üretici bilgisi (1.230) değer, 10. kottaki üretici bilgisi ile 8. kottaki üretici bilgisi (1.617) değeri ve 6. kottaki üretici bilgisi ile 5. kottaki üretici bilgisi (1.656) değeri birbirlerine en benzer algılanan üretici bilgileridir. Farklılıklar haritası incelendiğinde değerler genellikle birin ve ikinin üzerindedir. Bu durum farklılıklar haritasındaki değerlerin birbirinden farklı olduklarını ortaya koymaktadır.

Çizelge 5.82. Değişkenler arası farklılıklar matrisi

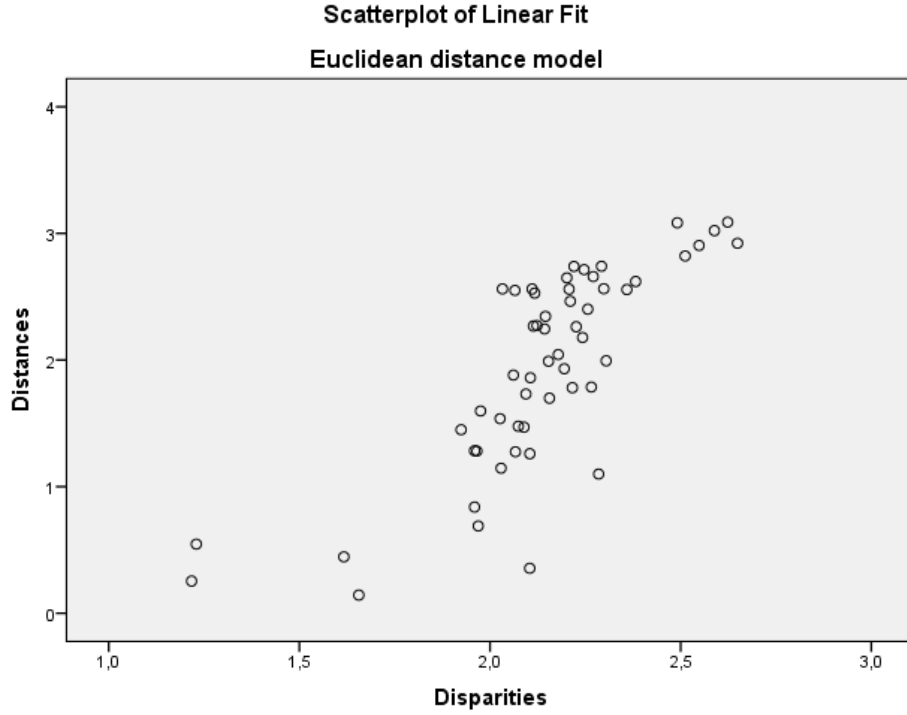
Optimally scaled data (disparities) for subject 1											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	0.000										
2	2.491	0.000									
3	1.924	2.256	0.000								
4	2.292	2.089	2.074	0.000							
5	2.202	2.029	2.110	2.123	0.000						
6	2.298	2.067	2.065	2.145	1.656	0.000					
7	2.114	2.216	2.033	2.271	1.969	1.230	0.000				
8	1.965	2.247	2.143	2.589	2.106	2.094	2.104	0.000			
9	2.548	1.190	2.156	1.217	2.243	2.226	2.382	2.623	0.000		
10	1.959	2.220	2.061	2.512	2.179	2.195	2.026	1.617	2.649	0.000	
11	2.285	2.359	2.104	2.266	2.207	2.117	2.211	2.153	2.305	1.975	0.000

Boyut sayısı belirlendikten sonra uygun istatistik paket programında yer alan ALSCAL algoritması kullanılarak üretici bilgilerine ait algısal harita Şekil 5.18 gibi elde edilmiştir. Boyut değerlerine göre üretici bilgileri grafiksel olarak iki boyutlu uzayda görünümü Şekil 5.18’de verilmiştir. Şekil 5.18 incelendiğinde üretici bilgileri değişkenleri birbirlerinden belirgin bir şekilde ayrı olduğu görülmektedir.

Şekil 5.18. Değişkenlerde öklit mesafesi modeli

Şekil 5.19’da birimler arası farklılıkların dağılmış bir şekilde seyrettiği görülmektedir.

Şekil 5.19. Değişkenlere göre öklit mesafesi modeli serpilme diyagramı

Çizelge 5.83'e göre stress istatistiği, başlangıç için 0.18895 olarak bulunmuş ve 0.001'den daha fazla bir iyileşmenin sağlanamadığı duruma kadar hesaplama tekrarlanmıştır. Böylelikle ulaşılan en küçük stress değeri 0.17074 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen 4. iterasyonda 0.00021 sonucuna ulaşıldığından iterasyon durdurulmuştur. Stress istatistiği sıfıra yakın olarak tespit edilmiştir. Çok boyutlu ölçekleme analizi çözümlerinde sıfıra yakın olan stress değeri veren boyut çözümleri arzulanan ya da uygun olarak nitelenebilecek çözümdür. Stress değeri Kruskal's formülüne göre hesaplanarak 0.19235 olarak bulunmuştur. Bu değer işletmelerdeki uyumun orta olduğunu ifade etmektedir.

Çizelge 5.83. İşletmeler arası değişkenlerin stress değerleri

Iteration	S-stress	Improvement
1	0.18895	
2	0.17241	0.01653
3	0.17098	0.00143
4	0.17074	0.00021
For matrix		
Stress = 0.19235		RSQ = 0.92458

Çalışmada ele alınan değişkenler bakımından, üretici bilgilerinin birinci ve ikinci boyuttaki koordinat değerleri Çizelge 5.84’de verilmiştir. Buna göre birinci boyutta üreticinin eğitim grubu (1.4346) en yüksek değere sahipken, bunu negatif yönde en yüksek değere sahip tarım dışı iş yapma durumu (-1.7522) izlemiştir. İkinci boyut dikkate alındığında en yüksek değer yaş grubu (0.7635) olurken, bunu negatif yönde eğitim grubu (-1.2008) izlemiştir.

Çizelge 5.84. İşletmeciler arası uyarıcı koordinatlar

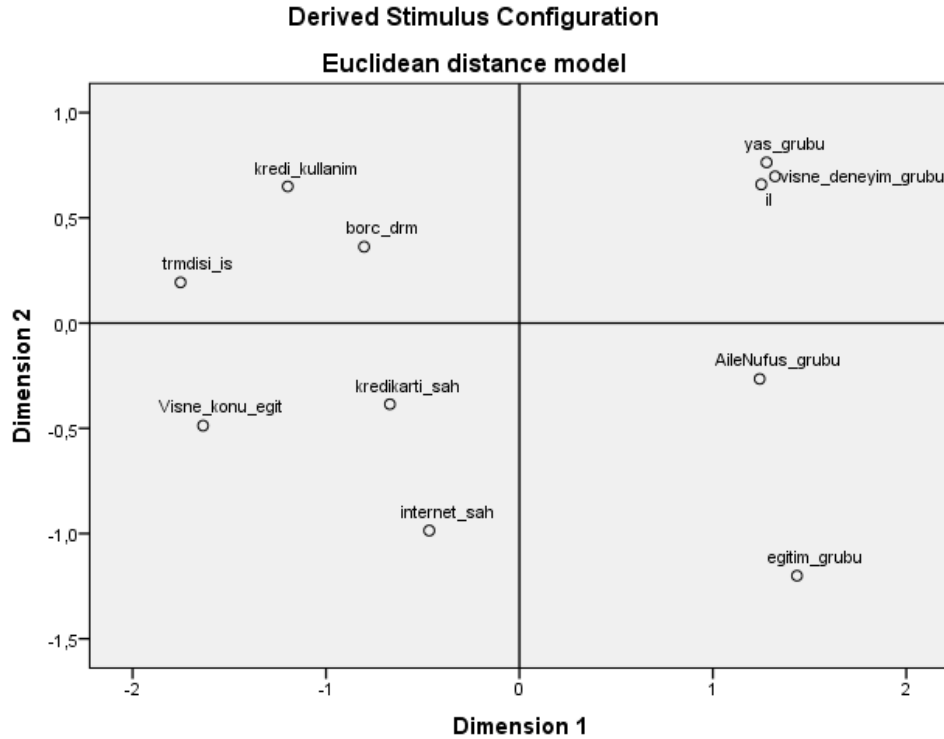
Stimulus Coordinates			
Dimension			
Uyarıcıların sayısı	Uyarıcıların ismi	1	2
1	İl	1.2504	0.6589
2	Vişne yetiştiriciliği hakkında eğitim alma durumu	-1.6359	-0.4873
3	Tarım dışı iş yapma durumu	-1.7522	0.1934
4	İnternet	-0.4666	-0.9859
5	Kedi kartı	-0.6701	-0.3857
6	Borç durumu	-0.8030	0.3626
7	Kredi kullanımı	-1.1981	0.6494
8	Yaş grubu	1.2775	0.7635
9	Eğitim grubu	1.4346	-1.2008
10	Vişne deneyim	1.3214	0.6971
11	Aile nüfusu	1.2420	-0.2653

Çizelgede yer alan farklılık matrisinde birbirine en uzak olan ve birbirinden farklı olan (3.384) dokuzuncu ve üçüncü kotta yer alan üretici bilgileri değeridir. Haritadaki birbirine en yakın değer ise yedinci ve altıncı kottaki (1.000) üretici değeridir. Değerler genel olarak incelendiğinde birbirlerine oldukça uzak değerlerden oluşmaktadır (Çizelge 5.85).

Çizelge 5.85. İşletmeler arası farklılıklar matrisi

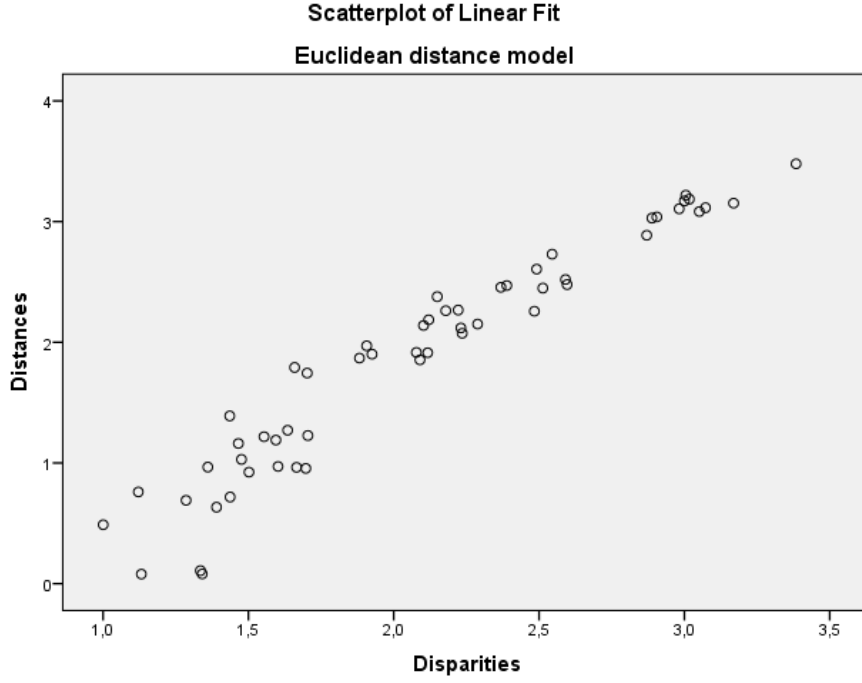
Optimally scaled data (disparities) for subject 1											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	0.000										
2	2.982	0.000									
3	2.905	1.286	0.000								
4	2.150	1.635	1.702	0.000							
5	2.120	1.602	1.705	1.390	0.000						
6	2.235	1.595	1.665	1.436	1.121	0.000					
7	2.513	1.554	1.437	1.659	1.465	1000	0.000				
8	1.335	3.000	3.051	2.389	2.179	2.231	2.596	0.000			
9	1.882	3.169	3.384	2.117	2.484	2.545	3.005	1.907	0.000		
10	1.341	3.017	3.073	2.369	2.222	2.288	2.591	1.132	1.925	0.000	
11	1.502	2.870	2.888	2.090	2.078	2.102	2.492	1.476	1.697	1.360	0.000

Çiftçilerin yaş grubu, vişnede deneyim grubu ve il değişkenleri işletmelerde ideal noktaya en yakın olan ve birbirlerine benzer değer olarak algılanan değişkenlerdir. Diğer tarım dışı iş yapma durumu, borç durumu ve kredi kartına sahip olma durumu değişkenleri de birbirlerine benzer algılanan diğer değişkenler kümesini oluşturmaktadır (Şekil 5.20).

Şekil 5.20. İşletmeler arası öklit mesafesi modeli

Şekil 5.21’den de görüldüğü üzere gözlemsel farklılıklar ile uzaklıklar doğrusal bir ilişki var olduğu görülmektedir. Birimler arası farklılıklar uzaklıklara göre doğrusal bir uyum içerisindedir

Şekil 5.21. İşletmelere göre öklit mesafesi modeli serpilme diyagramı

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma Konya ve Afyonkarahisar illerinde Merkez ilçelerde vişne yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı tarım işletmelerini kapsamaktadır. Ele alınan bölgede vişne üretiminde ekonomik, pazarlama yapısı ve sorunların belirlenmesi, vişne üretiminde maliyet ve kârlılık durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır.

Yapılan çalışmada, dünyada vişne üretiminin gelişimi ile ilgili elde edilen bulgulara; dünya vişne üretimi 2009 yılında yaklaşık 1.38 milyon ton iken 2016 yılında %3 artarak yaklaşık 13.8 milyon tona ulaşmıştır. FAO verilerine göre dünya vişne üretimde söz sahibi ülkeler; Rusya, Polonya, Türkiye ve Ukrayna'dır. Rusya günümüzde vişne üretiminde lider konumunda olup 2016 yılı dünya vişne üretiminde ilk sırayı %16.72 oranı ile almaktadır. Türkiye %13.97 oranla üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye vişne üretimi 2009 yılına göre 2016 yılında değişim göstermemiştir.

Türkiye'de vişne üretimi açısından ilk üç sırada yer alan iller sırasıyla Afyonkarahisar, Konya ve Kütahya'dır. Konya 2015 verilerine göre ikinci sırada yer alırken 2016 yılı verilerinde üçüncü sıraya gerilemiş ve 2017'de tekrar ikinci sırada yer almıştır. Afyonkarahisar 2017 döneminde üretimde 42273 ton ile Türkiye üretiminin %23.24'ünü karşılamaktadır. Bu üretim miktarı ile birinci sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla Konya 30164 ton ve %16.56 payla ile ikinci sırada ve Kütahya ise 26856 ton ve %14.77 payla üçüncü sırada yer almaktadır. Afyonkarahisar'da ağaç başına ortalama verim 40 kg iken Konya'da 57 kg ve Kütahya'da 25 kg olarak tespit edilmiştir. Afyonkarahisar üretim olarak ilk sırada yer almasına rağmen, Konya ağaç başına verimde Afyonkarahisar'ı geçmektedir.

Neyman yöntemi ile belirlenen 138 adet vişne üretimi yapan işletmeden elde edilen bulgulara; işletmecilerin ortalama yaşı 46.07 yıldır. Bölgedeki vişne üreticilerinin ortalama eğitim düzeyleri ise 8.63 yıldır. İşletme grupları büyüdükçe üniversite mezunu düzeyi de artmıştır. Bölgede üreticilerin hane

genişliği 4.16 kişidir. Hane nşfusunun %54.70'ini kadınlar, %45.30'unu ise erkeklerin oluşturduğu saptanmıştır.

Çalışma sahasındaki vişne üreticilerinin ortalama 18.70 yıldır bitkisel üretim ile uğraştıkları saptanmıştır. İşletmecilerin 18.29 yıldır da vişne üretimi deneyimleri olduğu hesaplanmıştır. Vişne üreticilerinin %17.39'u vişne üretimi hakkında eğitim almışlardır.

Vişne üreticilerinin %65.22'si bilgisayara sahipken, %60.14'ü bilgisayarı aktif olarak kullanabilmektedir. Üreticilerin %62.32'sinin internet bağlantısı bulunmaktadır.

Bölgedeki üreticilerin %36'sının işletmelerinde kayıt tuttuğu tespit edilmiştir. En az kayıt tutan işletme grubu %30 ile III. grup işletmelerdir.

Vişne üretimi yapan işletmecilerin sosyal güvenceye sahiplik oranı %98.55'tir. Vişne yetiştiricilerinin tamamının cep telefonunun olduğu, %86.96'sının otomobile sahip olduğu ve %60.87'sinin ise kredi kartı kullandığı saptanmıştır. Vişne üreticilerinin %63.04'ünün kredi kullandığı belirlenmiştir.

İşletmeler ortalamasında toplam arazi parça sayısı 5.43 adettir. İşletme gruplarında 4.63 ile 7.09 adet arasında değişmektedir. Bölgedeki işletmelerin arazi genişlik grupları büyüdükçe parça sayısı artmaktadır. Ortalama parsel büyüklüğü işletmeler ortalamasında 4.91 dekardır.

İnceleme yapılan bölgedeki yetiştiricilerin 26.66 dekar olan işletme arazilerinin 25.75 dekarı (%96.56'sı) kendi mşlkleridir. Üreticilerin toplam arazilerinin 0.92 dekarını (%3.44'ü) kiralamıştır.

Yöredeki üreticilerin arazilerinin genelinin sulu alanlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Nitekim bölgedeki arazilerin %93.56'sı sulanabilir alanlardır. %6.44'ü kuru arazilerdir.

Görüşülen 138 vişne üreticisinin vişne yetiştiriciliği ile ilgili teknik uygulamaları için elde edilen bulgulara; ortalama vişne alanı parsel büyüklüğü 4.02 dekadır. Görüşülen yetiştiricilerin vişne bahçesi büyüklüğü ortalama 9.70 da olduğu tespit edilmiştir. Vişne arazilerinin mülkiyet durumları araştırıldığında; ele alınan bölgedeki 138 üreticinin ortalama 9.70 dekar olan vişne dikili alanlarının %98.02'si kendi mülküdür.

Bölgede görüşülen vişne üreticilerinin vişne arazilerinin %99.48'i sulanabilir arazilerden oluşmaktadır.

Üreticilerin %86.23'ü vişne ağaçlarına çiftlik gübresi kullanmaktadır. İşletme gruplarında havyan gübresi kullanım oranı %70 ile %93.10 arasında değişmektedir.

Ele alınan bölgedeki vişne üreticileri ortalama 207.71 kg azot, 261.74 kg fosfor ve 136.91 kg ise potasyum kullanmışlardır. Dekara azot işletmeler ortalamasında 21.42 kg, fosfor 27.00 kg ve potasyum ise 14.12 kg şeklindedir. Ağaç başına kullanım miktarı ise 0.61 kg azot, 0.77 kg fosfor ve 0.40 kg potasyum şeklinde tespit edilmiştir.

Vişne üretiminde sulama sayısı yöreden yöreye değişmektedir. Bu sayıda son on yılda su kullanımında daha bilinçli bir yöntem olan damla sulama sisteminin yaygınlaştırılmaya çalışması da etkili olmaktadır. Vişne yetiştiriciliğinde sulama işlemini genellikle mayıs ve eylül ayları arasında yapmaktadır.

İşletme gruplarının %1'i ürünlerini ihracatçı tüccara pazarlarken, %92'si komisyoncuya, %4'ü tüccara ve %3'ü fabrikalara yetiştirdikleri vişneyi pazarlamaktadır. Görüşülen işletmelerin çoğu ürettiği vişneyi komisyoncuya vermektedir.

Üreticiler ürettiği vişneyi komisyoncuya, toptancı-tüccara, fabrikaya ve ihracatçı firmaya satabilmektedir. Komisyoncu ve toptancı-tüccar üreticiden aldığı

vişneyi fabrika ve ihracatçı firmaya pazarlamaktadır. Fabrika ve ihracatçı firmadan perakendeciye, perakendeciden de son olarak tüketiciye ulaşmaktadır.

138 üreticinin 2 tanesi komisyonunun bulunduğu yerde ününü pazarlarken, üreticinin 1 tanesi fabrikada, 14 tanesi toplama merkezlerinde ve 121 tanesi ise ürünlerin hale giderek pazarlamaktadırlar. Bölgedeki üreticilerin %87.68'i ürünlerini halde satmaktadır. Araştırma yapılan bölgede hallerin bulunması bölgedeki üreticiler için büyük avantaj sağlamaktadır.

Araştırma sahasındaki çiftçiler vişne pazarı ile ilgili bilgiyi çoğunlukla ihracatçı firmalardan sağlamaktadır. Çiftçilerin %3.60'ı Ziraat Odasından, %1.40'ı İlçe Tarım Müdürlüklerinden, %2.90'ı diğer yetiştiricilerden, %0.70'i medyadan, %1.40'ı kendi imkânları dâhilinde, %56.50'si ihracatçı firmalardan, %32.60'ı komisyonculardan ve %0.70'i ise hallerden vişne pazarı ile ilgili bilgi almaktadır.

İşletmelerin %50'si üretimden sonra vadeli olarak satışını gerçekleştirirken, %45.70'i üretimden sonra peşin, %3.60'ı hem vadeli hem peşin ve %0.70'i tümünü depolayarak satışını gerçekleştirmektedir.

Bölgedeki 138 vişne üreticisinin %63.04'ü vişneyi klasik şekilde yetiştirirken, üreticilerin %36.96'sı organik yetiştiricilik yapmaktadır.

İnceleme yapılan bölgedeki vişne yetiştiricilerinin ortalama ekili alanı 9.60 dekadır. Bölgedeki işletmelerde ortalama ağaç sayısı 339.10 adettir. Ağaç sayısı işletme gruplarında 155 ile 733 adet arasında değişmektedir. Üreticilerde meyve veren ortalama ağaç başına verimleri 66.50 kg olarak bulunmuştur. Bu değer işletme gruplarında 62.40 ile 81.50 kg arasında değişmektedir. İşletmecilerin 2016 yılında aldıkları ağaç başına ortalama verimlerinin ise 29.70 kg olduğunu ifade etmişlerdir. Bölgede işletmeler ortalamasında 80.90 adet meyve vermeyen ağaç bulunmaktadır. İşletmeler ortalamasında vişne bahçe yaşı 15.30 yıldır. Bahçeler işletmeler ortalamasında 8947.77 TL değerindedir.

Vişne üreticilerinin vişne yetiştiriciliği ile ilgili ekonomik bulgularında; işletmeler ortalamasında toplam GSH değeri 60021.20 TL'dir. I. grup işletmelerde toplam GSH değeri 45633.98 TL, II. grup işletmelerde 42534.24 TL, III. grup işletmelerde 104862.00 TL ve IV. grup işletmelerde ise 89253.03 TL olarak hesaplanmıştır. Üretim nevelerinin GSH içindeki payları incelendiğinde; vişne gayrisafi üretim değeri (GSÜD)'nin payı %48.67 oranında, diğer bitkisel ürünlerin GSÜD payı %41.99, hayvancılık GSÜD payı %8.82, destekleme GSÜD payı %0.31 ve işletme dışı tarımsal gelirin ise toplam GSH içindeki payı %0.21 oranındadır.

Vişne üretimi yapan işletmelerde değişen maliyet 7727.53 TL olarak hesaplanmıştır. Değişen maliyet içerisinde yer alan geçici işçilik maliyeti, tüm işletme gruplarında en yüksek maliyet kalemini oluşturmaktadır. Geçici işçilik giderleri değişen maliyetin %37.63'ünü oluşturmaktadır. Bunu %25.57 ile pazarlama, %11.80'inin su, %11.78'ini makine kira karşılığı, %5.46'sını ilaç, %5.32'sini gübre ve %2.44'ünü döner sermaye faizi izlemektedir. Geçici işçilik maliyetinin değişen maliyet içerisindeki payı işletme gruplarında %28.45 ile %46.13 oranında, pazarlama giderinin payı %20.67 ile %28.59 oranında, makine kira karşılığının payı %9.85 ile %15.60 oranında değişmektedir.

İşletme grupları ortalamasında sabit maliyet ise 8808.74 TL'dir. Sabit maliyetler içerisinde yer alan daimi işçi-aile işgücü ücret karşılığı I. II. ve III. işletme gruplarında en yüksek sabit maliyet kalemini oluşturmaktadır. Bu unsurun işletmeler ortalamasında toplam sabit maliyet içerisindeki payı %59.13'tür. İşletme gruplarında %47.65 ile %73.42 oranlarında değişmektedir. Vişne arazisi kira karşılığı ise IV. grup işletmelerde en yüksek maliyet kalemidir.

Vişne üretimi yapan işletmeler ortalamasında üretim maliyetleri 16536.27 TL'dir. Üretim maliyetlerinin %46.73'ünü değişen maliyetler, %53.27'sini sabit maliyetler oluşturmaktadır.

İşletmeler ortalamasında birim alana düşen (dekara) üretim maliyetleri 1705.53 TL'dir. Birim alana (dekara) düşen üretim maliyetlerinin 797.01 TL'sini değişen, 908.52 TL'sini sabit maliyetler oluşturmaktadır.

İşletme ortalamasında vişne üretimi 19565.22 kg, dekara verim 2017.94 kg, vişne GSÜD 29214.13 TL, dekara vişne GSÜD 3013.12 TL, brüt kâr 21486.60 TL, mutlak kâr 12677.86 TL, dekara brüt kâr 2216.11 TL, dekara mutlak kâr 1307.58 TL, nisbi kâr 1.77, vişne kilogram maliyeti 0.85 TL ve vişne kilogram satış fiyatı ise 1.49 TL olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen bulgulara, bölgede vişne yetiştiricilerinin ortalamada en şiddetli hissettikleri sorunlar; ürün fiyatlarının düşük olması (4.90), girdi fiyatlarının yüksekliği (4.80), girdi satıcılarının denetimi (4.70), üreticiler arası işbirliği ve örgütlenme eksikliği (4.60), yeterli pazar ve alıcı bulunamamasıdır (4.40). Yetiştiriciler için en önemli sorun ürün fiyatının düşük olmasıdır.

Faktör analizi sonuçlarına göre ise, gözlenen korelasyon katsayısı ile kısmi korelasyon katsayısı arasındaki ilişkiyi karşılaştıran KMO testi %64.9 (0.649) olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0.50'den büyük ve 0.8-0.6 arasında olduğu için veri seti faktör analizi için iyi düzeydedir.

Faktör analizinin başlangıç çözümünü ortaya koyan özdeğerler, kısmi ve kümülatif varyans kriterlerine ilişkin istatistiki sonuçlar incelenmiştir. Desteğe konu olan 13 adet değişken 4 faktöre indirgenmiştir. İlk faktör toplam varyansın %18.812'sini, ikinci faktör %17.028'ini, üçüncü faktör %14.391'ini ve dördüncü faktör ise %9.343'ünün açıklamaktadır. Özdeğerlerin açıkladıkları birikimli varyans miktarı, toplam varyansın 59.574'üdür.

Dönüşümlü faktör yükleri hesaplanan maddelerin yapılan analizler neticesinde ölçeğin 13 maddeden ve 4 faktörden oluştuğu görülmektedir. Boyutlar, dönüşümlü faktör yüklerinden faydalanılarak faktörlerdeki maddelerin taşıdıkları anlam dikkate alınarak adlandırılmıştır. F1'in 4 maddeden oluştuğu görülmektedir. F1'de yer alan maddelerin faktör yük değerlerinin -0.592 ile

0.832 arasında değiştiği, F2'nin 3 maddeden oluştuğu ve maddelerin faktör yük değerlerinin -0.748 ile 0.904 arasında değiştiği, F3'ün 4 maddeden oluştuğu ve maddelerin faktör yük değerlerinin -0.477 ile 0.790 arasında değiştiği, F4'ün ise 2 maddeden oluştuğu ve bu boyut altında yer alan maddelerin faktör yük değerlerinin -0.475 ile 0.856 arasında değiştiği saptanmıştır.

Çok boyutlu ölçekleme analizi sonuçlarında; seçilen değişkenler arası stress istatistiği, başlangıç için 0.47601 olarak bulunmuş ve 0.001'den daha fazla bir iyileşmenin sağlanamadığı duruma kadar hesaplama tekrarlanmıştır. Böylelikle ulaşılan en küçük stress değeri 0.39215 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen 4. iterasyonda 0.00030 sonucuna ulaşıldığından iterasyon durdurulmuştur. Stress istatistiği sıfıra yakın olarak tespit edilmiştir.

Çalışmada ele alınan değişkenler bakımından, üretici bilgilerinin birinci ve ikinci boyuttaki koordinat değerleri verilirmiştir. Buna göre birinci boyutta üreticinin yaş grubu (1.4338) en yüksek değere sahipken, bunu negatif yönde en yüksek değere sahip eğitim grubu (-1.6241) izlemiştir. İkinci boyut dikkate alındığında en yüksek değer kredi kartına sahiplilik (1.2581) olurken, bunu negatif yönde aile nüfusu (-1.2965) izlemiştir.

Farklılıklar matrisi incelendiğinde değişkenlerin birbirlerine göre en benzer ve en benzemez olarak algılananlar verilmektedir. 9. kotta yer alan üretici bilgisi ile 14. kotta yer alan üretici bilgisi (1.217) değeri, 7. kotta yer alan üretici bilgisi ile 6. kotta yer alan üretici bilgisi (1.230) değer, 10. kottaki üretici bilgisi ile 8. kottaki üretici bilgisi (1.617) değeri ve 6. kottaki üretici bilgisi ile 5. kottaki üretici bilgisi (1.656) değeri birbirlerine en benzer algılanan üretici bilgileridir. Farklılıklar haritası incelendiğinde değerler genellikle birin ve ikinin üzerindedir. Bu durum farklılıklar haritasındaki değerlerin birbirinden farklı olduklarını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak vişne üretimi yöre halkı için önemli bir geçim kaynağıdır. Üretimin ekolojik koşullara bağlı olması, üretimin geleneksel yöntemlere yapılması ve

pazar olanaklarının sınırlı olması üretici gelirinde azalmalara neden olabilmektedir.

Bölgede daha verimli ve daha etkin bir üretimi sağlamak için;

Bölge halkı vişne yetiştiriciliği konusunda geliştirilmeli, gerektiği takdirde vişne ilgili eğitimler düzenlenmeli ve üreticilerin katılımı teşvik edilmelidir. Bölgedeki üreticilerin daha gelişmiş teknikler kullanarak üretimi gerçekleştirmeleri, hem üreticiye hem de ülke ekonomisine yarar sağlayacaktır.

Üretici örgütlülüğü düşüktür. Vişne üretiminin yoğun olarak yapıldığı bölgede kooperatifler kurulabilir veya üretici birlikleri güçlendirilerek daha etkin çalışabilir.

Yetiştirilen vişnenin daha iyi şartlarda pazarlanmasını sağlayacak iç ve dış pazar organizasyonları kurulmalıdır.

Bölgedeki üreticinin en önemli sorunlarından biri yetiştirdikleri ürünü uzun süre muhafaza edememeleridir. Bundan dolayı bölgede soğuk hava depoları geliştirilebilir.

Bölgede vişne işleme ve paketlenme tesisleri artırılabilir.

Yetiştirilen ürünlerin insan ve çevre sağlığına zararsız, kalıntı içermeyecek şekilde üretimi şekli artırılabilir. Bu konuda ilgili paydaşlar daha etkin çalışmalıdır.

Bölgede tarımsal yayım faaliyetlerine önem verilmeli, danışmanlık sistemi yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Acar, M., 2013. Konya İlinde Havuç Yetiştiriciliği Yapan İşletmelerde Üretim Maliyeti, Kârlılık Düzeyi ve Pazarlama Yapısının Belirlenmesi. T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 163s, Isparta.
- Açıl, A.F., 1977. Tarımsal Ürün Maliyetlerinin Hesaplanması ve Memleketimiz Tarımsal Ürün Maliyetlerindeki Gelişmeler. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, 76s, Ankara.
- Açıl, A.F., Demirci, R., 1984. Tarım Ekonomisi Dersleri. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, 372s, Ankara.
- Ağaoğlu, Y.S., Çelik, H., Çelik, M., Fidan, Y., Gülşen, Y., Günay, A., Halloran, N., Köksal, İ., Yanmaz, R., 1997. Genel Bahçe Bitkileri. T.C. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, No 4, Ankara.
- Akça, Y., 2000. Meyve Türlerinde Kullanılan Anaçlar. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No 46, Ders Kitapları Serisi No:17, Tokat.
- Akçapınar, M.C., 2007. Afyon İli Şuhut Ovası Sulama Organizasyonlarında Sulama Suyu Fiyatlandırma Yaklaşımları ve Üretim Maliyeti Üzerine Etkileri. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tez, 117s, Ankara.
- Akçay, Y., Akay, M., Uzunöz, M., 1999. Tokat Merkez İlçede Yetiştirilen Şeftali, Elma ve Vişnenin Üretim Maliyeti ve kârlılığının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 16(1), 85-98.
- Alan, S., 2008. Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi ve Bir Uygulama. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, 77s, İstanbul.
- Albayrak, A.S., 2008. Çok Değişkenli İstatistik Tekniklerin Varsayımları. Kalaycı, Şeref (Ed) SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri içinde (207-233s), Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Alpar, R., 2011. Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Altın, Ö., 2006. Tokat İli Merkez İlçede Vişne Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi, Üretim ve Pazarlama Sorunları. T.C. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 128s, Tokat.
- Amir, P., Knipscheer, H.C., 1989. Conducting On-Farm Animal Research: Procedures and Economic. Singapore National Printers Ltd., 158-161p.

- Anonim 2004. U.S. Beef and Pork Values and Price Spreads Explained, USDA, <http://www.ers.usda.gov/publications/ldp/APR04/ldpm11801/ldpm11801r.pdf>.
- Aras, A., 1988. Tarım Muhasebesi. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları Ege Üniversitesi Basımevi, No:486, İzmir.
- Ateş, A., Sayın, C., 2008. Antalya İlinde Örtüaltı Yetiştiriciliğinde Özel Tarımsal Danışmanlık Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 21(2), 251–263.
- Aydemir, S.R., 2006. Yaş Meyve ve Sebzenin Pazarlanmasında Belediye Toptancı Halleri, Semt Pazarları ve Üretici Örgütleri. Mevzuat Dergisi, İstanbul.
- Cattell, R.B., 1966. The Scree Test for the Number of Factors. Multivariate Behavioral Research, 1,245-276.
- Churchill G.A., Lacobucci D., 2002. Marketing Research Methodological Foundations, South Western, 8th Edition.
- Çiçek, A., Erkan, O., 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklem Yöntemleri. T.C. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 12, Ders Kitapları Serisi No: 6i Tokat.
- Demirbilekliler, B., 2010. Uluslararası Karşılaştırma Programı'na Üye Olan Ülkelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeylerinin Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemlerle İncelenmesi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 105s, İstanbul.
- Ecevit, F.M., 1986. Bahçe Bitkileri, Selçuk Üniversitesi Yayınları No: 20, Ziraat Fakültesi Yayınları No: 1, Konya.
- Emeksiz, F., Albayrak, M., Güneş, E., Özçelik, A., Özer, O., Taşdan, K., 2005. Türkiye'de Tarımsal Ürünlerin Pazarlama Kanalları ve Araçlarının Değerlendirilmesi, Tarım Haftası 2005 Kongre VI. Teknik Kongre, 1155-1171s, Ankara.
- Erkuş, A., Demirci, R., 1985. Tarımsal İşletmecilik ve Planlama. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 944, Ders Kitabı: 269, Ankara.
- Erkuş, A., 1979. Ankara İli Yenimahalle İlçesinde Kontrollü Kredi Uygulaması Yapılan Tarım İşletmelerinin Planlanması Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, 112s, Ankara.
- Erkuş, A., Bülbül, M., Kırıl, T., Açıl, F., Demirci, R., 1995. Tarım Ekonomisi. T.C. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları. No. 5, 298s, Ankara.

- Erkuş, A., Bülbül, M., Kırıl, T., Açıl, F., Demirci, R., 2005. Tarım Ekonomisi. Ankara Üniversitesi Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, Ankara.
- Ersöz, F., 2009. Avrupa İnovasyon Göstergeleri (EIS) Işığında Türkiye'nin Konumu. İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi, 6(1), 3 16.
- FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü), 2018. FAO istatistikleri. Erişim Tarihi: 09.08.2017. <http://faostat.fao.org>.
- Fidan, H., 2001. Vişne Üretiminin Ekonomik Analizi ve Pazarlaması. Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayın No:2006, 100s, Ankara.
- Gül, A., 1995. Sulamanın GAP Alanında Tarım Sektöründe Üretim Yapısı, Girdi Kullanımı, Verimlilik ve İşletme Girdileri Üzerine Etkileri. Çukurova Üniversitesi, Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 160s, Adana.
- Gül, M., Akpınar, M.G., 2006. Dünya ve Türkiye Meyve Üretimindeki Gelişmelerin İncelenmesi. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 19(1), 15-27.
- Güldal, H.T., 2016. Buğday Yetiştiriciliğinde Toprak Analizi Sonucuna Göre Kullanılan Gübrenin Maliyete Etkilerinin Belirlenmesi: Konya İli Cihanbeyli İlçesi Örneği. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 141s, Ankara.
- Gündüz, M., Tanrıvermiş, H., 1994. Dünyada Sözleşmeli Yetiştiricilik Modelleri, Türkiye'deki Uygulamaları ve Uygun Model Arayışı. Türkiye 1. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:2, 8-9 Eylül, İzmir.
- Güneş, T., 1996. Tarımsal Pazarlama. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No:1467, Ankara.
- Gürlek, T.B., 2002. SWOT Analizi. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, TÜSSİDE, Gebze.
- Hair, J.F., Anderson, R.E., Tatham, R.L., Black, W.C., 1998. Multivariate Data Analysis. Prentice-Hall International, Inc., New Jersey.
- Harman, H.H., 1970. Modern Factor Analysis. Third impression. Printed in the United States of The America.
- İnan, İ.H., Gülçubuk, B., Ertuğrul, C., Kantüter, E., Baran, E.A., Dilmen, Ö., 2000. Türkiye'de Tarımda Kırsal Kesim Örgütlenmesi. V. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi,, 17-21 Ocak, Ankara.
- Kalaycı, Ş., 2006. Faktör Analizi; SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Kalaycı, Şeref (Ed), 2. bs., Asil Yayın Dağıtım, Ankara.

- Karagöz, Y., Kösterelioğlu, İ., 2008. İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Faktör Analizi Metodu ile Geliştirilmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21, 81-98.
- Karamürsel, D., 2010. Afyon'da Erik Üretimi Yapan İşletmelerin Yapısal Durumu Ve Gelişme Olanakları. T.C. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 153s, Konya.
- Kayalar, A.D., 2004. Dünyada ve Türkiye'de Organik Tarım Üretim ve İhracatı Üzerine Bir Çalışma. İstanbul İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, İstanbul.
- Kıral, T., Kasnakoglu, H., Tatlıdil, F.F., Fidan, H., Gündoğmuş, E., 1999. Tarımsal Ürünler İçin Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve Veritabanı Rehberi. TEPGE Rapor No: 1999-13, 143s, Ankara.
- Kleinbaum, D.G., 1994. Logistic Regression: A self Learning Text. Springer-Verlag, NewYork.
- Konak, K., Abay, C., 1990. Türkiye'de Sözleşmeli Üretimin Tarımın Gelişmesindeki Rolü. MPM Verimlilik Dergisi, Sayı 2, Ankara.
- Kurt, G., 1992. Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz Tekniklerinden Çok Boyutlu Ölçekleme ve Bir Uygulama. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 118s, İstanbul.
- Kurtuluş, K., 1998. Pazarlama Araştırmaları, Avcıol Basın-Yayın, 852s, İstanbul.
- Mead, A., 1997. Review of the Development of Multidimensional Scaling Methods. The Statistician, 41: 27-39.
- MEGEB, 2011a. Organik Gübreleme; Tarım Teknolojileri. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. Orta Öğretim Projesi 621EEH095, Ankara.
- MEGEB, 2011b. Bahçecilik; Vişne Yetiştiriciliği. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- MEGEB, 2011c. Tarım Sigortası; Pazarlama Ve Perakende. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı 343FBS012, Ankara.
- MEGEB, 2011d. Bağlarda Budama; Tarım Teknolojileri. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Orta Öğretim Projesi 622B00121, Ankara.
- MEGEB, 2015a. Yaprak Numunesini Analize Hazırlama; Laboratuvar Hizmetleri. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. Ankara.
- MEGEB, 2015b. Toprak Numunesini Analize Hazırlama; Laboratuvar Hizmetleri. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara.

- MEGEB, 2015c. Tarım; Bitki Bakım İşlemleri. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Ankara.
- Mulaik, S.A., 1978. Blurring the Distinction Between Component Analysis and Common Factor Analysis. *Multivariate Behavioral Research*, 25:53-59.
- Norusis, M.J., 1994. SPSS for Windows: Professional Statistics, Rel. 6.1.
- Özbek, S., 1978. Özel Meyvecilik. T.C. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, 128, 486s, Adana.
- Özçağırın, R., Ünal, A., Özeke, E., İsfendiyoğlu, M., 2005. Ilıman İklim Meyve Türleri, Sert Çekirdekli Meyveler. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, 229s, İzmir.
- Özdamar, K., 1996. Hazır Yazılımlar 1. Eskişehir.
- Özdamar, K., 1999. Paket Programları İle İstatistiksel Veri Analizi (Çok Değişkenli Analizler). Kaan Kitapevi, Eskişehir.
- Özdamar, K., 2004. Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi (Çok Değişkenli Analizler), Kaan Kitabevi, 279s, Eskişehir.
- Özdamar, K., Dinçer, K.S., 1987. Bilgisayarla İstatistik Değerlendirme ve Veri Analizi. Bilim Teknik Kitabevi, İstanbul.
- Özkan, B., Akçagöz, H.V., Karadeniz, C.F., 2002. Antalya İlinde Turunçgil Üretim Maliyeti ve Geliri. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1-7.
- Özüdoğru, H., 1998. Meyve Bahçelerinde Değer Bıçme; Ankara İli Çubuk İlçesi Bir Vişne Bahçesi Örneği. T.C. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 78s, Ankara.
- Radosavljević, K., 2008. The Market Chain of Fruit Production in Serbia–A Case Study of Raspberry and Sour Cherry Cultivation. *Economic Annals*, 53(177), 103-122.
- Rehber, E., 1993. Tarımsal İşletmecilik ve Planlama. Uludağ Üniversitesi Basımevi, 179s, Bursa.
- Sharma, S., 1996. Applied Multivariate Techniques. John Wiley & Sons, New York.
- Sredojević, Z., Milić, D., Jeločnik, M., 2011. Investment in Sweet and Sour Cherry Production and New Processing Programs in terms of Serbian Agriculture Competitiveness. *Petroleum-Gas University of Ploiesti Bulletin, Economic Sciences Series*, 63(3), 37-49.

- Sürmeli, Y., 2006. Afyon Başmakçı 2 Nolu Tavukçuluk Tarımsal Kooperatifi'nin Kooperatif İşletmeciliği Yönünden Analizi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 130s, Ankara.
- Şapaloğlu, A., 2015. Pirinç Üretim-Tüketim Zincirinde Pazarlama Kanallarının Yapısı Ve Pirinç Pazarlama Marjları: Edirne İli Örneği. Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 178s, Tekirdağ.
- Tatlıdil, H., 1996. Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz. Cem Web Ofset Ltd.Şti., Ankara.
- Tatlıdil, H., 2002. Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz. Ziraat Matbacılık. 269-279s, Ankara.
- Tavşancıl, E., 2002. Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Nobel Yayınları, Ankara.
- Tekdemir N., 2011. Konya İli Ereğli İlçesinde Beyaz Kiraz (*Prunus Avium* L.) Yetiştiren Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 173s, Ankara.
- TUİK, 2018. Türkiye İstatistik Kurumu Bitkisel Üretim İstatistikleri. Erişim Tarihi: 09.08.2017. <http://www.tuik.gov.tr>.
- Uysal, O., Subaşı, O.S., Aktaş, E., 2015. Mersin İlinde Üreticilerin İyi Tarım Uygulamalarına Yaklaşımı ve Uygulamaların Ekonomik Analizi. T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, Proje Sonuç Raporu, Mersin.
- Vukoje, V., Živković, J., Zekić, V., Matković, M., 2013. Economic Effects of Dried Sour Cherry Production in Serbia. IV International Agronomic Symposium, Agrosym 2013, 792-795p, Serbia.
- Yamane, T., 2001. Temel Örneklem Yöntemleri. Çevirenler. Esin, A., Bakır, M. A., Aydın, C., Gürbüzsel, E, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Yener, A., 2013. Konya İli Ereğli İlçesi Süt İşletmelerinin Ekonomik Faaliyetleri Ve Yenilikleri Benimseme Düzeyleri. T.C. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 120s, Konya.
- Yılmaz, S., 2013. Afyonkarahisar Yöresi Manda Yetiştiriciliği; Küçükçobanlı Köyü Örneği. Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 170s, Aydın.
- Yiğit, E., 2007. Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemlerinin İncelenmesi ve Bir Uygulama. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 60s, Samsun.

EKLER

EK A. Haritalar

EK B. Fotoğraflar

EK A. Haritalar

Şekil A.1. Konya haritası

Şekil A.2. Afyonkarahisar haritası

EK B. Fotoğraflar

Şekil B.1. Araştırma sahasından fotoğraflar-1

Şekil B.2. Araştırma sahasından fotoğraflar-2

Şekil B.3. Araştırma sahasından fotoğraflar-3

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Huriye ÖKTEM
Doğum Yeri ve Yılı :Soma, 1991
Medeni Hali : Bekar
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : huriyeoktem@windowsslive.com

Eğitim Durumu

Lise : Soma Linyit Lisesi, 1999
Lisans : SDÜ, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi, 2014

Yayınları

- Gül, M., Öktem, H., 2017. Marketing Structure and Problems of Sour Cherry Farmers: Afyonkarahisar and Konya Province Example. Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and rural development", 17 (2), 147-156.
- Gül, M., Öktem, H., 2017. Marketing Structure and Problems of Sour Cherry Farmers: Afyonkarahisar and Konya Province Example. International Conference "Agriculture for Life, Life for Agriculture", Book of Abstracts, 27p., 08-10 June 2017, Bucharest, Romania.
- Gül, M., Parlak, H., Öktem, H., 2016. The Cost and Profit of Fennel Production: A Case Study of Burdur Province of Turkey. 8th International Conference on Chemical, Agricultural, Biological and Environmental Sciences (CABES-16) Dec. 30-31, 2016, 37-41p., Dubai (UAE).
- Gül, M., Parlak, H., Öktem, H., 2017. The Cost and Profit of Fennel Production: A Case Study of Burdur Province of Turkey. International Journal of Advances in Agricultural and Environmental Engineering, 4(1), 38-42.
- Öktem, H., Gül, M., 2015. Türkiye’de Vişne Üretimi, Dış Ticaretinin Gelişimi. VII. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi, Bildiri Özetleri Kitabı, sayfa: 316, 25-29 Ağustos, Çanakkale.
- Öktem, H., Gül, M., 2016. Türkiye’de Vişne Üretimi, Dış Ticaretinin Gelişimi. Bahçe, 45: 1127-1135.

Parlak, H., Gül, M., Öktem, H., 2015. Burdur İlinde Rezene Üretiminde Pazarlama Yapısı ve Sorunları. Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 20(2), 7-16.

